

Secours van den Aermen

LVDOVICVS VIVES VALENTINVS
*Splenduit in terra gelidam quæ respicit Arcton
Natum foelici sydus in Hesperia:
Illius ac totum radij effulsere per Orbem.
Vives doctrina & quos tulit & pietas.*

Uitgaven VALERO & ZONEN
Drukkers - Uitgevers : ANC. ETABL. AUG. PUVREZ N. V. BRUSSEL.

----- Text continues after this page -----

This publication is made available in the context of the history of social work project.

See www.historyofsocialwork.org

It is our aim to respect authors' and publishers' copyright. Should you feel we violated those, please do get in touch with us.

Deze publicatie wordt beschikbaar gesteld in het kader van de canon sociaal werk.

Zie www.canonsociaalwerk.eu

Het is onze wens de rechten van auteurs en uitgevers te respecten. Mocht je denken dat we daarin iets fout doen, gelieve ons dan te contacteren.

----- Tekst gaat verder na deze pagina -----

JAN LOYS VIVES

Reproductie der origineele uitgave

Secours van den Aermen

Gedrukt te Antwerpen

1533

Bibliotheek van Gent

UITGAVEN VALERO & ZOON
BRUSSEL

DRUKKERS-UITGEVERS :

Anc. Etabl. AUG. PUVREZ, N. V.

59, Fonsnylaan, Brussel

Reproduction de l'Édition originale

Secours van den Aermen

Imprimée à Anvers

1533

Bibliothèque de Gand

UFSIA BIBLIOTHEEK

03 02 0308695 1

EDITIONS VALERO & FILS
BRUXELLES

ÉDITEURS-IMPRIMEURS :

Anc. Etabl. AUG. PUVREZ, S. A.

59, avenue Fonsny, Bruxelles

UFSIA / 83 * 07234

Nota van den Uitgever

Deze uitgave is niets anders dan een fotografische reproductie van die, welke de Magistraat van Ieperen in 1533 te Antwerpen liet drukken en die tot heden door geen enkele der letterkundigen, die zich met de studie van den grooten Spaanschen wijsgeer, Jan Luis Vives, bezig hielden, teruggevonden werd.

Bonilla y San Martín zegt op bladzijde 210 van zijn boek : *Luis Vivès et la Philosophie de la Renaissance*, « Het was ons niet mogelijk een exemplaar van de vertaling, die de Magistraten van Ieperen hadden uitgegeven onder de oogen te krijgen. Indien het gedrukt werd, wat zeer waarschijnlijk is, dan moet dat omstreeks 1526 te Brugge geweest zijn (VAN DEN BUSSCHE, *op. cit.*, p. 29) ».

De Heer Aznar Casanova, professor aan de Universiteiten te Gent en te Luik heeft allen twijfel over dit belangrijke vraagstuk opgeheven, dank zij zijn onvermoeide nasporingen, gedurende méér dan twintig jaar, over het leven en de werken van den grooten Vives. Aan hem hebben wij de vondst van dit exemplaar te danken, dat eigendom is van de Universiteitsbibliotheek te Gent.

Wij zouden zeer on dankbaar zijn, indien wij hier

niet een woord van hulde brachten aan Prof. Dr. Apers, Hoofdbibliothecaris van de Universiteit te Gent voor zijn medewerking om de opzoekingen naar het kostbare exemplaar te vergemakkelijken, evenals aan de Heeren Tourneur, Hoofdconservator en De Reuc der Koninklijke Bibliotheek te Brussel en aan het personeel der fotografische afdeeling van dit belangrijke kultuurcentrum.

Wij moeten dit werk beschouwen als een unicum, waarvan de oorspronkelijke reproductie met die van zijn origineelen band zonder twijfel welkom zal zijn aan de bibliophilen der geheele wereld. Wij, bescheiden onbekende, dragen, als landgenoot van den onvergetelijken Spaanschen humanist der XVI^{de} eeuw, deze uitgave op aan hem, van wien Erasmus zei : « Wij hebben in ons midden, Luis Vives, die nog geen 26 jaar oud is. Ondanks zijn jeugdigen leeftijd is er geen enkel deel der filosofie, dat hij niet veel beter kent dan de massa der studenten. Zijn uitdrukkingsvermogen door woord en geschrift is zoo bijzonder, dat ik niemand ken, die met hem te vergelijken is ». (Brief van Erasmus aan Kanselier Thomas Morus, gedateerd te Leuven in 't jaar 1518.)

Rafael VALERO CAMINERO.

Brussel, December 1942.

Note de l'Éditeur

L'édition que nous présentons n'est autre qu'une reproduction photographique de celle qui fut donnée à imprimer à Anvers en 1533 par les Magistrats d'Ypres. Aucun homme de lettres s'occupant de l'étude du grand Philosophe espagnol, Juan Luis Vivès, n'avait pu jusqu'à ce jour la découvrir.

Bonilla y San Martín dans son livre : *Luis Vivès et la Philosophie de la Renaissance*, dit à la page 210 : « Il ne nous était pas possible de voir un exemplaire de la traduction que les Magistrats d'Ypres avaient publié. S'il fut imprimé, ce qui est très probable, cela doit avoir été environ en 1526 à Bruges (VAN DEN BUSSCHE, *op cit.*, p. 29) ».

Le professeur Aznar Casanova des Universités de Gand et de Liège nous enlève tout doute sur cette question importante et cela grâce aux recherches qu'il fit depuis vingt ans sur la vie et les œuvres du grand Vivès. Nous lui devons d'avoir découvert cette édition originale qui se trouve à la Bibliothèque de l'Université de Gand.

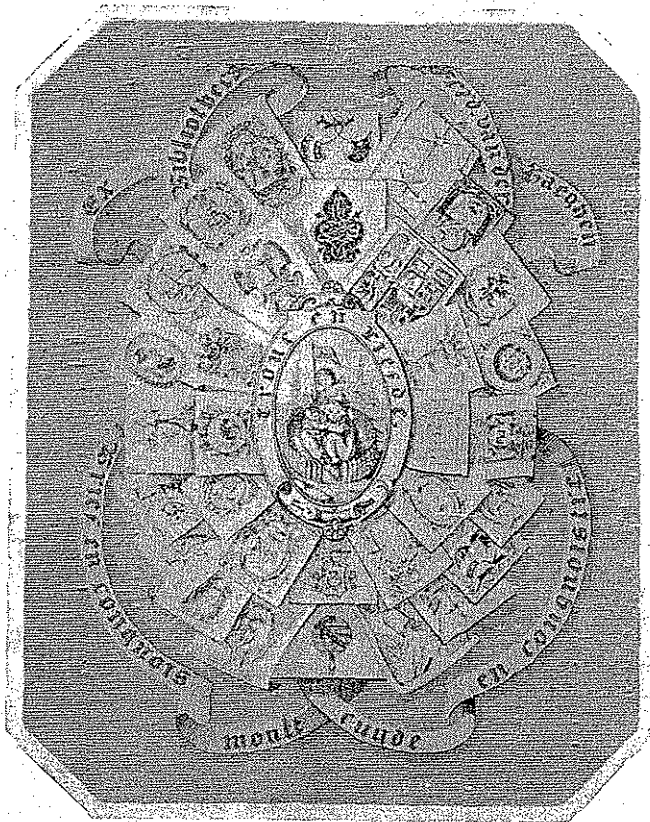
Il serait ingrat de ne pas rendre hommage à M. Apers, professeur et bibliothécaire en chef de l'Université de Gand, pour son concours à faciliter les

recherches du précieux volume confié à sa garde, ainsi d'ailleurs qu'à MM. Tourneur, conservateur en chef, et De Reuc, de la Bibliothèque royale de Bruxelles, et du personnel de la section photographique de cet important centre de culture.

La présente reproduction fidèle de cette pièce unique, avec la photographie de la couverture même, plaira sans doute aux bibliophiles du monde entier. Nous, modeste inconnu, dédions à ceux-là cette édition à titre de compatriote de l'inoubliable humaniste espagnol du XVIe siècle, duquel Erasme disait : « Nous avons parmi nous, Luis Vivès, qui n'a pas encore 26 ans. Malgré sa jeunesse, il n'y a aucune partie de la Philosophie dont il n'a pas une connaissance élevée bien au-dessus de la masse des étudiants. Sa faculté d'expression pour la parole et ses écrits est telle, que je ne connais personne qui puisse lui être comparé ». (Lettre d'Erasmus au Chancelier Thomas Morus, datée à Louvain en l'an 1518.)

Rafael VALERO CAMINERO.

Bruxelles, décembre 1942.

Hier naer
 volcht een suuerlycke
 Tracteyt en ordonancie / gemaect
 by Meester Jan Tons vrees / op
 conderhoudt / hulpe / bystant / en
 secours vanden Armen / ghes-
 lyck als hier naer volghen
 de in dyc Copie ver-
 claert es.

Dese bouckē bindt-
 men te cope tot Byre / inden gul-
 den Cenhozen aen Jaspas van
 den Steen. En oock tot Ghende
 op dyc Werle plaetse / aen
 Jan vandē Steen bouck
 vercoopers.

Copie.

Orselien by mijnen
Heeren vandē stede in Vlaen-
dren. Die requeste hemlieden
ouer ghegheue van weghe-
Booht/ sehepenē ende staede
vander stede vā Pprie. Inhou-

dende/ hoe dat si ten onderhoude vander ordon-
nancien Skenpersons gheduchs heerē en seker
andere prouisie by hemliedē te voorē ghemaect
en ghecaduiseert vptijt/ onderhouden secours
vanden Armen sichten gheapprobeert byder
facultent vā Theologien te Parys en daer naer
bydē helegē vader in gode den Cardinael Cam-
pegius legat vā onsen heleghe vader dē Pans
vā Roome/ hier in dlant wefende. Soc mede bē
den bisschop vā Theeremburch dioceasen heb-
ben gedaen/ translatrē en stellē in vlaemsche
talen een seker tractie gemact in latijne bi Jo-
hannes Indouicus Bines geintituleert de sub-
uentione pauperū/ mencionerēde vāder hulpe-
secours en onderstant vādē aermē. En omē sel-
ue gedruulqueert te werden ten onderwijse en
leeringhe vandē simpelē gemeenē volcke sou-
dē selue gherne doen printē/ niet in omē dat
si dat vort en souden willen noch moghen doen
midts dē inhibicien en diffencien dan of gedaen
vā Skenpers weghē sonder consent vandē ho-

Folio. h.

uerlochtē dat hemliedē bydē houe gheconsen-
teert werde/ selucte mogē doene en ombgrepē
die te moghē vercoopē en latē exposcerne te coo-
pe. Die selue mijne heerē vandē stede ghehoort
crappoort vā sekerē Comissarissen vandē houe
ghecomitteert omē den seluē bouc en translatie
vādien tefiene en visiteerne/ en aldaer vā be-
hoort gemerct en geconsidreere te sijnē/ hebbē
geconsentert en cōsenterē bi desen dē voornom-
den vā Pprie/ en sulchē prentere alst hemliedē ge-
liue sal dē voornomdē bouc en traictie te mo-
ghē printene/ en doen printene/ en die te coope
te stellene/ en exposcerne al Vlaendē duere. Ge-
daen inde Camere vandē stede in Vlaendē te
Shendt. Den. xxiij. dach van Maerte. Kv.
tweendertich voorpaellchen. Onder ghetec-
kent Edinghen.

Shcollationeert negens de originale ac-
te/ en es bevonden accorderende by my

Edinghen.

Quum Gratia et Privilegio.

x 9

Hier naer volcht dateerste bouck/ghemaecte

bi Meester Jan Iops viues/yp con-
derhoudt / hulpe / bystant ende
secours vandē Armen.

O almogende god/
schepper van hemele en van
der eerde. Heest int sceppē en
makē van der meynschelike
natuere gheuscert vā wonder-
like grote gracie en misshert.

In tguent dat hy onder de tappe des hemels ges-
necreatuerd ghemactt noch ghecreertten heeft
meerdere edelre noch weerdogher dādē mensche
alleene. Hem geuende also lange als hi hier leuē
soude eenghelont/vroom/en ueluardende onder
danich lichaem hē daer toe verkenende alleran-
de ghesondele estochte en voetslele vā allen rancē
hē vā seifs ancomende/scrp verstant alle saken
begripende met eene affeerie en ghenegentheit
tot goddelike saken. Om dat hi vā aldan in dat
liehame soude beghinnē te dynckene en te ouer-
legghene dat goddelike ghemenschap/als ghe-
schepen wesende ter reparatie vandē hemelschē
valle en ruyne. Maer niet te vieden van syn

Folio. lli.

der conditie en edelheide van natuere/by sijnder
houerdie dentiffene en ingheueene vandē serpe-
te oft slange/plant vander hellen/ heeft ghesochte
te ghetrichene/saken die sijn wesencō conditien
te bouen ghinghē. Begherende en affeeterende
goddelicheyt. Ende god ghelijck te wesene. En
dat elleene vā derraen wē vandē belofte vandē
serpente die nochtans seluc/bi dien middele sijn
eyghē edelheyt verlorē hadde int tguent dattser Gene.
pent hē toe seyde. Ghy lieden sult wesen als go-
den. En wēt wat goet en quact es/epst niet eē
grootē en vulmaecte verwaenthedē en een grā-
te houerdie hē te pooghenc in hoochedē gode ge-
lijc te willē sine daer bouē niet en es noch wesen
en mach. Maer so verre was hi vā te verwerue-
ne tguent dat hi affeeteerde/als dat hi selue ver-
loos vele vā dat hi hadde vandē welken ghescre-
uen staet indē sautere vandē coninc David. En psalm
die mensche als hi inder eerē was en heues niet vloij-
verstaen. Hy es gheliken den onwijsen beesten.
En es hē liedē ghelijck ghewordē in sulcker wys-
hem verwendende vandē ghelikenesse gods/
als dat hi ghelijc ghewordē es dē beeste. En hem
pooghende meerdere te wesene dan de inghelē
es minder bedeghē dan de meynsche. Selc een
dis vpeenen stegherē wesen wilt/indien hi daer
toegaet onvoordachtelc. En sonder aenmerck-
te nemene vā de crappē sal cer vā bouē neder val

len dan int vpperste gherakē wten welckē ghe-
sproten es die vrkerrede rrghele ende ordonnat-
tie vandē mēnschen want so wanneer de men-
sche hē iegens sijn god verlopē hadde/so en heeft
sichtentde sinnelike begheerte niet mecr onder
danich willen wesen der redene dat lichame oec
siele/norh oordie de wtwendighe sake dē inwē-
deghē maer daer es ghebleuē een cenparich dil-
cordt en tweedracht van binne so dat bi diē die
mēnsche ghebloet sijnde vā onnosshede/ heeft
allesaken ghekerctte sijn dere bederfenesse/ ach-
terlatende de obedientie vandē prince en sijnē ge-
boden. Ende midts dien/ so es tverstant plomp
ghetworden enderredene vrdonckert wten wēle-
kē honerdijē afionslicheyt nhdichent en wiet-
hede/ia achterlandē sinnelike begheertē en an-
dere beroerten vpgheresen sijn ghelijc een tem-
pestpleccht vptē rylene. En ter contrarie/ so es
trauwe ghebroken en liefde vercoelt in sulcher-
wijs als dat alderhande mēdadē en ghebrickē dē
mēnschen oucrualende sijn. En dat tlichame
ghequcht es van allen siccen en ghebrickē/ ende
moet selfs die eerde bi eeuwegē aerbeide en nact-
sticheyt vanden mēnsche/ ter note en ter vuiche-
baricheyt gebrocht sijn/ducr dat woorde des herē
vermalcdijt hē die eerde in uwen werckē/soo dat
men wel soude moghē segghē datter niet gheble-
uen es inder eerden/ het en schijnt hē vptē stei-

Folio. liij.

lene ter nientinge en verberfneesse vandē mē-
sche weder het si binne dē lichame of daer buutē
Ander lucht/so ghebuerē ons sijnckende onghes-
sonde en pestilentialē luchtē onghesonde waterē
sorchelike hantieringe vandē see/indē winter kil-
lende coudde/indē somerc vsmachtēde hitte/indē
eerdē en telandē vele wreede ghediertē en wilde
beestē/so menigerādē siccetē sprutēde wter dūners
siccetē vā spijlen. Wie soude cōnē vhalē de mēnsche-
fuldicheit vādē veninē inderlikē constē en midde-
len geuondē ter nientinge desolucie en bederue-
nesse vādē mēschē/daer mede si elcādere inderlic
sijn en sijn nochtās vā selfs so cranc/als dat mer ge-
uondē heeft/ de vworcht sijn geweest/allene bider-
grate vā eenē wilsche/ia de poete Auaccon en an-
dere duer een drume of rosijn besic vstopt. En die
senatuer s'abi? en andere/ hebbē een haer dat si
gescholghē haddē/ tatter doot toe gequolē/ en dē
meestendeel der mēnschen worden verlijnc bi
middelen die onseker en onbekent sijn.

Die ghebrickē inder mēnsche-
schelijcker natueren.

De mēnschelijke natuere es vndiner-
schē middelē/so tenientē gaende als
vele oude personagē in tijde vooles-
dē met goedercausen bescreuē hebbē
en dicit leuē bet eē doot dē eē leuē behoort genaēps

te sine wtē welckē inder greeckher tale dat licha-
me ghenaeemt wert Soma ghelijc of mē seggē
wilde Soma dwelc es genouch te seggē een graf
Ende dit seluc heeft gode almachtich onsen eer-
ene. 5. sten vadre Adame toeghelept. In dese woordē
so wanneer ende te wat tijden hy smaken soude
vanden boom ende fruyt hem verboden hi son-
de steruē. Ende want hi dien niet reghenstaens
dedanof ghenut heeft so was die doot naer ge-
wolcht. Ende inder waerheyt wat cont ghy in
dit leuen anders gheuindē dan een eenpareghe
doot de welcke eerst vilkommen wert alst ope
siele vandē lichame verlost wert also een lraec
ende poete seeght van dat wi ghebooren wordē
so steruen wi. Ende ons hende dat deeft an the-
ghinsle. Want van dat de meynsche alder eerst
ter weereit ghycommen es so worstelt dat leuen
teghens tlichame so dattet hem te stont laten
soude het en waere dat het cranckelichame on-
derhouden wierde bi contumelen voetsle. Se-
lijc ope siecke onderhouden ende ghelaest werde
byden medicijne daer toesijn van gode almach-
tich gheschepē de leestochten omme dat bi ope
het cranckelichame vanden mensche onderhou-
den soude wesen. Ghelijc dat een out ghesichte
onderhouden wert byden balckenen ghelcoort.
Van welke leestochte die meynschelichenatue-
re vider voorienicheit gods voorien es geweest

Folio .v.

sem vanden boomen som vanden cruuden sone
vanden wortelen. Soe so werde ope ghequeere
op der aerde altot onser nootwilt ende behoufte
ghelijc coenen calueren scapen ende dier ghelijc-
ke andere inden watere als sijn vissche andere
inder lucht ghelijc dat sijn alle leestocht van ghe-
voghelte. En bouen dien omedlichame te wach-
tene vancoude so sijn wi voorsien van vooringē
van pelsen van vellen lakene ende van andere
materie. Soe so bewaren wy ons selue teghens
die hitte anueerdende ope scaeuwe. Ende en es
niemant so woom van lichame noch so scherpe
wan verstande die welcke bi hem selue en alleen
alle saken hem nootdadelic wesen de ghedoen cā
Omme in dwelcke te voorsiene hem gheghene
es den middele vanden huwelike dat de man bi
houwelike verlaempt wert metter huwvrouwe
omme generatie ende vruchte te vercrighene en
de vruchte danof comende bi huer vpghequeere
en bewaert te wesen dwelcke huer toebehoort
naer ope complectie ende inclinatie van huerce
natueredie van selfs besochlaem ende vaste hou-
dende es. Ende omme die selue cause ende con-
deratie dat niemant souffisanten es alle saken
gheerne te beleedene so poocht hem de meynsche
gheselschap te andueerdene. Omme niet hem te
acrbodene de welcken sine ghesellen hi poochte
pocht te doene daer hican. En alenst so dat by

Successie van tyde bye liefde wert vergaende en
eghemenschap verflappende. Nochtans als de
eenemenschape indē anderē ghehoudē esmits de
benefitien vā hē otkāen. so en blifē die liefdenre
Stille staende so wanmeer dieghuenedie secours
en onderstat outfaen heeft hē poocht de selue wel
daer weder omē te vergheldene en dan of instāe
te doen. wāt geen sake so gehact en verstaet es
als eenē onanbareghē sin. diwelcke wi merckē
moghē intghuent dat byder natuere de wilden
dicre. sulcals elephantē. leeuwē. drake. en meer
andere tuerstant vā danbaerhede verleent es.
Eenenbeeds ingheborn die gheduckenesse vā
denwelbadē hē liede ghedaen. En duer derper
entē vā dat de eenē mensche de anderē behoune
de es. so heuet de onders orvollic en behaghelick
gedocht om dat si te gheresueliker en te cerdeen
de anderē onderlinghevrientepe soudē moghē
bewijlen huerlieder huilene en wo onste deen on
trent de anderē te stellen. omme dat si stappans
en cerstont in haestege ouercomende sticke niet
en soudē hebbē verrete soucken de guene wiens
hulpe hē behoune de of vā doode ware. in diwel
ke doende sūde landē daernaest en nestenliggē
de ter culture ghebrocht hebbē o huerlectsoche
te verrijghene. En elcheest hē selue ter besichē
en te wercke ghestelt o daer mede elc sinē nactē
te bate te comene de eenē heeft hē selue gewillich

Folio. vi.

lijt gestelt ter vlscherle vte andere omē voghele
re vanghene. andcre om landneeringe. andere
om wene diapeniere. andere om metten te merē
hantente stichtene en woonstē remakene de an
dere hebben andere besorchsaemheden by ghe
bracht. alle nochtans dicnēde te onderhoudene
en leuene vā de mensche. En voorwaer in die
tijedoē elc hē selue vmaende so leefde de men
schē papselic vredelic en eendrachtelic elc met an
derē. Maer meteer tijt so es gebuert. dat vele
personē klesende te achtervolgende met vact vā
onsen eerstē vādere Adam hebbē ghepoocht an
dere mēschē te vduwene en in onderdanicheit
te houden. o dat si duer de aerbeyt vā anderē sou
de mogē ledich sijn. en vādē anderē gheert wor
de. en haer gebot en beuel soudē moghē doē vul
come bi anderē. en wāt nyemāt alleen weseude
dit en soude conē te wercke gelcggē. so hebbē si
eerst waer sūe andere personē biliste perwaeren
en v twee selingē daer toc gelort en gheindueret
bi schone woordē en belofte de si hē doende ware
ōme dat si hē bystant doē soudē. ter eerē en rege
mente te gherakene. En bi die misdede hebbē si
stedē huere macht tyrannije en ghewelt ouer an
dere te wercke ghelept. de welke ambitie en eer
ghiericheit hemlieden ingheborn was duer de
sonde vā onsen eersten eertichen vader. wane
hem bye so verwaende dat hy mede de

goddelicheit gelyc te bedienene wtē welckēcoet
dat onse eergheerichede en die begeerte vā heer
schappic en dominatien gecū heude in ons en
wint dan dat wi te voorē hebbē dat wi ons wil
len makē ghelyc god. Also dat dat wel betooghe
heeft die houerdeghe Coninc vā Macedonien
de groote Alexander de welcke hē liet dincken
cleen sake gedaenthebbene dat hi heerichappie
bouē alle der werelt gheereghē hadde. Hoc wel
nochtans dat hē den meesten deel vander we
relt noch bleef te conquesterene. Omme dese
eergheerighe en quade begheerten te wedersta
ne so sijn byden volcke wetten en ordonnacien
anghenomē en inghestelt. Hoe wel dat de selue
wetten byden ouerwille en macht vanden sie
gierders en vorsten ghecorumpert en vercr
ghert bedeghen sijn. Doch mede om dese ho
uerdic ende eergheerichheit te belectene so sijn
ghelicht gheweest steden mueren poorten en
velken. Ende wt deser begherte tot hooghe
den sijn twilckweerdicheit gheschilende orlo
ghen ghesproten so wel binne den steden als
buiten. Welcke quaet es bouen allen quaden
weten welcken men heeft alle middelen begon
nen soucken omme te wederstane der houerdie
traechede / aermocde ende ghebreckelicheit
sincde dat duert vermencghen vanden lieden
senighe wet en hadde omme hem lieden te vū

follo. vj.

berhoudene. Ende andere niet willende noch
conuende wercken sochten middelen omme ons
berhoudē te sijn vander lieden aerbeyt. Weren
welcken de landen liggende ontrent den ste
den int ronc. Erstwaer si den poorters ont
derlinghe naer aduenante vā elck gheleue en
behoufte ghescheden ghedeckt en beschut wa
ren en te dier causen palen ghestelt. En want
duer vermencghen vanden volcke depermuta
cie ende wisselinghe vā ouden tijden gheintro
duceert en byden ouders inghestelt niet meer
ooborlic ghedocht en heeft te sijn so es ghenot
den ghewrest een maniere vā alope oft emun
te byder ghemecnten gheslegghen en gheordou
neert. Omme voortan de coopmanschepe en ghe
meenschap onderlinge te bequamlikerre han
tierene als dat daer de valuwatte en die werde
den eenē toeghelept men vercrighē soude van
anderen schoen broot laken ende alderhande
waeredienende ten onderhoudene vandē ghe
meenen volcke den welcken penningh ghetec
kent was so perfectelich als dat hi elcken soude
bekent wesen in hanc materie dwe met hande
lene noch vertieren en wet en soude moghen ver
deruen. Ende was van sulcher materie dwe
duer die groote menicheit wet en soude veracht
noch versmaet wesen ende nochtans wel ghes
crighelich. Int eerste walt van copre ofte me

talē daer naer es hy bedeghen van sekerē. En
ten laetsten so heeft men oock goede ghemunde
weerde ontfuēdenaer dye stoffe ende allope.
En certeyn dese penninghen waerē eerst waer
uen by sekerē menichte ghemunt ende den volc
hebedeelt dye daer wocnende waeren. Door
ters ende andere vp dat een veg helick daer me
de coopmanschepe/ ende neeringhe doen soude
dat hyse oock ouer ander lieder aerbeyt ende
waere wtgheue soude. Ja ooc wederome ouer
den sine ontfanghe. En was ghemunt omē dat
mits desen een veghelic sijn eyghē saken en af
saken vulcomen soude. sonder meer omē vertle
ringhe vā goede sijne cathelen ofte erue demos
ten veruisselene. Maer certeyn desen middelen
niet neghenstaende so synder noch vele diuers
sche fortunē accidenten en meschiene den meyn
schen ouertromende den sommeghe ouer siecke
en cranchede van lichame. Byden welken het
werckē hemlieden benomē was. En nochtans
moesten thierē en wtgheue/ so dat si by dien ter
schamelhede en armoede gherocht sijn. Dit sel
ue ghebuert den ghuenē die by middelen vā olo
ghe ofte anderē grooten meschiene/ thiere ver
loien hebben/ dwelc hen laceren dat claghelick es
dinerliche personē/ vp desetroublo werelt dage
licx ghebuerende es/ ghelijc den sommeghe ghe
bueren brant ofte vix van meschiene den ander

Folio. viij.

ten verdruct sijn landt ofte het vlopt hem af by
den stroomē vādē watere/ de anderē vallē omē
sijn woonste en ghesichte/ den anderē ghesicht
groot verlies te sepe vp die see. Ja daer synder
wieers ambacht conste en neeringe vergaende
sijn. Ick en wille hier gheen vermaenden vā
hemlieden die huer patrimonie daghelijc sijn
verquistende en ouerdadelickē te neuten bin
ghende. Daer by elck meynsche lichtelijche be
gripen mach datter vele middelen sijn omē an
goet te gherakene/ en dat te behoudene. Ende
meschien met min wtgheuen omē quytte werde
ne/ ende te dier causen/ so hebben de ouders des
se gheschiedeneste den meynsche ghebuerende
wtwendelick gheuillen noemen/ ende hebben
fortune oft gheual/ omme de welcke te bet en te
sichtere te verdraghene/ so hebbē die ouders die
onvermogeude cranc lichame willen besorghē
dat deen den anderē behulpsamichede/ secours
en lauencstedoen soude/ by remedien en andere
middelen dact toe ghesocht. En so doende dat
ghelije het gheuec inden lichame vanden eene
byden anderen ghesecoureert wert/ dat hi oock
sinder sielen en inwendichede ghetroot mocht
te worden byden ghenen dyc hem oock liefde
draecht endetroot tont. Bouen allen desen
so sijn oock der soucheit ende den dominen
sinnen/ meesters beschick/ dyc welcke oock

den ionghen kinderen leeren dwe maniere van
welc leuene hemlieden tooghen den wech der
duchth / cū die eerste ioncheyt bestieren en bewe
ghen vanden welckē derste es eier vader ende
moedere sijn voesterheere oft voester ghe. sijn
ooms en andere sijnne vriendē hem vā bloede bes
staende. Ende omme dese ionghe iuecht also te
liereue tot duchden / so sijn inghestelt die schoo
len en schoolmeesters / om dwelcke redene ons
byden voorsatend swerliche boucken ende coste
lijc vermaninghen achterghelaten sijn. Maer
nochtans dwe selue sijn ten eersten onbekende /
hemlieden diese ghebreck hebben. Ende en sijn
nyet erijghelijc sonder groote neersticheyt / aers
hent en diligētie so dat al erst dat mē dan of de
wete heeft. Noch so es oock onbekent de ma
niere van die behoilijck te wercke te legghene
in sulcker wijs / als dat wy oock wel alle te sa
men moghen segghen. Wy behouuen elck on
derlinghe anders hulpe en bystant. Ja men vint
ere al hebben si verstant en engienē en connen
gheenē meester gerrijghē omme dat verlicht te
wordene. Andere goede gheesten werde ghecor
rumpeert bi eenē meester die selue tevoorē nice
en dooht. ghelijc wi daghelijc sien als dat t ghe
meene volc meestendeel gheneghē es tot quade
opinion / soo dat den eenen ghebuer den ander
ten / sae den vaders den kinde quade exempla

Folio. lx.

es gheue en leerde quade opstelle. Men vint
sommegc schoolmeesters so plomp en bor vā ver
stande dat men hē in gheen gansen betrauwen
en soude te leereue. Nochtans si onderwinden
hē selē te regierene. En ghebuert somtijts dat
singers niet achtēdc goede meesters / vallē in al
derhande verblēthede wāt si gheenē leedsmā
en achten. Oft dat si (se voorscreuē es) verkielen
eenē die bleidere es dan si selue en sijn / so dat bi
dien middelē de meynsche alle sijn se hamele en
ghebreckelijc bedeghē es / also wel inwendelic
als wtwendelic / en es hē den rechtē loon naer
verdiente gheschick. Gemerct dat hi affecteerde
te weseue ghelijc god en es sine houerdie te meer
der was dan in eenich ander dwer / w so ter ne
dere gheue en gheworpē als dat wy gheen on
uermuegēder crancker dwer noch creatuer en
es in hē selue dan demeynsche allene wāt al ge
heel sijn onderstandt ende gheduerē es geleghē
int verweruē van scours hulpe en bystant vā
anderē. En dit hecft ons de voorsienicheit gods
toe geschick also wel / om te bedwingene en ton
der te houdene de ingeboome verwaentheit en
houerdie / ons by gebleuē vā onsen eerste vader
Adame / als omme te betoogene sine alder weer
dichste raet en verhooleue beschickinge en pro
uidentie. In sulcker wijs / als dat wy den eenē ge
breect ende behouft ghelt / den andere saelgeert

ghelonthede den verden ghebrecc verstant en
 wijshe de die dat in scrupel soude. En de se ghe
 breken inden eenē sijn inden anderē. Dye dan of
 voorhen sijn een oorlike middele en instrument
 vā groten duclyden. Want alle saken sijn byde
 Prince ende siegierdere vā deler werelt. Te we
 tene vanden alder wijsken ende den ghenadich
 sten hemelschen vādere beledtten oorboie en
 prouffte van onstedē. hier bi so blyt endente
 lic dat so wise ghebiet ofte behouste heeft vā an
 dere hulpe met goeder redene arme allendich
 ende ghebreklich gherekent mach wesen. En
 bydien behouft hem ontfarmherticheyt bewes
 sen te sijn. de welke ontfarmhertiche de ghe
 naempt es. Int grietche. *Elemosina* es te seg
 ghene achmoesene. de welke nyet alleenelijck
 ghelegghen en es int gheuen van ghelde. somen
 ghemeenlich verstaet. Maer in alderhande
 toebven hulpe bystandiche de ende werck daer
 by tgebreck vanden meynsche ghelaest en ghe
 sublieneert wort.

Die sieghele van an deren welte docne.

nde ommedat dye sieghele ende de
 maniere vanduechte doene eenen
 neghelick entwel bekendt soude sijn.
 Ten sijne dat elck meysche weten

Folio. r.

mochte hoe groot een sonste hy tot anderen be
 hoort te draghene. so wil ick nu verclaren welc
 ke dat sijn dye alder sonderlinckste weldaden
 hulpe ende succours dyemen vooren ende alder
 werck eerst schaldich es van docne. ende de welc
 ke daernaer. Ende welke noch daer naer
 want men vindet eeneghe meynschen. dye
 gheen sake bystant nochte weldacten achten
 noch en rekenen te wesen. ten sy dat si ghele
 meughen ontsaen. En hier wt sprunt dat men
 ghemeenlich seeght. wat bare. wat hulpe. wat
 prouffte heeft hi my ghedaen aenghemert dat
 hi mi gheen ghelt. gheghene en heeft. Certeyn
 die doet mi groot voordeel. die mi voorliet van
 eeneghesaken. de welke oorboelich sijn. omme
 ghelt mede te winnene ofte vercrighene. Ghe
 lych als my vemandt leert. ofte doet leeren een
 conste neeringhe oft negociacie. Oft dye my
 eeneghen profftelijken raedt gheiont heeft.
 Ende wt dcler consideratie. so abusere hem lie
 liden velc lieden ia misdoen. de welke ande
 re hulpe ende bystandt doende oftraedt gheuen
 de. alleenlich huertliedder ooghemert ende mee
 nunghe stellen. om ghelt ende goet daer aen te
 winnene. want by dyen vergheten wort. dye
 affectie ende de liefde vander grooter weldaet.
 Maer want my meynschen onse maniere ende
 wesen hebben van tweederhande substantien

dats te segghene van siele en vā lichame so moe-
ten wy ooc verclarē waer in dat dyc behouften
ende prouffijten van elc sonderlinghe gheleghe
sijn. Ende aluoreen omme te sprekene vander
siele die heeft een eyckeleends een warachtich
god in haer seluē ghē naempt cracht der dueche
waer wt dat spuntē verstant begrijp conste
raet wijsheyt en dier ghelijcke. Int lichaem es
een goet ghenaempt ghesondichede omme der
redene te dienene. Ende daer wt spuntē crach-
ten vroom ghenouch om aerbepdēten behouue
vanden leestochte. Ten derden ende ten laestē
in dyc wtwendighe saken ende dyc demensche-
selue niet en sijn daer sijn ghelt erfachtichede/
ghebruuwsaemheden ende leestochte. Het mee-
ste ende die principaelste weldaet of te secours es
ghelegen int veruorderen en helpen dyc dueche
van anderen. En te deser cause sijn aldermeest
gode van hemelrijcke danbaer heyt schuldich/
met die gone die met edelheyt frishet/serp en-
gien rijdommen oft met waerdichede en met
eere verghift sijn. Maer de ghene den wel-
ken god van hemelrijcke ghewerdicht heeft te
verghiftenē met sinen gheste omme duer dien
te kennene ende te wercke te leggene saken die
heilich ende salich sijn dat sijn die sakende gode
behaghen van welcher gracie ende ghiften wi
lesē in dē plantere ald? Hi vercondicht Jacob

In woordtende Israelsin leden ende rechten.
Alsoo en heeft hy allen naticen van volcke niet
ghedaen. Noch en laetse niet weten sijn rechtē.
Dit es die groote ghifte de welcke Christus le-
ket hem lieden die in sinen name warachtelijc-
ke ghedoopt sijn. Ende up hem alleene huer be-
trauwen stellen vander gracie ghifte en wel-
daetsin eerst discipulaters gheweest sine disci-
pulen dyc der menschelijcker nature so veel
durchden ghedaen hebben ende naer hem lie-
den de ghene die ghesuccedeert sijn niet allene
in die cere van hucroigniteiten. Maer in den
last en ghewercken het ware voorwaer qualic
om geloouē en noch nait te segghene wat dan-
baerheden en oock gheionstichede wi schuldich
sijnte bewijene voor dese gracie ende ghiften.
Dit es dat goet twelc een neghelic behoort te
menschene en te begherene so wel voor hem
seluen als oock om sinen euenen mensche also
verre alst hem doenlick es so wel by rade als an-
derē aerbeyt en neerstichede sinen euenē men-
sche daertoe beweghende. Maer dese duecht so
volcht leeringhe treckende dē mensche ter ke-
nelle van duechde. Mids welcher onderwij-
gheden eenē mensche den anderē ghelijclike
van anderen lichte onstekende es van twelcke
te doene de geuere duer mede deelen niet ver-
traucht en wort. Maer selue te daerdere endere

meerdere. Och hoelustich een sake en hoe behou
uelich enst/voertandt van eenen anderen meyn
schete instruerene/leerene tonder wysse/ ende
te verchierene. Socrates die wise philosophse
ghet dat hi gheuen danck weten en soude den
ghonen die hem ghelt gawe. Maer sonde hem al
dermeest danck weten / dpe hem verlost hadde
van ontweetheden ende scientieghelert.
Ende dien helegghen prophete Job / verworpen
wesende in kerijuchde aermoede ende allendic
hebe en begheerde van sinen rijche / machteghē
vrienden / ende maghen / noch goet / noch schae
noch ghelt / noch rijdommen. Alleenlicken bade
hi omme van hem lieden ghelert te sine segghē
de aldus. Heb ick oock ghelert byngt mi yet en
beschenct my van uwer hauen ofte verlost my
vander hant des vyants. Ende neemt my we
der handt der stercke / leert my ende ick sal swij
ghen. Ende of mi yet unbekent si en dat ick nyet
en weet / wile my dat onderwijsen / dese suode
meynschen die so spitelich verwijten / ghelt dat
si gheueuen hebben ende die hem verdomē vā
anderen bate of voordeelghedaen te hebbenē
dat si noch andere leeren ende onderwijsen Ende
als dan / so sullen si eendels hebben / waer in ne
hē moghē verhueghē en gloriē. Aristoteles we
ghet en estimeert also vele tghuent dat ons ghe
daen wert by dē meesters als van vader en mo

Folio. xij.

der vallende selue ghelicken en comparere tes
ghens die goddelike ghifte / so dat hi seght dat
men die soortē van ghifte niet ghenouch danes
baerheyt ghedocn noch bewijlen en cā / noch en
mach. Yet is voorwaer onspreekelich hoe veele
duchden dat soude moghē doē der ghemeente
geleerde man nē indie dat si de montē nemē wil
den en dat hē liedē niet en verbeelde / selue de pij
ne en aerebeit te doene vā ionghe kinderē die tot
alle dine bequame proffite en bereit sijn te bewe
ghene / leere en instruerene / den welckē seer
licht es / goede opinien en gheuoelen / in te storte
ne en te leere. Of emmers / dat si liedē te min
stē niet en cesserde vande guenē die dan of dast
hebbē / hulpe en biltandt te doene met goede ver
maninghē / exhortacien en dier ghelike behulp
samichedē / ghelijck als met vingerē den wech
ter duecht betogghende. Certeyn het soude seer
wel betamē dat die regieiders vādēstedē en ghe
meentē niet slapnoch traech en warē int verkie
sen vā goede cerbare secolmeesters. Omme die
kinderē vāder gemeente welcke meesters nyet
allentlic bghifte en behouē te sine / vā grote ver
stande scientie en leringe. Maer ooc vā gauen
rechtē vā nēste en iugemēte / wāt int bewegē vā
der ioncheit / so licht en hant ee grote cracht en
voordel / omme dereste en surplus vādēlenē ges
lijcdoet vā goedē sake te gerygens / ic beloue is

In ditte soude betamen meer naerſichhepts te
doene want soude om tuerchieren van eender
ſtede of omme trjcmaken van diere. Ten ſi dat
wilichte wanen dattet niet onoorboollic en es
dat wi achter laten naercōmers van quader cō-
dittien enē verrenochtans dat ſi rycke genouch
ſijn hoe groot een duecht enſt den ſin van eene
ghen ongherulleghen gherult te ſtellene dwelc
ghe buert eenſdeels duer duechdelijcke leeringe
ende vermaninghe ter duecht eenſdeels bi ſoete
aenſpake ofte vertrooſtinghe eenſdeels by be-
ſouckene of reuſitatie. **S**oc mede es eengroote
ducht dat lichaem te beſchermene waer wtte
anders enſt gheromen datmen heeft ghegheue
en meynſchen toe gheleert namen van verloffter
ende behouder en de croonen vp die hoofde ge-
ſtelt. In teekene van duechden ende van werdic-
hede als van groenen ecken tacken de ghenē
dve tolewt eenen belegghe verlost hadden en
van groenen gherſe hem die eenen poortiere int
velt ſin lijf behouden hadde. En die conſte van
der medicijne es voomaels in groeter werdics-
Ecclēſi. hept gheweest en ghepreſen als genondē bi inſp
xxvij. ratie van god. **H**omerus ſerghit. **E**en medecijn
es vele mannē oft perſonē weert. En den heer
beneelt oock den medecijn cere te bewyſen hoe
grote een ſake dat es nemēde te verloffene wter
gheuangheneſſe es ons bewelen by **T**erentius

Folio. xij.

Culeo een ſenatuer vā Rome de welcke verlost
weſende wt der gheuangheneſſe vā **C**artagien
by **S**cipio den affricaen en heeft de veſte van ſi-
nen leuenc de ſelue ſcipioen niet mindre ghehou-
de nochte gheacht dā ſine heere en meſtere. En
omme hē eere te doene ter incompſte vande ſel-
ue **S**cipioen inde ſtede vā Rome es hem al bloot
hoofs naer geuolcht het was ooc hier voortyts
een wt nemēde heerlike ſake de geuangenē met
ſinē eygenē goedete verloffene. **S**oc ſeer geacht
bidē heydenē alſo ons gherucht es by **T**ullius
Cicero in ſinē bouc vā officiē. En omme dat het
volt te meer soude gheneghē ſijn tot ſinē prince-
ſo es in gebrocht en geuſeert geweest ter blyde
incompſte vande prince dat die geuangenē ver-
lost en ontſleghe werdē. En aldus al gheconfide-
reert ſo moet onder dve beneficijen bi naer dpe
alder nederſte plaetſe toe geſchict werdē den gel-
de hoe welnochtans int tghuent datmē eenen
anderē biſtant doet met ghelde moet dact inne
ooc een goede duecht geleghē ſijn. **I**a en cen wō-
derlike ſoetichede wā **A**riſtoteles. **C**icero en die
andere ghcleerde mannē ſegghen met eender
mont dat hte een ſake es liefueliker en genouchē
lijker teghcuene dā te ontfane dwelcke niet ve-
lete achtene en ware het en ware dat tſeluc oō
ware gheconfirmeert en geapprobeert metten
woorde gods ſeggēde duer de mont vā den weert

den apostole Gente paruels. Tes saligher ghe
uen dā ontfaen so dat als wi eens ope soetheyt
vāder milthede ghesmaect hebbē wi en connen
daer af niet versadē so langhe als wy hebbē dat
wy gheue moghē. En als daer niet genouch en
is ome te geuene so stellen hē ope somighe om
dat te gheerijgene. Ja al waert ooc biroouene
twelcke diuersche persoonē beroocht hebbē dē
eenē nemēde eguent dat sy dē anderē gauen en
schonckē. Ghelijc als die coninc Alexander ope
Prince Dilla die keiser Julins Cesar. En heb
ben daer wt onse woorders een gemecne woort
ghesprokē. Diemilthede en houdt gheen mate
ja selue os behaecht somtijts te geuene dē ghue
nen dies niet weert en sijn betogende daer bi te
wille volgene die goddelike miltheyt en dat de
ghuene diē wi geue onser hulpe gebiet heeft en
niet wi de sine. En oft si vā ons die duecht ver
wachtende warē. Selijc als wi vā god indē psal
me hebbē gescreuē. Ik heb tottē here gesept ghy
sijt mijn god wāt mijn goet en behoeft ghi niet.
En in een ander plaetse staet ghescreuē here al
le creatuerē sien naer v en verbeudē dat ghy hē
spijle sonde geue inde bequamer tijt Als ghyt hē
geest so gaderē sijt als ghy doet uwe handt opē
so wordē si niet met goede versadt. En al eyt cen jō
derlinghe sake anderē duecht te doene. Roch
cano so eyt een graot abius dat die sommoghe

Psal.
zo.
Psal.
E. ij.

Folio. xliij.

anderē vandē huerē pilgierē en rouē ome anbe
ren te gheuene en dat doende gaenseer verre
vūter rechtē weghe wāt wat weldaer mach ge
legē sijn in yemande te voerdrue met ands on
gelijc. Certeyn die duecht die si agē en vangē si
niet. Semerct dat die duecht vōghetē wert vōdē
ghonē diese otfāen heeft. En die ghuene diemē
daer ome onghelijc gedaen heeft. sal dat ewelijc
onthoudē en eenghepens wacht. En als sulke
licdē wanē groot en machtich gherkent te sine
wordē ten hende bedwonghē selue anderen te
biddene so dat mē seeght een ghemene woort.
Hoe meer dre prince hoe meer dre biddere. Des
saken hebbick willen verclaren omme te betoo
ghene hoe soete en bequame een sake dat es li
beracle wesen so dat die affectie alleene elckē
sonde moghen verwecken tot ghewillicheyt vā
gheuene Ja al en ware anders gheen prouffte
daer inne ghelegē. Hier ome ghelijcher wijs dat
die meynsche niet alleene ghebet en lōdt vā lef
tocht en spijle ende dat die meynsche ghebrecke
lich es ende van andere hulps van doene heeft.
In der ghelijcken soo en sijn onslider welbaden
ende beneficien niet ghelegghen noch te beslunte
ne alleene inde weldaer vandē ghelde. Remaer
men moēt oock behulpich sijn den crachtē ende
affectien der sielen en dit met belofte met rade
met wijsheide met omancne tot eerbarē leuene

En men moet die gebreke des lichaems te hulpe
 cōmen met lichamelijcke visitatie oft peggewoor
 dicheit met woordē met bystande met arbeide
 met besorchsaemhede. En den wtwendighē be
 houften salmen te goede cōmen en subuenieren
 met weerdicheide met moghentheide en auctori
 teit met vriendelijcheyt mee gheionsticheit en
 met gelde. In welc woort mē verstaen sal niet al
 leene sake diemē met ghelde verruycht. Remact
 alghuent der mede men eenē anderē vernach
 te helpene dat hy hulpe en bystant doe den ghe
 uen die daer af behoufte en gebreke hebbe en dat
 hi niemende so verre als in hē es. Inderlic en si
 noch in sijn deere het en ware nochtas dat datte
 gebuerde om hē te voordere dwelcke in dat ge
 wal gheen indere noch deere en behoort ghehee
 ten te sine wāt men behoort een ueghelic niet te
 ghenene alghuent dat hi wel begheren soude
 maer alleene tghuent dat hē oore en nootla
 kelices. En met welcke te onderschedene be
 houften grote discretie vū en los vā allen sin
 nelike affectie naer den lichame.

Hoe dat natueren es den

eenen den anderē duechte doene.

Also este wetene dat also hem dūe
 meynsche schaemde en dat het hem
 leet was vā sinder faulte en mesoact

Folio. xv.

En oec wāt hi hē daer toe hadde late verwoel
 selē bidē boosen viat so es hē den alder barmher
 richste here ontfarmhertich geweest. En hest
 hē bewaert sijn eerste plaatsē te hi hē te voren
 toegelicht hadde met condicē nochtans vā
 dicte verwoelene met meerderē arbeit en pū
 licheit. En omme daer toe te geraken so heeft
 hi gewilt dat den eenē meynsche in dese werelt
 den anderē soudemoete te hulpe cōmē. Ten eer
 sten om dat die meynsche dūre dese liede vā als
 no soude beghinnē hē seluē te verredene tot der
 hemelsher woonste en stede inde welke niet en
 is dā een rewege en een onsedelijcke minne lief
 de en eendrachticheit. Ten anderē om dat bi de
 sende meynsche soudē deen den anderē hantie
 ren en gemeenschap makē bi node daer omme
 heeft hi hē die vā quade en gebrekelike sinnē
 es en daer de erfsonde tot houcrdie gheneghe
 ghewillē late gebreke en behoufte hebbe vā an
 ders bystāde andersins en hadde onder de meyn
 sche nē mē meer vrientschap noch gemeenschap
 ghebuert. En indien bi wōle wat accoorts on
 derlinghe geschiet hadde dat en hadde niet ghe
 duerich geweest wāt een ueghelike dūerde na
 tuerlike hoochmoedicheit en genegentheit toe
 quaet soude sinē geselle achter late en versmadē
 teu ware die vriele dz hi selue hē noch eens mocht
 te te befighē hebbe. Certe yn nyc māten staet so

hooge vnder fortunē rat het en mochte so drāve
dat hi ten nederste soude moghe comē so dat hē
vā noode ware anderlieder hulpe te verloucke
ne. Jae ooc negens sine wille en dancke. En mee
minstels sulcke hoocheyt wert seldē vercreghē
dan bi middele vā hulpe en bstant vā mindere.
Soch so can mens equalich ofte vort behouden
sonder onderstant van anderen / dwelcke men
merckelich sien mach om groore Coninghen
ende Princen wens moghentheyt ende wel
uaren ghelegghen es meer inden onderstant vā
sine onderlaten dan in hem seluen. Want sy ter
stondt saelgeren en vergaen souden / indyē sy
van hem sveden ghelaten en gheabedonneert
werden / wy esser so slecht / hy en verstaet wel
dat alle groote sicken vroom sijn en vermeer
deren met eendrachticheyt. En ter contrarien
veruallen met twedracht ende ongehoorsame
heyt / doowaer het es een oudt woort ende wel
warachtich / dat de gemeente en mach niet lang
ghe weluaren prospereren ende in welene bli
uen / daer de regierders alleene wt sijn / vpon huer
eyghen prouffyt en vā hueren vrienden. Ende
daer nyemant tghemeen prouffyt gade en laet
en daer vo oren en socht. En aldus moeten ghe
meente vergaen / weder si vpon princen hē selue re
gierē. Of bi personaigen daer toe gecoorē bider
ghemeente / oft ooc bi gouuernours / oft anders

Folio. xvj.

Sus. Maer een lant ghemeente oft Conincryc
ke es behouden / daer de sochuldicheden en de
neerlicheit vanden regierders en besorghers
hē bestreche ten oorboere en voorderinghe van
den gemeenē weluare / daer ter contrarien een
lant verlorē gact / en bedorue es als een yghelic
vanden regierders tlynder eyghē bate treet al
dathī can verwerfuen met list met crachte ofte
schalcheyt. Ja selue een vpon eyghen ghemeen
temach byden voorscreuē middelen / bedien cen
tranne van hem seluen. En onderlinghe deen
den anderē verflinden en in onderdanicheit of
scrūtude bringhē / dwelcke in voorledentijt ghe
bloken es in twee plaetsen ende eyghen steden.
Te weten te Rome ende tot Athenen. Ende
oock sal ghebuere van allen steden / daer dwe
poorters ende inwoonende lieuer hebben ende
meer soucken hy em seluen groot ende machtich
te makene / dan trysen en weluaren vander ste
delande en ghemeente. Maer hier veyghens / so
betamet ons naerder nature / dat ghelijc wi be
houue hulpe en onderstant vā vele en diuersche
personē / so behore wi ooc te snelcherlic onderstat
bate te doene en anderē te secoursen te comene
so dat tselue te doene / es een sake die alder meest
te prysen / en te achten es / wt welker confide
ratic meenichte van groote personaigen / son
der eenighe eyghen bate oft prouffyt / hem so

ghehadt hebbe. Indē oorboor vandē ghemoent
dat si dicwilt daer bi vandē bueren grote schade
en verlies ghedoocht hebbede welc ke schade si
elken gheacht hebbe/als si daer mede den benau
den den acrmē den cranckē den mestroo sleghe
mochten te stade cōmen. En nochtans en heb
ben si ditte niet te vergherfs ghedaen/wāt hem
lieden es hier bi naer ghenolcht een onuerganc
kelike name vā eeren. Certeynde voorders heb
ben wel verstaen datter gheen heleghe sake on
es dan duecht en wel doenden anderen. Waer
omme doen ic so vele verhaels vā goeden man
nen voortwaer; zee roouers en stractroouers dic
duer die begheerte vā rouene en quact te doene
eerde ruc en de zee beroere. Nochtans als si hem
seluē willen pijsen/so berōmen si hem seluē dat
si den eeneghe tijf behoude en beschud hebben/
diele wel hadde moghe vermooidē en te nyentē
bynghe/wāt dat es de meeste duecht die een ro
uere doen can/ desegendarmē en mannē vā wa
penē die hem alder meest pleghen te berōmene/
en draghe nyuwers vū den kin so hooghe/dan
dat si segghē te dvenene ten beschudde vanden
aermē ghemeenten en weluarē vanden lande.
Waer by gheen sake en behoort den mensche
meer te verwekene dan wille en begheerte vā
deen den anderē bistant te doen wederhet waer
re omedies wille dat hijt gebodē en beuolchecke

rot wiens gheboden den alder meesten loon be
hoort. Ofte omme dies wille dat sonder datte te
doene gheen ghemeenschap noch cōmunicatie
en mach gheduerich bliuē/ia omedat onnemen
schelic schijnt gheen onderstant noch bistant te
doen den ghenē die ghi helpē muccht vlatende
dinckē dat ghi indē seluē pas ooc cōmen muethe
dat ghi ooc hulpe behoene sult vandē anderē.

¶ **Wt wat oorsaken eeneghe**
hem vreeseneē anderen duecht te doene.

Wet sake sijn daer biden wille en af
fectis vā anderē duecht te doene be
naut en gherstringert wort/der
ste es dat wi ons laten dincken/dat
wi datdoende anderen gheen bate noch voor
deel doen en sullē. Tandere dat ons seluē ofden
ghuenē die wi lief hebbe ghelijc onse kindere en
erfghenamē daer bi schade ende achterdeel ghe
buere soude/so scere souckē wi ons seluē dat wy
den quaden en ondancbare ghe laten duecht te
doen. ome huerlied crondancbaerhedē/daer me
de wi so scer ghestoort sijn/sulcke sinnelike tcer
kiede conswaert dragende dat wi anderē geen
duecht en duruēdoen/vreesende oft wiselue dies
ghebre hebbede. Omme dwelcke te deduce
eene so willen wi eerst spreken vanden ghuenē
daer de weldaet achter blijfēduer de schulc van

den ghene die ontfaet. En daer naer vanden
ghene die goet ghelt en rijckdommen te nau-
we bewarene het es al claer dat gheen sake be-
haghelicker en es dan die ducht. Ende gheen
sake daer de herten vande mensche ter mede
te winnens sijndan eerbaerhedē vā welenē. En
ter contrarien daer en es niet so leelic de forme-
en onbequame en daer bi de mensche hem eer
vande anderē verurempet dan die sonde alleene.
Wel en terechte was hier voortijts gheseyt dae
de ghene die ducht doet en aelmoescne ghefte
daer dyc bestet es en gheeft nyet alleene maer
ontfaet selue die ducht en aelmoescne by hem
ghedaen. Ende te dyc propooste so was wel
ghescreuen by dyc ouden doctour ende poete
Cunius dat ducht ende aelmoescnen qualick
bestet ende gheemployert es medeact te reken-
nen. Gheen sake en es dyc ons meer astract vā
anderen te declene liberalic dan die vreesse ende
ducht dat wi onse ghif te qualick bestieren o be-
weghen sullen dwelcke ghebuert by twee mid-
delen. Terste so wannecr onse ghifte gheen sta-
de en doet den ghene dien wijse gheghene heb-
ben dwelcke siende wi aldan beclaghen ac-
bevt en verloren cost sonde. Tander so wannecr
wi bruinden by experientien den ghene die
de aelmoescne ende ghifte ontfaen heeft / on-
dancbaer wescnde welc ghebrich van ondanc

baerheden so groot es dat selue niet alleene in
derlic en es hem seluen of den ghene daer ve-
ghendie ghedaen wert nemaer elken int ghe-
meene ghemerct dat daer by daffectie ende vie-
richeit van anderen ducht te doene vercoelt en
belēmert wert. Te desen propooste so lesen wi
dat inder stadt van Athenen was een personai-
ge ghenaempt Timon rijc van goede ende seer
hoopelick ende liberael bouen allen anderen.
Ende hoe wel hi ghewone hadde gheweest elc-
ken ende alle der werelt met sinen goede onder-
standt te doene. Nochtans daer naer beuinden
de de groote menichte van ondancbare ghe per-
sonen en hadden niet alleene dat ghelaten. No-
maer was gheworden een sonderlinghe hatic
draghende vghens dat menschelike ghesach-
te so dat sine goede name verheert wert in eenē
boname te sijnder schande als hatē de de men-
schen. En ome te verreckene een deel vanden
ingraticudē en ondancbaerhedē vā der werelt
sien wi niet dagclike gebuere dat de discipulē en
leerlinghē de scientie conste en eloquentie die si
vā hueren meesters gheleert en ontfaen hebbe-
de selue haer scientie oorboren oeren ende eers-
te werke legghen vghens ende ter bederffenē
se van hueren meesters. Wpe soude dan hem
meer willen mogen met anderē te leercne. Nocht
meer sien wi niet dagclike voor onsen oghen

vader en moeder / onteert / gheschoffiert verla-
ghet / verooft / bekolen / ghesleghe / ghewont / en
ghequet. Ja doot ghesleghe en vermoort van
hueren kinders / wien soude dan luste kinderen
tebbene of die vpte queckene / sien wi niet so
tits ecne ghe openst bodē in dienste ontfanghe
lynde / en daer naer so ghenoovert ter cerene
state ghebrocht / en so ghetraecte al oft kindes
ten vandē huuse waren. En nochtans die mee-
sters en vrouwe daer naer vā hem liede verrade
huer huusvrouwe kinderē of uichtē / genioleert
en ter schande gebrocht / de huusen ghecroft en
huer meesters selue verraden / soo datmen bette
coop en slange of ander serpent indē boeseme
ontfaen ende ghenoot hadde dan sulcke quade
meynschen anghetrockē en in huus ghenomē.

Commente nu voerits totten ondanbaers
heden vandē landē en gheemeenen volckē. Wie
eist / hy en hadde lieuer te woonene in hagher-
bosse / wildernissen en deserten / dan in goede
steden / als hi ooghemert nemen soude / op dyc
groote ondanbaerhede vander ghemeente.
Men hier / cker een goet rechtuaerdich inge gow-
uerneur of regierder van eender stede of lande /
die nacht en dach sorghe draecht voor twelue
vander ghemeente. En hē gheen ander saken
an en treckt / tlynder eyghen schade en interesse
Ende hoe wel dat hēt doet / nochtans mē sal leg-

ghen dat hies een eergierich ende ambirien
meynsche / ende hem niet verstaende te reghe-
mente. Twel sal enen goeden prince mclachte
ende vertreden enen straffen ende quaden sal
ghehuldich ende onderdanich wesen. Ende dit
bedwngt meenghen prince straf ende quae-
te sine. Ende danne ghebuert dat die onsele
besucen / twel die quade ondancbare ghe heb-
ben beroc / hier by machmen wel segghendat
ondancbaerheyt een quade sakees / ende al dyc
werelt onbequamere. Ende hoe wel dat tselue ge-
licke sulc ende soo groot si. Nochtans soo en syn
indesteden daer ic ghens gheen spciale kueren
loven oft voorgheboden omme dan of punitie
te doen gheschiene als excedrende meynsche-
like ghedachten ende estimatien. Ende alsoo
ons Denckleert so is ondanbaerhede vandē
sticken dan of gode van hemelrijcke de punitie
en wreake gherelueert es. Heestmen niet ghe-
uonden goede personen die arme lieder kinde-
ren vander strate ende witten broot sake ghe-
raept hebben die vpghebrocht die ghedaenkerē
lesen schijuen / ende voort ecnich ambacht oft ne-
gotiatie / om den cost te winne / hem liede niet
anders ghetraecte dan huer eyghen kinderen
mer propooste hem lieden wel te voorien bite-
stamente oft andersins. Ende alst al ghedaen
was ende dyc goede lieden huer bestghedaen

haddē so sijn die boose wichte daer naer met pae
ke cū sake woch geloopē / cū huerē meester sijn
gocghestolen . Of indien si huere meesters
bv bliuē so werden si so duer droncken van alle
bouerie ende quaethede / als tuiſſcherkins nu
ſclaerkins / kiuerkins / achterclappers / weder
ſporich eñ sulck dat si huere meesters een woort
niet en souden connē verdraghē nemacr tot allē
woordē si ababotterende eñ teenegadere onuer
draghelic om in een huus van cecente wonene.

En want wi hier van selfs vermaent sijn oock
te spreken vande trauwantē eñ rabaudē . En
sonderlinghe de sorte van volcke die wi daghe
licx sien voor ope dueren eñ achter de kerckē om
gode gaen eñ aelmoescne bidden . Heere god in
dien vemant bemerct eñ gae sloughe huere le
uen het grote quaet dat daghelic vi hemlieden
ghedaen wert / men soude hem verwonderē dat
menlieden vint dyese daigmeren te ankene so
secre epst al verloorē dat mē aen hemliedē hanc
ende tghuent dat mē hemlieden gheeft . Tenere
sten hoe stoutelick en hoe onschamelic gaen si al
heescheude sodattet bet schijnt dat sijden lie
den afnemē sullen / dā dat syt verbiddē . En daer
omme vint men personen die redier cause hem
liedē niet en gheuen . Andere die gheuent macr
alleenlic omme vandat traueil eñ moete ontſle
ghen eñ quyte te sine / want sy en nemen gheen

anschan noch hē enrouches / hoe noch waer dat
si bidden . Ja selue allinendat helcghesacramēt
vanden autacr soude consacrerē / so en ghedo
ghen si dē mensche niet met geruste sinne datte
te ecrene nochte te aenbedene si maken hē seluē
eenen woch eñ eenē ganc . En allin si mesmacr
van sweeren puusten ccceren eñ leclike scurftic
hede eñ met ecnē stinckende aelme eñ lichte .
Nochtans si sullen hē liedē drommē daer volck
dicr es / so lief hebben si huers selfs prouffijē / cū
so cleen een acht op tweluarē vande volcke / als
dat si gheen werc en maken / al eist dat si vemant
de infetteren of besmetten van huere siecten cū
vuplisse want lettel siccten si andere sonder dan
gier van smetten den ghuenen die te bt cōmen
Ja men heeft sulcke trauwantē eñ brootbidder
ghcuondē die middelle vinden hē seluen met cru
den eñ andere inuenticen sweeren seerichedē et
terpuusten malaenge eñ andere leclicheden an
te docne eñ die daghelic te vermeerſene / alleen
lic / op hope van te meerder wasdom te verrijge
ne / ommedat die lieden huere lieder mesmacrthe
de siende hemlieden te meer aelmoescne ghuē
souden . Ja si breken somwijlen hemlieden wel
die beunen ende van huere kinderē mede / dacr
si bewelt af hebben of vandie ghuenē die si ghe
leent hebben / ommedaer mede te brimbecrene /
ende om gode te gaue . Ick hebbe oock volck

ghekent daer si kinderen vpgheersept hadden
cū die verminct ende vercrant in huere gheson
de leden omme volck te meer te mouerene toe
compassien. In deser manieren so verkeren de
sommeghe diuersche sorten van siecten quellai
gen ende ghebreken wel frav en ghesont noch.
tans wescende hem liedē makende ende singic
rende crupel/manc/of lam te sine. Maer als
si wten ooghen sijn vandē lieden of als hē lieden
cen haesteghen noot ouercompt so betoghen si
wel dat si in huere leden gheen ghebrē en hebbe.
Ende als yemant wt compassien ende medelij
den van huere ghebrekē huere woeren hande
len oft tasten willen en die pijn te ghenelene
si en willen daer toe niet verstaen nemaer loos
pen lieue huere veerden. Men vint andere
die so noode werckē ende deledichede so lief heb
ben dat si om die lechcrnie vanden waldomme
oftc prouffijte/ een ambacht maken van broot
bidene dwelc alleene behoort wt noode ghe
daen te sine. Ende vintē daer inne sulc ghemac
ende weelde dat si daer vooren gheen maniere
om dē cost te winnēc/ begheere en soude noch
voor eenich ambacht oft neeringhe en soude wil
len manghelen en aller questie wacre van hē
liedē daer inne te restringerene en soude met
mīn sijnē ia vechten voor haer lieder broot sac
dan andere ambacht lieder voordepreueleghe

Folio. xliij.

en verheyt vā huer lieder neeringhe/ of rijcke lie
den voorde defencie vā huere goede en patris
monie/ so dat mē segghe mach met goeder cau
sen en inder waerhede dat die guene die om go
de gaen en daelmoessene heessche. Rijckere sijn
dan die ghuene die hē liede daelmoessene gheue
ende aen wicne daelmoessene bet besheet ware
dwelche eens en inccnēghe ghebucendē mactē
die andere allegader suspect/ dit sijn die god en
sijn heulighē alijts indē mont hebbē. Maer vā
helichede en gaet hem liede ter herte niet/ in dies
ghijse voor bisende so riere si hē alof si wt sijn
warē vloekende vermaledidende/ gode en sijn
helighen/ swerende duisent ecden om een elcen
coetkin of mōghe/ ia om sulc cen elcen sake sullen
si onderlinghe vrechtē en elcanderē doot sijn en.
En somtijts sijn so verwaet dat si veronverde
ghe tghuene dat mē hē liede gheeft alst huere liede
neghcrighē apperijte en begheert te elken valt
En soude dat vpeen huere met wreedē ghesichte
en sijn tege woordē weder seggē en achter late En
dit sijn die met grote volc en geroepe belouen
en hē seluc verbindē/ god en sijn heleghe voor os
te bidene/ verhalende daer toe groot ghetal vā
santen en santinne. Maer als si die aelmoessene
ontfaen hebbē/ so geche si mette ghe enē die che
gheghene hebbē/ sac staen dat si daer voorē bide
den soude/ dyc sommeghe vergaderē dat si ghe

crighen in grooter ghlerichede ende bewaren
dat soo vreckelijck dat si dan of in huere leuene
gheen ghebruuck en duruen nemen / nyet selfs
als sy steruen en bunghen dan of nyet voort ter
lauenessen van huere sieden. Andere verdoent
ende verquistent in onnutte gulsichede / in le-
ker maectijden sulck ende soo costelijck als dat se
dye rijckelicken selue voor hem schamen souden
te bereedene / want si stoutelijcker eenen gul-
den wt gheuen soudenomme eenen vetten ca-
poen oft onme eenen costelijcken vissche / oft
omme delicaten wijn dan die rijcke lieden eenē
stuuere / soo dat men niet goeder cause mochte
segghen dat sy meer brimbren ende bidden /
ten prouffijte ende onderhoude vanden ta be-
retten / tauernen ende vanden boerdeelen / dan
omme hem seluen / want alsoo frachlijck als sy
dien dach het ghele met biddene vercreghē heb-
ben soo stoutelijck betrauen si tlanderdaechs
also vele te vercreghene. En ic en weet hoe dat
et bi compe selden sullen si die lettel hebben ghe-
sparich sijn. Endenoch min salmē ghesparicheit
vinden an hemlieden die te goet vercreghē son-
der aereyde en neersicheyt / siet doch niet wat ge-
ruchte ende thierpynghen dat si vassen wat ghes-
crelich ende onghereghelicheden sy bedriuen in
huere maectijden ende banketten / ghi sult seg-
ghen dat ghi in een huus van ghemeenen vrou

Folio. xxx.

wē waert indie ghise hoortet ouer hoop snoffen
ende brassen doende sulcke ouerdact ende excess
dat die rijcke hemlieden dier inme nyet en sou-
den connen naer volghen. Sij welcke antio-
ringhe ende dissoluate maniere van leuene / so
commen tot alder onnaerdicheyt / ende haetelic-
heyt / ende onnutheyt / tot rapen / ende tot schia-
pene / ende tot alle onghemanierde onhebbelic-
heyt / ende dye vanden ende die dochteren ghe-
neghen ende hemlieden voughende tot alle on-
cupscheyt van leuene. Ende indien si by pro-
mend vermaent worden tot sebaerheyt / ende
tot beteren leuene / soo antwoorden si wtterma-
ten seer spytelijck. Ende nochtans sulck on-
naerdich leuen leedende / verommen hem te si-
nde de armen Ihesu Christi. Siecht ghelijcker-
wijs of onse heere Ihesus Christus suldo aeghe-
aerme voor sine kinderen kennende waere / dye
welcke soo verre ende soo vremde sijn van sine
gheboden ende maniere van goeden leuene.
Maer wyens vonnessen ende ughemente salich-
ghereken sijn / niet de ghene die aerme sijn van
goede oft ghele. Remaer die aerme sijn inden
gheste. Ende hoc wel sulcke aerme sijn van
goede / nochtans dicwils sijn houerdegher ende
draghen ooc hoogheren moet vp huere lieder aere-
moede / dan dye rijcke ende ooc dan dye machte-
ghe vp huere lieder goet vp elckē mensche hatis

dragende die hemliedder niet en ghenē. Of diese
 berespen vā huerē quade scde vā stelen te wach
 ten si hē te gheender ander cause dan wt vresen
 vā puntie en correctie of omdat si daer toe occa
 sie noch oportunitē en hebbē de welke vpdāt
 si vercreghē en soudē dat niet laten om gheenē
 verboden latende hemliedē dīncken alle saken
 hemliedē gheorloft sijnde onder eddele vā hem
 lieder armoede si sijn so vīdicatō dat hemlie
 den niet ghenouch en es huerē torentē wicken
 met woordē. Remaer met saicte pserē en wape
 nen dan of men daghelicx der perientiehet by
 der menichte vā dootslaghe secretelic bi hemlie
 sen ghepctreert. En indien binnē den lande
 eenēge cōmotie of vprīsingē ghebuerde bīnpe
 mende en wert meer quats bedicue tsi by ver
 raderien anderē tot quade te exhorterene ende
 vā seluē metter hant quact te doene so dat vper
 sonder grote cause bīden siomeynē salche inode
 ghebouste gheweert en ghescludert warē we
 allen regimente en administratie vander ghe
 meente wetende dat alle goede poosers huer
 dootleghe vpdāē warē welke saken ic nyet
 en verstaē te verhalene als willende spraken vā
 elcken en eenē vghelicint particuliere maer in
 t generale en ghemeene naer den meesten hoop
 In diuersche soorten vā menschen sijn dūer s
 che ghebrē. In sommege gheene nēmaer heb

Folio. xxij.

behet alleene dan of verhael gemact. Omme
 te vermanene en exhorterene de wethouders
 officierē en andere die last hebbē vander iustī
 cice en ootclckē int tane dat si haestelic toe sien
 omme den armē te hulpe te cōmene en den sca
 melē te subuenierene so hē daer in nequijte dat
 sulc cē groot quact niet lange en blīue onder dē
 gemeenē man. En voorwaer wi behoordē noch
 eer gheueghē te sīneten onderhoudene vande
 armē om tquade senē dat wi sien dat si leden
 andere daer bi corrupterē dan om den daghe
 lijchē mont cost en dat onder alle sorte vā volc
 ke. Remaer sonderlinghe om de ionghers die
 daer bi ghecorruptert bedouen ende gheins
 fectert worden.

Wat saken de arme behoren
 te doene en hoe si hem hebben moeten.

Omme so makic vanden voorsē
 de sake ghewach omē dat de arme
 vermaent sōdē sijn hoc si hē beho
 ren te dragene in huer ieghenspore
 en armoede. Ten eersten so moeten si wētē cū
 hē laten dīnckē dat die armoede en ghebrē hē
 in ghegenē en verleent es vā god almachtich en
 dat niet sonder grote en speciale oorlake by sijn
 der secrete en rechtueerde ghe prouidentie ende
 voorlicnichēpt. Omme te weerne matene vā

sonde en hē te bet temogē vougē totter dueche.
En also dat vpeselue armoede als wesenē een
sonderlinge gaue gods bidien vādē ghuenē die
te gebuert niet alleeneen behoore patientelic en
int goede verdieghē te sijn. **M**eaer blidelic ont
fangē. En dit aldus oncredinckede sullē hē keere
tot gode vā hemelricke wiens goetheit hē liede
bi dien middelecastijde es in tekenē vā sonder
lingeliefde. **W**āt de here straf die hē bemint an
dersoudē si verliesen dbeneficie vrucht en prouf
sij dat hē liede daer bi geschepe es naer te volge
ne als daer by vermaent sijn de ter kennelic vā
hem seluen ende van huere scheppere als we
sende verwoopen vander werelt ende wuertco
ren van gode ten hende dat si wij ende los van
sorghen wesenē fraplic den naecten heere **J**he
sum **C**hristum souden moghen naer volghē hē
lieden voughende tot alle helichede van leuen
ende stellende allecne huer betrouwen niet vp
e cnegē lichamelikē bystant of hulpe vā meyns
schen. **M**eaer vp gode vā hemelricke ten hē
de dat naer dien si indese werelt leuē moeten in
alder pijn en armoede ende ketjuichede dat si
toch toe sien en neersticheit doen dat si in dan
der werelt niet vele arghere en hebben. **E**nde dat
si omme snode ende cleene waldom in dit allens
dich verganchelic leuen niet en verliesen die een
wighe blijchepe ende solacen. **O**mmē dwelt te

Folio. rxiij.

doene dat si wandelen recht wte sonder te vles
rene van eneghe bouueren gheuepustheden
offimulacien van siccten omme de ooghen van
den volckete bedriegene hē meer betrouwende
vp huerliedcr bouueric en bsdroch dā vp de goet
heyt gods daer by alle de werelt geuoet en ghe
alimenteert es. **W**oorwaer tē es bidē gelde nyet
dat wi gheuoet sijn. **M**eaer bidcr gracie gods
de welckesulche goetiereheit conswaert robe
toogende so dat nimmermeer broot noch voetsel
gebrickē en sal den ghuenē die met vullē betrou
wen onsen here hē voughen te leuene in sulche
maniere vā armoede als ons here beinnē de
es te wetene simple vā wesenē. **S**iepi en suere
vā leuē scamele en goetiere vā maniere. **W**āt
ons here en seght niet allecne salich te wesen de
ghuene die arme sijn. **M**acr hi seght salich sijn
si die arm sijn indē geest dat es in wiens herte
niet en es de affctie en begerlichcit vandē goe
de en sulc wesenē dat si toch alsdā hebbelic en
camelic beiaghē dē scamelē nootdrift wadelēde
huellichelic wāt daer en es geen hebbeliker sake
ter werelt dā scamelhede vā wesen en goetiere
hede vā maniere. **N**och bi geene ander sake en
wert meer onderhoude en gheuoet die liefde en
vrientschap van elcanderen. **E**n ter contrarien
wat es onwerdigher en onuerdrachelicter dan
een persoon arme en houerdich vandē welckē

Ecclē. dien wijsen Salomon seghē dīse gedaentē heest
 xxv. mīn siele in hātie ghehadt en in huerliedēer si
 → .. len wordic beswaert. Eenen arme houer dīch
 dingē. Eene rīcken lueghenachtich. En eene persoon
 te ja 3. Oude vā iacē dīwaes ionc endeliche uccēdich vā
 manicē dat dan onse aermchenliedē vonghē
 te leuene in aldē liefde en vrientsehepe met elcā
 derē sonderhatie en sonder vpe elcāderē afion
 stich te sijn omē sake dīe vergāckelic sijn als
 soukerē sake dīe ewich sijn en niet vergāckelic
 lie en als den anderē liefde draghende sullen vā
 anderē ooc beminde sijn en daer inne gode vā he
 melrīckewesen gelīc niet alleene in aermoede
 vā goeoz mace in liefde en caritaten tot anderē
 en wien gheenc sake so vrendēen es dan houē
 die en verwacntheide. En inder waerhede was
 verwacnder sake soudenē moghē vīndē dā dat
 dīc aarme den rīckē stoutlic toefegghē dat si hē
 liedē den hemelc opendoensouden sijn ghi so ver
 waent dat ghi meent andere daer inne te lede
 ne daer ghi noch seluen vret en sijn wel es wac
 dat ons herc ons verwerkende ter duecht en hul
 pe vandē armē ons vermaent dat wy vrienten
 maken soudē vanden māmon die quaet es ionc
 dūchdelic es. Ten hende dat si wien verree
 ke vā dēser werelt vontfanghē in date ewīghē
 ke dīwelche es te verstaene gheeft om gode ende
 employeert ten onderstandē vā uwen armē en

dēstē meynsche tghuent dat ghi derfue muet he
 en v ouerschiet vā uwē goede bouē dē noordrust
 Maer al est so dat dīe ghue die daer sijn sullē
 ons daer otfangē sullē en meent niet dat ghi nē
 mermeer daer gerakē en sulc indē ghi v so ver
 wacne en beroompt daerte cōmene. Wāt also
 Hente Pauwels seghē so wy hē laet dīncken
 dat hi stact mach wel toefien dat hi niet en valle
 en en houdē hē niet sonder vīclic. Noch so leert
 en beueelt die helege appostele Pauwels dat de
 ghue die ledē hebbe omē werckē nēmermeer
 ledich sijn en soudē. En gelīc by hē alle ledicheit
 verboden es so es byder wet gods de meynsche
 een arbende en wercke gesubmitteert en gescit
 heest niet de prophete danid ten trooste vandē
 aermē geleyt salich es hi en wel gheluckich dīe
 gheuēt wert metten broode dat sijn handē ghe
 wonnē hebbe dat es indē arbept sijn lichaems
 En voorwaer gelīcker wīs den ghuenē dīe ge
 woene sijn altyts ledich te sijn niet soetter en es
 dan sulcke vule ledicheide so en es niet genouch
 ghelijcker dā eenuandelic wercken beschept den
 ghuenē dīe gewoone sijn te wercken en pwers
 mede hē besich te houdene. En indien si mī dan
 of gheen geloue gheuē en willē dat si toch onder
 uragē den ghuenē dīc wtter ledicheit en tracche
 de hēliedē geuoucht hebbe tot wercke coopman
 shepe en serbeyde wāt inder waerheit een dīe
 D i

van werckene es ghewoone hembinc byfang
 dat hi halfdoot es/als hi bedwonghen es ledich
 te sijn sonder arbeit of occupatie dwelcke comt
 daer by dat die ghewoonte by na een natuere
 tot den wercke in hem maect dat oock dye ac-
 moedende schamelemenschen hem neerstelic
 voughen vierichlicte biddene voor die salicheyt
 van huerlieder siele ende vandenghuenen dye
 hem ducht doen. Ende daer by si in haernoot-
 duften bi ghestaen ende gheholpen sijn als dat
 den here jhesus hemlied en dat weder lone hon-
 dertfout in dat eeuwich leuen dat si toch niet e-
 vreden en sijn met den woorden alleene te seg-
 ghene god loont v/maer dat si oock metter her-
 ten ende wille danbaer sullen sijn en ghedachs-
 tich vander ducht endeweldaet. Doch mede
 dat si tghone dat hemlied en ghegheuen es niet
 ouerdadelick en quisten noch oock vreckeliken
 bewaren want sijnacmaels nyet mede dra-
 ghen en sullen. Remaer dat si soberlyck ende
 met discretien dispenser en in hucen oorboore en
 noorduft. Ende als si hueretamelike behou-
 te hebben dat si den anderen aermen niet afior-
 stich en sijn noch en verionnen tghuene datme
 hemlieden ooc gheeft. Ja selfs dat si van huere
 noorduft voorsien sijnde van tghuendat hem-
 lieden ouersicht den anderen ooc ghewillichlic
 mededeelen. Ghelijc dat dede dat juetsche van

hin danof dat Lucas beskrieffte leggende dat iheluce. xxvi.
 sus sach een aerm weduwe tweemijten werpen
 in die offer kiste. Ende hoe wel dieghifte cleene
 was nochtansomme dat iheluce was tghheel
 ouerschot van huere noorduft so verdundese
 ghepelen te sijn vanden helegghen monde gods
 vander liberalicheyt vander herte dat sou hie-
 re beuaut hede en aermoede verghetende sulck
 bemerck hadde tot gode wpen dye so bequame
 was en hie so salich daed sebi sinder goddeli-
 ke goethent geprefereert was enmeer gheacht
 dan vele groote offeranden en ghiften vanden
 rijcken menschen. Dit en behoort ons kerstene
 menschen niet swaer hert noch lastich te dine-
 kene naer dien dat in voorledē tijde die heyden-
 sche mensche souden geloue wel also vele ia meer
 gedaen hebbe. Wat de ghuene van hemliede die
 hemliede geneerde met eenegē coopmansce-
 som aneer si so vele vercocht hadde als ome dien-
 dach op te leue en datter noch coopliede quamē
 voor huere winckle o coopē si souden hēlicde an
 huere gebuerē de lictelof niet scocht en hadde o
 dat die ooc de cost winnē souden. Och versteende
 herte der kerstene kerstene bi name maer met
 lovb daer dien nyet te bugene noch te bmeurwē
 en sijn bi eenegē exēpelē. Selfs vande ghuenē die
 eerwerelt diende en geloofte de godlike leerlinge
 noch ot liet; ij vreeslike vbrechte noch en behac

Winnelike beloften van eeneghen loone. Alle
te gaderen anders niet luidende dā dat ghi uwē
naesten ende eucneumeynsche alle duecht ghe-
sonnē en oordoe salt so verre alst in uwe macht
si heerende mijn propoost totten aermen so bid
sich hemlieden dūc die liefde gods dat si toch ver-
draghen huer aermoede in patientien. Huer
kinderkins pijnen op te queeckene en vpte bin-
ghene in alder schaerhede en helichede van leue-
ne die van uwe kintscene instituerene en bewe-
ghene. **O**ft doende instituerē en beweghē inde
vrees en liefde gods en toot huerē naesten. En
naer diendat si hemlieden geen goet land noch
lant ghelaten en connen dat si hem tosh achter
laten tothuerer successe en hopre duecht vrees
scape en wijsheit treck mer te achtene es dan
grote patrimonie van zerschen goede. En vpe
dat si dese saken aldus doen willen en hemliedē
hier naer reghelen en huer leuen voughen. **I**ck
weet wel en verlehene hē liedē ja sondelijc en sie-
le daer voren stellen te pande dat god hemliedē
in gheenen ghebreke laten en sal wel verlehene
sijnde dat alen waere hemlieden gheen spijle ge-
gheuen bijden meynsche dat god selue niet latē
en sal hemlieden dan of te voorliene en te verdee-
nene huer noodrufft al waert wttē hemele. En
so wie ditte niet en ghelooft hy en gelooft gode
noch sine beloften ende en verstaet noch en be-

Folio. rrvij.

gript niet dat leuen dat in hem es onderhoude
sijnde niet bi lichamelike voetsle. **M**eaer by
der macht wille ende goedertierenheyt gods al
machelich.

O si wat ghebreken belet
worden vā aelmoesen of wel te doe-
ne si die de macht hebben.

Andere ghebrekē sijn ooc indē menn-
sche daer bi die duecht van aelmoe-
sene seer belet wort spruutēde wt on-
ghereghelderlicden van ons seluen
mer welcker wi so opgeblazen worden van ho-
uerdien ende van hoocheden dat wt alle midde-
len soucken omme andere tonder te houdene en
te verdumene en bi al ionsticheden van andere
so gheneghen tot ons eughen eere en prouffijt
dat wi vmemant en moghen met goeden ooghē
sien rijlen of ons ghelijck worden wederstaende
niet alleene den ghueuen dūc vpe gheuoorde-
ken maer ooc hemlieden daer bi si gheuoorde-
werden soms laten vpe den anderen dueche
te doene wt vreesen of wi daer mede andere ghe-
neliefdoen en souden so dat meenich meyn-
sche laet den anderen van onghelijckete bescheer-
mene ontsiende daer omme in vreten oft indig-
natie van andere reuallene. **O**ntsiende ooc ge-
lijc als si in anderē te meck standē ghesien hebbe-

De ondanckbaerheit vandē menschē · sonder sel
ue te willen prouuene oft hemlicke betracen sou
de dant anderē gebaenheide. Do mede so sijn
wi so delicact vā ons seluē dat hoe wel wi alle
rande neerflicheide ende diligentie welweetē te
te docue met grooter industrie toot onsen eygē
prouffijte. En om wat winninghe te doene rev
sende daer om te ter zete lande bi daghe bi nacht
in d'wilent dangiere van onsen sijue. Prochtans
sonden ons allerandē en hoe die enen arbeit ot
sien om onsen eue kerstē meynsche te vorderne
oft hē zeeueghe bate of prouffijt te doene · so dat
wi daer omme niet eens die hant en soude wilse
kerē. Wort meer so sien wi inde werelt in alle sta
te dertellen en superhuyteitē vā allerandē sake
so groot en so vul weelde dat om die onderhou
dene en andere te volghene lertel goets niet val
stringhē en mach. Maer behouft daer toe so
wele goets dat wi dan of andere nyet en durren
mede deelen wt veele dat wy selue daer af sou
den ghebrek hebbē · so verre eist ghecomē en so
heest de duecht der sondē moetē wijckē · dat wy
niet allene die duecht verlorē en hebbē. Maer
die name vā der duecht. En uer diemantere vā
spikene onderden ghemeene man · dat quaet es
ducht gheheerē en die duecht quaet · so dat we
ment hē en laet diuckē dat hy quaet doet vā alle
elc weet en quaet rekent en estimeert. Ghelpe

So is prouffijte
elch te welenē en getempert vā maniere ploch
te eere te sine · nu eist voor schande gherekent en
es excess en alderhande oueruloedicheit en super
fluitē so wel in draghe ne als in eten en drinckē
Costelickē maeltijde en banquittē houdē · nu so
gheacht · dat men ope allene toe lecht weerdich
edel te sine · of te hebbene ghebruuc vā goede ope
meest daer mede omme gaen · so dat men hedent
so aechs meynsche vint die hem selue dicwils glo
riren en berommē van dat si hē daghelick dronck
ken drinckē · ghelicker wijs of een dronckemeyn
scheen meynsche waere en niet het ghelickede
eender beeste. Esere die met dobbelen tuusche
ne en andere spelen · met grote sumptuese maelt
tijde en bankette · met pijpers en sulc licht volck
tonderhoudene · vele goets darf verteere en ver
quiste · die sal heden so achs ghheert en ghepre
sen sijn. En es dat vooreen hebhelicke sake ghe
reket. Maer onnooselheyt vprechticheit ende
schachheyt · sijn nu voo · daer wahede ghcacht · wijf
hede es bedroch gheworden · ende goede gheest
end overstant schalckerie · wi sijn so verwaent
gheworden dat wy nyet min en achten noch
meer desestimeren dan schoolmeesters · so dat
elcluc roeghelept wert personen van cleender
conditie. Ja wy en dangieren nyet eens
ons kinderen wat goetste doene leere ne.
Maer alleen onste · officientien van paelheide

Ja selfs nauweliken sou benen se leeren god an-
beden van vresen oft schijnen sondes dat wy vā
sijnder hulpe en gebistande van doene hadden.
Ende alle dese sake sijn inghebrocht in dese vrom-
de onwylse ende vrede ecume. Ende bouen al de-
sen tghelt het welke ten eersten was een instru-
ment alleenlic. Omme te ghehandelicke te ver-
weruene leestocht en al dat os oorboelic en noot-
sakelich was dat es nu verandert en bedeghen
een middele ende oorake van eerē van state vā
houerdicheden van gramtshepe van verwaēt-
heden van wrake vā tleuen vander doot vā
regimente en lantshepe ja van allen saken die
wi mitten ghelde verweruē en beschicken. En
nac dien dat men den ghelde sulche en soo won-
derlycke groote weerde toeghelept heeft so en
is bi nac nement hi en pooghet bi allen wegē
en middelen te vercrighene terapene te behou-
dene th met rechte th met onghelycke ende on-
rechte weder het gheorloft es weder ongeorloft
weder van gheestelijck weder van werelijcke
weder van eenen sinen euenē meynsche weder
van eender ghemeente. En eenen sulcken dyet
vercrighen heeft salmen heeten wijs te wesen
een heere een coninc een man van grooten ver-
stande. Ende van wonderlyckē begrippe. Maer
eenen schamelē man dyē salmen houden voor
lot of dwaes ende nieuwers voor en sal wesen

Folio. xxix.

gheacht. Ja van elken en sal nauwegherkent
sijn een meynsche so ghemeene es dese opinie
duer al die werelt dat selfs dyē ghue ne dyē
hueter natuere niet gheneghen en sijn ten dien-
ste vander werelt daer toe nochtans oock ghe-
trocken werden bi dat deen de anderen een oor-
ake creemple en voetsle geeft van sonde. Ghi
siet vader moeder voeter broeders vriendē en
maghen wat souckē wat begheren wat wcn-
schen si anders dan schar goet of ghelt vanghe-
lijcken deen vrient den anderen deen mach den
anderen. En ter contrarien so en meynschen wō-
oulen vlanden anders niet dan armoede en ge-
brek. En neghe wanen hem seer schoone temake-
ne ende omme huere ghierichypt en conquesten
terculeerene bringhen so hemlieden duncke-
schoon redene voort segghende dat si dat niet en
doen wt ghiericheden. Maer omme hemlic-
den te voorliene icghen die oudedaghen omme
den rouf vandē welken veelc behouft. Seggen
voort dat si ghelt gaderen moeten en hē dan of
voorliē icghen eenen euēen dach quade fortu-
ne van brande of eeneghe fiette van lichame.
Andere nemen een couleur vphuere kinderē
en kints kinderē vrienten ende maghen als
cacks om eenen vrient cere ende vuentshipete
boene. Ende dit heeten si groote voorliēichede
de welke si so verre strecken dat si hemlieden

wanen te voornene in ewicheden ende huertlic-
der ghelachte eenwelick te doen leuene / bi mis-
dele vanden welken indien yement armeliedē
een wat opelick voor saghe van sinen goede mē
sal segghen hi doet sinen hoves ende nabynghen
onghelijck ende ontrect hemlieden thuere. **I**ae
noch leelijcker men sal wel durnen segghen dat
hijse roofte ende steelt / ende in confort ante van
desen / si vinden lopen deser mede hemlieden dpe
hoves exculereen / ende daer by die liberalicheit
vanden gheueere gerestringiert ende belet wert
so verre eist ghekommen dat naer de ghemeene
vsantieende costume vanden lande / ghy moet
al u goet laten uwen hove hoe quaet ende onge-
reghelthi si en wert gheexuliert vanden gods
aermen niet te gheuene / al oft ghi hem niet scul-
dich en waert. **I**n middelen vander sonderlin-
ge affectie totte goede vander weereit sijn wy so
verre ghebrocht dat een veggelick sijn goet ende
rijcomen lieuer heeft ende meer acht van sijn
eyghen siele ende lichame / so dat als wy eenen
aermen meynsche een pennincxkin gheue / ons
dunct dat wi hem van onsen bloede gedeelt heb-
ben ende niet een stich seluers ofte metaeloft lae-
toen. **E**nde hoe wel onsen hooghen moet ende
pompeuse houerdie / ten minsten behoerde te
steruene metten lichame / ende te vergaue met
ter doot. **N**och sijn wi daer toe so gheueghen

Folio. rxx.

dat wi steruede die niet laten en willen. **I**ndē
maer ghelick wy onseuen gheleet hebben in
alle ghierichede / ende pompeuse houerdie / ende
alle statclichede / so willen wy oock so steruen /
ende moet varinck cick wie hi daer goet ofte
macht es / hebben of een kercke of een capelle / of
een tombe / graf / ende costelike sepulcure / dat
verchieret met seluere met gonde / ofte met mar-
bere met albastere / ende met andere chierlicheit
naer datter af mach / so dat men noch houerdie
mercken mach leuede inde doode ouertledene /
stellende allomme huere wapene ende quarties-
ten van huere ghelachte / ende van huere af
comple glorieerde in huere edelheide. **I**n die sel-
se voornen van wapenen en ooc van harnasche
omme waerts noot den hemele te beuechtene /
oft hem seluen ter weere te stellene. **I**ndien
men den dooden lichame onghelijc oft onreche
doen wilde. **N**a dat hy eerst de woumen van
hem weere dan of sijn lichame sal gheten wordē
daer gaet men scriuen epithaphien mētie ma-
kende van die vrome saecten vanden wapenen
ende werden te tooghe ghchanghen dpe tecke-
nen van groot wreetheden ende sentien / en la-
een een beerlijche ende een sammerlijche ghetu-
ghe voor den rechter van papse ende vrede. **E**n
dandunct ons ende meynen dat wi wel bewaert
sijn / als wy vanden ghelde hetwelck wy met

Rooune gheuonnē hebbē of den armē ontro-
ken of onthoudē of vā onsen goede bi quaden
mīdtele geconquesteert / dan als wīt nyet lan-
gher houdē en moghē / en nyet meet onse en es
een wat gheue en ordonnerē om dienst te doene
vigilientefinghene / en messen ghecelebreert te
werdenc. Andere doen grote ghesichtē makē /
andere hooge torrē met vopen / andere costelike
beeldē vā huerlieder representacie soukhēde al-
le maniere dat vā hemliedē eeuwighememorie
achter bliue / en dat si nēmermeer hier inder eer-
den verghetē en werdē. En eplacen dese saken
ouerdinckēde / en ter wīlē dat wī hier mede ons
besich houdē / meenede ooc naer de doot te bliuē
lenene soukhēde alsoo ons enghen glorie vā
der eerdē / so latē wī de arme gebreclhōē en ont-
legghē hēliedē thuerliedē nootdrift / een cleen
peninckhē. En lieuer dan ons ghelt of goet ghe-
brekē soude om sulcke pompenē costelichede te
volbringene / wī en latē niet allene met onsen
goede den armē te stude tecomene. Maer sou-
den hē lieuer nemē / indien wī vā hē wat gheer-
ghē constē en eer roouē vādē sinē / so dat de prin-
cipale cause en oorlake waer om wī acmoelene
en duecht latē te doene / es die houerdie en lief-
de vā ons seluē. En hoe dat die liefde vā ons sel-
uen meer ontfleken wort / so vele te meer wort
daer bi verroclen en geblust die liefde en caritate

FRONTO. xxxi.

beghē onsen enenē meynsche / dan of de here spre-
ket in dat euāgelie leggende. En wāt die boos-
hert en quaetheert ouerulopdelijck welen sal / so
sal die liefde vā velen seer verroclē / die sijnde prin-
cipale cause onsen oorlake byde welckē dat wī af-
ghetrockē wordē vā wel doene. Remaer naer de
ghemencen costume vā al der werelt / wī excuserē
dan of ons seluē ende wetendat vā ander lieder
hals te stekene. En hoe wel wī selue geē duechte
doen en connē noch en willē / nochtans wī willē
dat wyten en imputerē ander lieder ghebrekē.

Wat geen sake ons en behoort
te beletten vā anderen duecht te doene.

De hoewel wī betoocht hebbē hoe
quaede een sake dat es ondancbaer-
hede. Nochtans en behoort wī daer
omme niet te laten duecht te doene.
Wat de ondancbaerhede vā de quade en es nice
so quaet / het en es noch een sake vele meerdere-
ve te betere en verre te bouē gaede liberalichede
daer bi elck meynsche behoort gheneghē en ver-
weert te sijn byder sonderlinge affectie die hi be-
hoort te hebben vā te willen ymitcerne en naer
volghene onsen hemelliche vaders / wiens goet-
heit en barmherticheit es so groot en liberael / dz
hoc quaet en hoe ondancbaer si de meynschelike
kequaetheit / hi en laet noch en te seert niet ons

Math. v d'necht te doene hi laet alijts bleschoone sonne
schijnen ouer die goede en oerouer die quade en
verleent reghen so wel die quade mensche als
de rechtuaerdige. En voo waer in dien wi wel
gade slaen wilden de ghebieben vanden arme
sijn meest ons al te wijtene de traechte onwil
licheit en swaricheit die wi maken als wi hem
lieden wat gheue maect hemliede ondanbaer
als si sien dat wi tghuent dat wi hemliede doen
niet en doen wt geheellicheit van herten en met
rechter meeninghe of als wi ander oghemerck
hebben dan alleenlic hemliede ducht te doene
van of dat of niet anders verwachtende of als wi
hemlieden de ducht bi woorden tekenen of an
dersins verwijten. Men vindt enegedie so qua
lic nemende onbekent saemhede vanden eenen
dat wi laten vromende daer omme ducht te doe
ne. Hoe wel nochtans si moeten verstaen dat al
le menschen vaneenen sinne niet en sijn noch
van ghelijcker condicie en manieren wildi dat
wel doen prouft selue ducht te doene. Omme
hiertoe verweet te sijn. Sact ons hooren spreken
Senecam die hendensche docteur de welke al
sout wel betacmt hebben dat hi vanden kerkes
nen selue gheleert wacre. Nochtans wi kerkes
nen en duruen ons niet schamen dat van hem
te leerene. Ende daer omme salick sijn woort
ten verhalen. Hy seght aldus daer en es cause

Folio. xxxij.

noch redene dat om den grooten hoop van ons
danbaerghenende onbekensameghe perloo
nen soudent te tragher vallen om ander duchte
ende bystant te doene want so ic voren gesent
hebbe wy vermecsen bi dien huere onbekens
saemhede. Ten andren god van hemelrijcke
en laet ons niet te verlenen sijn oueruloedighe
leestochten om de groote ondanbaerhede van
den ghueuen die die mestuypcken. Ende hoe
quaet de menschen sijn nochtans god van he
melrijcke blijft alijts volghende sijn goddelike
natuere en onderhoude / en en laet niet sijn
beneficien te verlenen den ghueuen die se nochtans
int quade keere en impetere. Laet ons dan des
sculeetman naer volghen so verre als die mens
schelike traechte en onuermueghentheit dat
vermach en laet ons tghuent dat wi gheuenil
delic gheuen en liberalic ende niet op hope van
winninghe hies waert verdult te sijn die niet
gheeft by hope van wedcrhebbē sal vromende
legghe ic hebberde desen waer qualick mede
gheuenen. Reempt dat so si wy behooren wel
te ouerdenkene dat al es so dat wy somtijts
verdult ende bedroghē hebben gheweest bi ons
wijf ende kinderen. Nochtans wy en laten
daer omme niet die te behoudene ende kindes
ren op te bynghe. Ende al hebben wy
doch ons hupsvrouwen verlooren wy en laten

daer om niet een andere te nemene die gheen
ne die hē tot odeloghe stellen / al eult dat si eenen
strijt of wez verlorē hebbē si en laten daer om
niet een ander rense indē strijt te gane. En den
zee vaerdere al heeft hi eens dāg te op zee gelede
hi sal wel durrē auentuerē anderwerf hē op zee
te stellenē. Hoe vele te meer dā eult wel betame
lic / dat wi persequerēde inde duecht / niet en la
ten onsen naestē duechte en bystant te doene / om
me dat wi dan of gheen recompense ghehadt en
hebbēōs latēde dinc kē / dat wi meentē recōper
te thebbene. En indien wi daer om elafē hē an
derwerf duecht te doene / so makē wi sijn sake en
cause goet hē gheuende meerdere occasie vā on
bekent saembēde. En hoe wel datter vele men
schen sijn op der eerde die onwerdich sijn dlicht
der hemelē en vāder sonne / en nochtans de goet
hens gods es sulē / dat tse sijn vāder sonne hem
lieden niet benomē en es / en datter vele men
schen sijn die dag hē dat si geborē sijn. Nochtans
so wert hem ledē bi natuere verleent nienwe ge
neratie en kinderē. En laet in welenē die ghe
ne die lieuer haddē noc pnt gheweest thebbene /
de natuere vāder vprechter duecht es meer an
scante nemene op de duecht seluedā op die vuch
te die weder d' rechte volghē / en gheuondē hebben
de eenē vpe ondanchbar heeft gheweest souckē
eenē anderē de beter si. Dat grootē sake waert

Folio. xxxij.

Dele personē bystant te doene / indien nyemant
nēmermeer by nemende verdult of bedrog hē en
ware / so dat dan eerst duecht te rekenē es / penāt
duecht oft onderstant te doene / als wi vā dier
duecht tonswaert gheen prouffijte noch recom
pense en verwachten. Spden welken / wy tot
anderen wel te doene / so behooren wy geneghē
te sijn / dat als waere ooc bi alons / dat wi gheen
hoope en hadden vā enen danbare ghen per
soon te vindene / dat wi nochtans licuer behoren
thebbene ghenē danck noch wederloon / noch
recompense vāder duecht die wi doen soudē /
dan daer mē gheue duecht te willē doene en de
die at her laten / want de ghueened vpe ghelic es
vā duecht te doene / en achmoestene te gheue
die heeft noch eer quact en sonde gedaen dan de
ghuene die de ondanchbar hede en onbekenthe
de gedaen heeft. Ik sal hier op segghē mijn geuo
len / de ghuene die de weldaet niet en bekent en
mcd doet niet meer dan hi die niet en gheeft. Tot
hier toe hebdi gehoort den voorscūē hepdēsche
docteur. En al walt dat in dien tijt de hepdēscō
scere ontsag hē die vrelē vā ingratitude en onbe
kent saembēde / dat de voorscūē docteur dien steen
eerst pooght te wecrene als duchtēde dien belee
tedoene den ghuene die anderē duechtē soudē wil
len doen / also de voorscūē Seneca segghē / mit eer
accapittele vā dē boncoāder beneficien. Nocht

tas de vrese en behoort oec die kerkenē meynschē
sijn dāof niet te retraherene oogemerc nemēde
dat god vā hemelrīche ons hemelsche vad voor
tghuent dat wi dē armē doē hē seluē vorge stelt
verandwoordēde voor al tghuent dat mē den ar
men geuēde es. En so goet es hi dat hi rekent hē
ghegeuē te sijn tghuent dat dē gebrekegē en ar
men ghegeuē es. Wat begherē wi eenē vorge
rijkereskerdere en bet te gelouene / hoe muerch
die enē goederterē noch sachtmoedigher belo
uere gepeysen dan hi en es de welke so goet es
en so hopelic tontwaert dat al epst so dat hi ons
gegeuē en verlcen heeft al dat wi hebbē. Noch
tays hi wilt hē seluē verbinden en verbint hem
ons weder te geuene en te restituerene tghuent
dat wi den armē geuē / al epst oec vandē sijnē. Nu
so maech ic v ware vint mē meerderē ondācbare
hede dan inden meynsche dat widen hecredur
uen ontfeggē te restituerene tghuent dat hy oec
alleene in waerheste ghelept heeft by voime vā
de poste / so wāneer hi d'z hucet. Wat meerderē
socticheyt mach mē verkerē dant enes so noode
te geuē als oec daer voorē so schonē loon beloest
es. Wat meerderē verblitheit dā onse stellenē
in so scher dangier vā te vallene in dat eeuwich
lijdē omē so nauwe te willē bewarē sake d'pē so
verganchelijcē sijn en wi nochtans dicwils in
duisent maniere vegens onsen dācke quijt wer

Folio. xxxij.

den. Doorwaer ic sonde hopē dat indien wi den
armē en schamelc onderstant dādē / so welc en so
gewillichlic als wi behoerē dat si oec soude ghe
mouereet sijn / siende oec veranderinge vā leuene
huerlieder maniere vā leuene te latene. Maer
nu wi laten se rotte in huerlieder gebreke en brim
berie wat soude si anders leere en daer wt verha
len / dā allerāde sortē vā gebreke / sonde en vulic
hedē sulc als wi bouē vhaelt hebbē / dwelcke al
so verre alst hē liedē angaet toe te leggene es / der
meynsche liker crācheit en broothede en eēdcelē
nootsake. Maer tgebreke vandē rijckē procedert
puur wt huerlieder wille / ghiericheit en vānde
like quaetheit. Enst niet een deelic en clage like
sake om sien vnd onse herste meynschē dat daer
mē oec dagelic leest en preert dat helich euāgelie
dien boue des leuens. In dē welckē alleenlic een
sondlinge gebot en sperael bruel ons geuē es
te wetene liefde en caritate dat wy so littel ons
pijnē dat te beleuene / so dat alle d'pē werelt an
ders leest dant daer gelast en ghescreuē en staet.
Doorwaer voorwaer het es seer te claghene en
te beweene / ia ich houde dat / saghen die he
denen ons maniere van leuene / si en soude hem
lieden niet behaghen / wat hebben wy vandē
heidenen sēdē verandert noch vā huerē ma
niere achterghelate danden name allene. Oec
god gaue dat wi huerlieder quaet leuē ghebreke

en quaetheit niet te bouen enghinghe. Hoort
wi niet daghelix in dat heilige euangelie ende
wet gods doet duccht. ghi sult v u ande lief heb-
ben. ghebenedijt de ghuene die v vermalendien
Ende doet wel den ghenen die v haten. En bid
voor die ghuene dye v lijden andoen en vernol-
ghen. Ende nochtans al mochte wi onse mede
poeters ende insetene duecht oft voordeel doen
met eenē woorde wi en soude ons niet gheweer-
deghen datte sprekene. Socrates dye heydens-
schepphilosophie Postponere de sijn ege affairē
en prouffijt plochte daghelix. Sontomme dye
stedte wandelen daer hi hem hilt. elck leere de
en vermaende ende ter duccht. ende goede ma-
niere van lenene. als sijn werkmakende omme de
insetene te beter te makene. hoe wel nochtans
hy voor sijn loon dicwils ondanck toe hadde.
wat noode rist dat ic hier lanc verhael ghynghe
maken vanden grooten pijnē moete en traueil
dat de apostelen ghedaen ende ghenomen heb-
ben te secourse institucie ende bewijsene vande
ghemeenē volcke. loopende achter lande. van
den landt in dandere. naer dyen dat dan of int
langhe ghescreuen es. Ghelyc in die tweede epi-
stole tot dien van corinten int elfste capittelle tot
ten Romeynen int. xiiij. capittelle. inde epistole
tot dien van galacien. Ja inden werckē der apo-
stelen daer ghyt allomme vul vint vander reys

Folio. xxxv.

len ende vopalgender apostolen dat kerstenen
mepnschen hem wel behoort te schamene van
hueren leuene. als si sien tghuent dat bijden he-
denen voormacs ghedaen es gheweest ende be-
cooght. En statte niet ghescreuen en bijde mont
gods ghescreuen. so wie twee keere of ha bjtē he-
uet. dye geue de eenē die gheenē en heeft. hoe tō
met dan bidat wi sien so groot verschil onder os
kerstenen. Ghi gaet daghelix geleet in sijn en
fluweleende soude v schamen anders te gaene.
Ende een ander en can nauwe cauevets gheerij
ghē om sijn lichaeme te deckene. lammer vellen
of kommenēnsche sijn v te snoode. Maer elck
moet warme doeruyngen draghe van genetten
van luyerde van maerders. ja vā sabelen. En
siet uwen euenen mepnsche gaen half ghecrom-
pen en verdoene vā coude en naechede. Ghi
gaet bycans verladen vanden inweelen vā gou-
de peerlen en ghescenten oft houtseghelote in
uwen costre en en soude uwen euenkerste mepn-
sche. al waerhy in dangiere vanden lye. eenen
stunere niet gheuen. Ghi sijt soo veract van ca-
poenen pertrien en andere leckere delicate spij-
se dat vbi nae opemalge daer af steect. Ende
v broedere en heeft nauwerugghen broot ghe-
nouch om sijn cracke lichaeme. sijn huylvrouwe
en kindersmede gheuoe te sine. en soude noch-
tans uwen honden beter broot gheuen. En en

Duce. xvi dien rijken wecken dye in purperen ende fiden
ghecleet ghyne ende tracterde hem leckerlyck.
Noch uencompt niet te voren dien schamelen la
zarus. Ghy encont niet ghedoen met huusen
daer mede hier voortjits princen en Coninghen
wel ghedaen souden hebben. En v broedre oft
naeste en heeft niet een hulckind aer hi snachts
soude moghen in rusten. En ont niet ghy v niet
dat tot u eens soude moghen ghesent worden so
ne ghedint dat ghy uwe goede daghenghe hadt
hebt in uwen leuene. En en weest ghy v niet vā
die onsielicke dreghementen des heeren daer
hi seeght wee v ghy rijke dye hier inder aerden
u vertroostinghe ghenomen hebt en dat ouer v
ghestrecken wort dat vonnisse vanden Propheete
Ezechie. Ezechiel ghesproken daer hy besprak dye stede
xvi. van Iherusalem. Siet Iherusalem en verstaet
dit waren die sonden van uwer suster dye stede
van Sodoma te weten groodschede en houere
die broodronckenschip ende oueruloedicheit
tracteheit ende ledicheit van huere ende huere
dochteren. Ende si en souden niet eens huere
hant steken omme die armte te helpene. Ende
anghesien dat nemmermeer een hende en es vā
ghelt te gāene ende dan of ghesparich te sine
ghē denouden dach so wi segghē so waert voor
waer wel den doonen gheset het ghuene dat in
die heylighe euangelie gheseyt ende opelic ghes

Folio. xxxvi.

schreuen staet totten kercken meynsche aldus.
En weest niet forchuuldich noch en forcht oock mach, vi
niet voor den dach van mo:ghen. Aen niet
ende merck dye voghelen inder lucht. Aen niet
dye liden ende dye blonkins in den ackere hoe
dat si wasschen. Merck hoe dat dye hemelsche
vadere die vaer onder hout ende doet gropen so
der dat si niet daer vooren in soeghe sijn. Ghes
loonen wi niet of en laten wi ons oock niet dynen
ken dat alle dese saken inder weercelt subiect en
onderdanich sijn der fortune ende in dangiere
van te vergaene sonder die handt ende die voor
sienicheit gods soo dat alle industrie van meyn
schen niet en bate omme die te verrijghene of
te conseruere in die uide gode van hemelic niet
en gelieft dat sonder houdene by sijnder mo
ghentheit ende heylighen godlickē wille wien
dat alleene toebehoort die te beschicken naer si
ne ghelieftē. Ende niet naer den wille vanden
meynschen. Hoe menich meynsche es dye rijke
was vā goede aermē bystere ghewordē dier
een spranche vics qualikē bewaert of een hant
vul wercks of stoppē ontstekende in een scip of
dier in die vāc neghe riuiere oft in undatie
vander zee of ouer die quacchede en malitie vā
meynschē. Ja een calūmeur wort onvoordach
telic ghesprokē. Waer segt mi arme menschē al
en hebbe si noch goet noch ghelien en si niet en

laten s̄ dies te min fraepen̄ ghesont te sine. En
legghet mi en steruendier r̄cke niet: s̄ijn si te min
s̄ic of ongesont: Het es wel een grote dwaetheit
te wanene dat het wesen vanden meynsche ghe
legghen es in dusdaneghe saken. Ja in ghelt/ of
broode/ of andere spijse. Emmers wy hersten
meynschen en behoordē ons dat niet laten dinc
kenē daer wi so dicwylent ende menichwaruē
hoien dese sententie wter euangelie vnde mont
Math. gods ghesproken die meynsche en sal niet allens
lij. leuen vnden broode. Maer vjden woorde dat
Luc. compt wten monde gods ende bi sinen wille.
xii. Ende elders es gheseyt het leuen vanden meyn
sche en es niet ghelegghen in oueruloedicheyt vā
sinen goede. Hoemochte ons heere naerdere
ende daerdere onderwisen de ydelheyt van on
ser groote soighe ende anrietept dat wy so seere
beladen s̄ijn omme altyts goet te gaderne ende
te hoope te bringhene dan ons voorooghen lege
ghend die parabolē van dien r̄ckē man. Dan ok
ons heere spreickt in dat heleghe euangelie dinc
welcke als hi sach den vullen ouḡt ende de ouer
uloedeghe vruchten/ de h̄w god verleent hadde
liet hem dyncken als dat hi daerby als s̄ijn saken
claer hadde/ ende nam daer inne sulcke versekerē
hede/ dat hi in hem seluē seude nu hebbic goet
ende goets ghenouch voor langhē tijt nu much
di v̄ijlick rusten eten ende drinken v̄erbliden

Folio. xxxv̄j.

ende v̄welte ghemake houden. Ende terstont
in weelde s̄ijnde ende wanende wel vastete sta
ne was hē gheseyt/ welcke ooc tot ons allen als
wi sullen wanen ten besten ende indē meeste ges
lucke te sine/ gheseyt sal s̄ijn vanden heere.
Dwaes meynsche in deser nacht sal men v̄iele
van v̄commen heesthen. Altghuent dat ghi nu
ghegaert ende gespaert hebt wien sal dat nu toe
behooren. Ende naer dien wy dese saken s̄o ver
sekerdelick ende claer hooren ende verstaen. w̄tē
monde der wijshēys gods/ so waert wel te ver
gheefs daer toe exempelē ende ghelijkenesse
voort te bringhene wt andere weerlijcke leerin
ghen ende boucken/ hoe wel nochtans ende hoe
grootē menschte v̄inden wi daer inne beschreue
dinc terstont van dat si hadde begonnen conque
steren ende wat goets te hoope ghebrocht had
den/ ende iuste als si meenden sonder soighe te
gaen leuene/ ende hem lieden te gaen houdene
op huer ghemack s̄ijn gaen ligghen steruen/ so
dat wy indr̄warcheyt meerklick voor onsen
ooghen al de werelt besich sien ende alleenlick
laboreren om r̄cke te moghen steruene/ ende
niet om ghebruuck te hebbene van sinen goede
binnen sinen leuen. Nu dan naer dien dat ghi
om uwe ghiericheit ende vroetscepe te palpeer
ne v̄weet teruseerene dat ghi dat doet omme
t goet te bewarcen legghen den ouden dach ende

segghens eenighc fecten ende ommedanofu ge
machte te hebbene als ghy niet meer werken
noch pleuen en muecht. Wac toe dient dan te
doene al de seggrote extellen ende pompeus hede
in vancuerten in maeltijden in meeuichte vā
knechten v lenerije ende cleedinghe draghende
die men vers toe el en dienen dan om ledicheit
lekerre gane op betrouwen van uwerckene
Hoe commet bi dat men so veel ghelts verdoet
in thondē van honden en voghelen marmotē
ende diere ghelijche. Ende in chancieren van
teelinghe pijnmen ende andere ruiffcheren
ende veel lerplateelen duc v naer den steert vol
ghen. Soo sien wi die wercere verdoelt ende ver
abuseert dat niet ontsept en wort daermen ghe
lieuen mach een rijkē man. Of van auctorite
Ende mochtment al segghen hoe veel ghelts
wetter ghequist ende verlooren ghegheuen so
ten dwacsen gunglaers en sulche lichteglaue
die anders niet en connen noch niemērs tot en
dienen dan om v te doen lachene hier te vint
men alhts ghelt en es dics gheuens gheene
hende. Endaer in gaen mijn spaenguaerde alle
naticente bouen. Maer om vette doene of te ge
ueue te ceren gods dacr of en es geen ghewach
so sijn wi verbleut bij delanghe ghewoente van
sonde dat wi niet en gheuoelen desesake die ons
nochtans so inderlyck sijn. Die wils salmen den

Folio. xxxviij.

vlckē sien ghebuerē tghuent dat salomō seght **Prover.**
wie dē acrmē valsche lie beliecht of onrecht doet xxij.
of hē vdruct omdat hi sijn goet verniecerdē son
dedic sal dat eenē rijkere geue en selue ghebrec
hebbē. Maer ome dat niemāt dē acrmē sinen
vstant en ontrecke noch en ontfie anderē libe
racl te vallene of dies temin gheue wt vresen vā
selue gebreclē hēne. **Prover.**
Hoot en pijn te verstante wat salomon seyt in desewoerdē so wie den aet **xxviij.**
men geeft die en sal gheen ghebrec hēde. Maer
die ghene duc van hem sine ooghe keert die sal
ghebrec hēde dat hi voort wel ga sta die woer
de vande helighen doctuer Sente Pantwels ex
horterēde duc vā chorintē en hē liedē moet geeft
ō opelic te sine me genē vā aelmoesen hi seeght al
dus. Het es wel inde machte gods de gratien so in ij. ad co
v liedē te vmeersene dat ghi vā als genouch hebt in. ij.
hēde abudeert en wert vuluerdich en ouerulo
dich tot alle goede gewerchē. **Belijc alser gescre psal. c. xi.**
uē staet hi heeft wt getrouit en dē armē gegeue; ij
gerechtheit blijft inde eeuwichheit die dē guene
die saven wilt sact geeft en ter hāt doet die en sal
niet late ooc broot te geue tot spijse en uwe sact
vmeerderē en d; doc multiplierē en augmēterē
In alle dnechdelijche werken ten hēde dat ghy
muecht oueruloedich wesen in alle sañē hē tot al
der simpelheuten de welcke ducr ons maecht dat
goddie heere dan of gedant wort. **Wat bi sulc**

ken dienste en wert niet alleene vermits dat ghe
breder heleghe. **M**er vermenicht dedanc
baerhedē te gode waert dat sende mi heer sinte
Dauwels so dat bi middele vā bedingē cū danc
baerhedē die te gode warts gedaē wordē ter cau
sen en om daelmoesē vā hē vernest en ōwerft
wert augmentatie en vermecringhe vāt guent
daer mede wi meer aelmoesē en ontfaem her
eicheit sullen moghē doen. **M**aer wat sōdemē
dit alleen connē betooghē vider leeringē en goe
den verman gescreuē inder helegher scriftuerē
en sōdemē dat niet connē iustifierē bi geschie
denesse en exempelē tot der heleger scriftuerē.
Iact en trauwē wi lesen in dē dērdē bouc der Co
ninghē dat binnē den Lande vā Sydonie in die
stad vā Sarepta was een scamele weduwe de
welche alleene hadde een hant vul meels en scer
lettel olien en also som geen houdt en hadde om
vter te maken noch ghelt was gegaen om hout
te rapene en brochte thuis twee houtkens om
een conckhē te bakene om huer en huer soenkē
schickende alsoan te steruene vā honghore om
dercessine dierte diet toe ter tijt was in Israel.
Ons here willende dē scamele weduwe te hul
pe cōmen sant tot huer dien prophete helpas
de welke bi huer cōmendē begeerde vā huer tē
ue dat so hadde in aelmoesē en siende dē noot
en huerre benauehede sende huer toe dat huer

h. regū.
p. 9.

Folio. xxxix.

noch huerē sone dan of geen gebrec welen en sōt
de de vrouwe gaf geloue ten woordē vā dē pro
phete so gaf hē selue dat so hadde het ghebruc
de daer naer dat hoe vele rāwatmē af nam vā
den mele en olpe den pot met den mele en wort
niet om indert noch het vāt hē met der olpe. **M**e
maer bleef dat duerend tot dien dāge toe dat de
here sijn ontfaemhertichede rooghde den volc
ke vā Israel. **G**aet nu en en leent niet meer al
vresende als ght seker sijn daer mede so vele wou
kers te docne. **I**n in werck hē goede naer vemāc
seeght dat hi sorgē moet voor sine naer cōmers
Woorwaer die alchts daer voorē sorgē wilt dan
of en wert nēmer meer hende ende also docnde
wāneer suldi ten hende cōmen vā dēne goet op
tander hooge te rassene hoe en wilt ght hemlic
den geen materie latē om besich te sijn wildi dat
si puur ledich gaen en nyewers in hē en ererte
ren. **W**oorwaer voorwaer ghelooft mi ght en sijn
niet wel beradē en en doet hemliedē daer mede
gheen ducht ght sijn te viedē selue soberlic mē
hantlic en ketuelic te leuene in groote sorghe
anxt en arbeyt en sonder ghemack om huer
lieder wille hoe wel nochtans dat verre vā ves
te wetene hoedanich si werden sullen en vā wat
regementē ende beleede hoort. **W**an die wise
man seghet die alder wise Salomon hie seghet
abus. **I**ck brilaghe seer al den arbeyt die ic al

Eccle. ij.

mijn leuē ghedaen hebbe onder desonne en al-
 le mijn neerlicheide daer mede in alle mijn da-
 ghen soo seere beladen hebbe gheweest om goet
 te ghecrighene als ic pepnle dat ic niet en wece
 of de ghue ne die mijn goet deelen sal wijs of soe
 wesen sal ende sal meester wesen van mijnē gro-
 ten aerbeyde daer omme ick so meneghe dwe-
 pel swerts ghelweest hebbe ende so besocht ghe-
 weest. Wintmen meerdere socterne of vdelhe-
 de dwelcke anmerckende. Ie wille mi voorit ver-
 draghen te traullierene ende dat met goeder
 cause. Want alst al bearbeyt es in wijshede lee-
 ringhe ende sochvuldichede. Alle datter mede
 vercreghen es moet ghelaten sijn anderen ope-
 dat in ledicheden ende in weelden verdoen sul-
 len. Moeten wy toch nyet wel verblent sijn
 dat wy nyet gheroert noch ghemouert en we-
 den by de grote menichte van exempelen ope
 wy daghelijcx voor onsen ooghen sien ghebue-
 ren. Iac dat noch veel meer es wy keeren dan
 oft ons ghesichte aloft wy oock nyet alsoo wel
 meynschen en waren als andere subiect saken
 ope wi anderen sien ghebueren. Sien wi nyet
 daghelijcx ghebueren deen meynsche verliest
 sijn kindt als hi alle sijn goet te hoepē ghebrocht
 heeft den welcken gheschiet rghuent dat inden
 Psal. Psouter ghescreuen staet. Sy sullen den viem
 xlvij. den lieden huere goet ende patrimonie laten.

Folio. xl.

Ende huer grauen sullen haer huusen sijn inder
 eeuwichede huer tabernaculen of wooninghē
 sijn van gheslaechte tot gheslaechte si hebben by
 huer namen huer landen of erue ghenoempt.
 Sien wi niet andre meynschen die grote con-
 questenghe ghedaen hebben ende vele goets te
 hoepē ghebrocht ende ten verdrift oft ten com-
 met rotten tweecken hoepē niet. Ende dat eens
 deels wte dven dat sulcke lieder kinderen ghe-
 meenlich bedouwen worden in huere ionghen
 daghen om te betruwen dat si hebben by huer
 svaders goet of byder slappicheit ende toeghe-
 aene van vader en moeder. Doch mede by dat de
 ghue ne die se an t goet ghecraken en sonder eene
 ghen arbeyt daer omme ghedaen thebbene en
 connen ghemeenlich dat niet bewaren. Men
 vindt andre ionghers ope sulck sijn van aerde
 dat sonder goet of hoepē van goede si hadden
 ghetweest de beste vander werelt ende nu met
 te goede soo sijn die quaetste beleeden diemen
 toeh vinden mach. Soo datmen wel segghen
 mochte dat goet dat hemlieden de vadere ghe-
 laten heeft hemlieden heeft ghebrecht middelle
 ende instrument van sonden ende alle quaethe-
 den hemlieden willenderijcke hē en rochs by
 wat middelle. Doch mede so ketmen wel ghe-
 bueren by rechtvaerdighen ende seereten in
 ghementen Gods dat de kinderen als sijn

vadere en moeder niet so seereacht en souckē
als rijkdommē en goet vander werlt dat si ooc
daer naer vader en moeder oock min achten en
estimerē dan huerlieder goet en groot patrimo
nie hemliedē also niet en ghelijcke mate weder
sme merende. Wilt ghi dan wel doen laet uwe
kinderē beweecht in ducchdelijckheitinghe en
begeerte vā duechdē so laet ghijse dan rijckhe
nouch achten wacht v vā hemlieden te leerene
dritte. Siet dat ghi goet ghecricht by wat mid
dele het si. Siet dat ghi goet hebt oft doet ghy
anders so sullen si eerst waerne teffet en cracht
vā uwer leeringhe an hu seluē prouuē. Wilt ghi
weten de warachtighe rijkdom en patrimonie
eghuent dat een goet vader steruende sinē kin
deren behoort te late ne in testamente de helege
man Thobias als hi soude gacn steruē leerde si
nen sone en gaf hem vermaen in dcler maniere.
Kinderē hoort naer uwen vadere dient den he
re inder waerheit en adviseert dat ghi algtis sa
ken doet die ghi weet hem behaechelic sijnde be
moefend doen dat si gods gedinckē en hē gebene
dien in alce tijt inder waerheit en in al huerlie
der crachte. En voor tvierde capittelle des selfs
bouc vā Thobias es ons vā duldanghē schoone
exhortatiē en vermaninghen sulc als een goet
vadere sinē kinderē behoude te doen en telaten

Thobie
xiiij.

voor goud of seluere beslegghē in dlatijne een ghe
meen prouerbie. Congestori auaro heres prodi
gus d welc es also vele te seggene dat mē niet ghe
meenlich ghebuerend dat eghuent dat die vadere
ghierichlic ghegaert en vicchelic gelspaert heest
dat sal tkint qualic en onnuttelich verdoen. Of
aldus. Ghemeenlic rijcke en wijse liede hebbē
sotte kinderē v kint es goet en wijs of sot en on
wijs weder v sone si wijs of sot hem en behouft
gheen goet wāt es hi wijs so sal hy wel an goet
gherakē bi sijnder industriē. Ende es hi sot so
dienct hē noch min want hi sount also wel qualic
verdoen en verquisten. Segt miter goeder tra
wen soude v niet dinckē dat ghi uwe kinderē
naer v doot wel voor sien haet en niet vele goets
indien ghi hemlieden eenē moghende prince en
machteghē here gaest te voochde en dat hi dan
of dlast anduerde en v beloofde niet allen chue
ren vooght maer vadere te sijn. Ic segge v voor
waer indien ghi binnē uwen leuene duechdelic
hebt gheweest en goet den armen steruende in
goeden gheloone en vertrauen te gode. God
siuc sal voocht en bewaerde sij vā uwē kinde
en dan of de monbournyc anueerden want hy
seght dat gheslachte der rechtuerdighen ende
duechdelijcke menschen sal ghebenedijt wordē
Ende wederomme in een ander plaetse. Een
rechtuerdighē die in sijnder eenuoudighe sijn

psal. c. x

Prouer
ff.

pechheit wandelt die sal salige kinderen naer hē-
ten dit es de seluc here die den volcke vā Israēl
huere misdadē vergeeft duer huere onders Abrahā
Eps. xx. ham / Isaac en Jacop. En hi es de ghene die be-
souct het quaet leuē en sonden vandē vaders toe
in huere vierden struuc en generatie hi doet si
ne barmherticheyt by duusentich den ghuenen
die hem beminnen en onderhouden sijn ghebo-
erde. xviii. Het es betere seght de wifse man te sterue
ne sonder hinderen dan quade en onduchtoelike
ke kinderen achter te latene. Ich sal noch meer
segghē hoe wel dattet den sommeghe niet wel
inualen en sal. Nochtans naer mijn verstand
het es warachtich. Een vader die in sijn kinde-
ren van ionc / siet apparantie dat si niet dueghē
en suilen. Maer sijn vā quaden aerde en dat
si noch arghere wesen souden metter handelins-
ghe van ghelde en groten gode doet wonders-
lijcken qualick als hi hemlieden vele goets ach-
ter laet want hi hem laet oorlake en occasie van
quaet belectsepe. Ende bisulcken middele wat
goet ontrocken den duechdelike mensche dye
dat soude connē ghebruucken en oorboren. En
die quade dat hebbende voor een instrument vā
huere quaden wille bedien daer by so lauer so
arghere / wilt immer vemanūt enen quaden
kint vā goede besorghen dat hi goet en ghele-
gheue in handen van eenen man of persoon vā

viren van goeder conscientie ende gherrawles-
hent te bewaerene / ende in de posse die ghehou-
den wert daruven sone weder te gheue / als
hi van sinen quaden beleede bekeert sal wesen
en betere gheworden vā regemente. En indien
hi perseuereert / en blijft an hier ende sijn quaet
belectsepe en sondich leuen dat hi dat desribue-
re den armen lieden. Na dat hij hemlieden be-
talen al oft ment hemlicke vā goeder schult scul-
dich waere. Voort wat seght die heleghe pro-
phete sijnē oude daghē ghecomen sijnde. Ich ben **psalms**
sone geweest en ben out ghewordē en en hebbe **xxxi.**
noch noeyt gesehen den rechtuaerdeghē ghelate-
of sijn laet en generatie om broot gaen. Alle da-
ge es hi ontsaemhertich en leent. En sijn laet
sal sijn in gebenedidinghe / ghi kient wel grote
sorghedraghē voor de lichamen vā uwen kinde-
ren het waere noch vele betere en oorboeliker
dat ghy voor de siele sorghedroucht naer te ren-
pele vanden helighen prophete Job / dye voor **Job. 6.**
elck van sinen kinderen Gode van hemelricke
offrande dede ten hende / indyen si niet veghen
god in sloaen oft ghesondicht hadden / oft den
heere ondanckbaer gheweest dat hi toch soude
moghen ghepant werden duer dye bede ende
sacrificien vanden vaders. Maer certepn die
sacrificie de Gode meest bequame es / dat es
aelmouens. Vander welker oock gheseght

Eccle. iij. es vñ d' wylfen man. Ghelijc d' water bluff bar-
nende vier so wederstaet die aelmoesene dē son-
den en god heeft al tijts daer vpsijn oogē die niet
laten en sal die hooghelicte loouene. Voorwaer
alst al ghesent es gheen beter goet dē hinderē ge-
laten dan goedē name vandē vadere en dat men
legghē mach metter warhede dat es een kint
vā eenē goedē vadere hoch hi hadde sogoete enē
duechdelike vadere. Ten es vā geenē noode hier
ghact te doen vā vlc erēpelē vādē voorledē tē de
die belcruē ij. **Eccl. vñ dē hevdēschē leeraers son-**
der gctal. Dien wī niet daelic vor onsen ogē
personē al tīs si d' weerdich tot eere en offitē cō-
state gepromouert. Alleenlic ter eerbarehede en
ōdē goedē name vā huerē voorders. En die gūe
ue die van huerlieder enghens persoons gheens
eeren weerdich en sijn wī eere daerinne dē per-
soon vandē goeden vadere en niet die personen
selue. En bidien middelwert edel hede vercre-
ghen. Ghi muecht groote magnifiquē grauē tē
bon en sepuluerē doen maken costelijcke aulta-
ren inde kercken gheue en daer toe schoon cap-
pen en casulen vlc messen en ghetiden fonderē
Ic legghen voorwaer tes gode van hemelrijcke
al onbequame. Indien ghy den leuende temple
vandē heleggen ghest. Te wetene inwen euen
mēnsche laet veruallen en de acrmē d'welc sijn
die ledelins van sinen lichame laet verga en en

Folio. xliij

kerken van ghebreke. Ghy moet weten en sijn
leker dat god gheen gade en laet de costeliche-
de vandē ghisten die wihē gheue. **Maer een**
suuer meeninghe en een onbesmette consciēcie
dit woort en heeft niet allene keunelic ghewest
den kerstenē. **Maer ooc die heydenē die geen**
kennelle en haddē van gode van hemelrijcke.
En vndē dat gheleert sijn die oude philoso-
phen ghelijc als Plato Zenophns Cicero Se-
neca. En naer dien dat wī die vndē gheleert en
onderwelen bi sulcke heydēsche doctuers. **Dele**
te meer behooren wī die kerstenē sijn datte we-
tene die wter euangelic geleert sijn onsen hemel Joā. iij.
schen vadere te anbeden in den gheeste wens
vaders temple es die ghehele werelt en noch het
een suuer consciēcie also t'lijct bñ dē woordē vā
den apostele die seeght aldus. Dye tempel gods i. cho. iij.
es helich en dat sijn ghy selue. Voorwaer mocht
men de waerheyt legghē het sijnnt en es waer
dat mē bi sulcke fondatien van capellen costelijc-
ken altaren casulen ghelac uen dē en andere
ghestichtē meer sijn sijn selfs zere glorie en ho-
uerdie dan die eere gods d'welc wel betoocht
wert biden wapenē namē en diuisen van huerē
gheslachte die si daer an en allōme stellen. Naer
ter goeder traumen wat maect daer goudt sel-
uer en ander costelicheide of waent ghi dat god
een kint es de hē vchlydē soude int bliuē vā

goude en seluere. **O**ft waent ghi dat hi gheslech
li en goudt en seluere begherende es. **O**f dince
ghi dat hi cen meynsche si sulc dat hi dan of ghe
bicc hebbe oft dat hē vā nooden ghele altons
es. tonfen oorboic en verdoene sulche sakē beho
rentoc dē ghuenē diese ghebruuckē moghē ende
diese vā doene hebbe voorwaer so wannere en
persoon binnē sinen leuene daer bi eere en glorie
souct so sal hē seluē swaer vallen. **E**n indien hi se
niet en souct so enst dan te vergeefs gedaen. **E**n
indient ghedaen wert ere eere oft glorie vanden
ouerledenen aer die doot so encompt hē dat te ge
nen prouffijte. **W**ant hi als dan es in sulche blij
schepe of in sulche pijnē dat al gebuerdet al voor
sinen oogē hi en soude daer bi niet geroert noch
gemouert sijn. **W**at heuet Achilles dye vroomē
capiteyn vandē griekē ghebact dat sijn historie
van sijn vroomē faictē so gentelic en so wel bescre
uen es bi Homerus die groote poete. **W**at heuet
vā ghelijckē ghebuct Blisses en die groote Alex
ander dat alle huer faicten so gentelic bescreuen
sijn thuerliedē ere ende glorie. **W**at prouffijte
hebbē nu die oude granē van vlaendien vanden
verguldē beelde staende te brugge inde burch.
Hic late vaeren dat sulc an ghesakē seer caduuc
sijn en coits vergankelic. **C**ertejn lettelmeyne
schē sinder diese anmerckē noch min diese veel
achten en bycsus niemendc men vintet lettelc

die gaen onder souckē wiens figuerē enderepre
sentien dat sijn ende al enst so dat yemant on
dersouct sa let hi daer lettē vpe indien ghi glo
rie of eere souct en beghert hoe sou di meere ere
eere en glorie comē ghecrighē dan dat ghy wel
doet dat ghy anderē hulpe en bystant doet dat
ghi velemenschēte hulpe compt die plochte hier
voortits den werch en middelerē ane om microot
on'teersnelic en eeuwige name te vercrigene
so dat si sulche persoonē gauen namen van godē
also bouē ghescght es. **T**es goddelic scode Plin
nius dat cen sterffelic meynsche den anderē
duecht doet. **E**n tencs gheen duecht ter werelt
an ghenamere noch behaghelichere dan mithe
de en bystant den anderē te doene so dat bi mid
dele van diere alleenlic vele conincryckē lantse
pen en daminatien ghecrighē hebben geweest
Maer eenen vegelijckē meynsche behoort ghe
nouch te sine en hē te laten dynchene dat hi eere
en glorie ghenouch heeft als hi scheidende van
deser werelt gherust en onbelast es voor gode
en in sijn conscientie. **E**nde daer bi comē mach
ten ghebruucke vander cenwighē salicheyt.

Hoe dat de saken die wi
van gode ontfacn hebbe ons niet
alleenlic ghegheuen en sijn ten
gebrucke vā os seluē allene.

Dato die filosofhe plochte te segge
ne dat die stede en ghemeenten wel
varen souden en gheluckich wesen in
dien die twee woordkens wtcr we
relt warē uwē. en mijne heer god hoe vele gesel
len en wat berocren makē ons dese twee woor
dekens. deen segt ic hebbe tuijne ghegheue dā
dcre hi heeft tuijncontdregē ghi en salt mi niet
te naccōmē. Ic en ben autuwe niet ghecōmen
houdt ghi tuwelijc te vrede met tē urwen. Richt
in sulcker vormē ghebruuchē wi dese woordē ge
lijc of enich mensche vet besate op deser werelt
twelc hi met rechte souden moghē segghē sijn ew
ghen te wesen. Doorwaer ic moet wel kennen
dat hi al dat hi heeft. is selfs die dnecht op dat hi
eeneghe heeft ontfanghē heeft van gode. van
den welchē alle sakē ons verleent en ghegheuen
sijn. niet om ons seluē maer ooc ten behouue vā
den anderen. Ten eersten die natuere. bi welck
woort ic beghere dat ghi god verstaensult. Wat
dye natuere en es anders nict dan sinē wille en
sijn beueel de dese dan hoe vele middelen van ba
ten en voordeelen es ons ghedaen bi der voorste
nischeit van natuere tonken voersele. als cruidē
woitelen vuchtē boomen copen osten schapē vo
ghelen v. schē en dit al int ghemecue. En voors
wat al sakē heeft natuere voors ghebrocht om
ons te dedene en te wapene icghē de roudē gho

Folio. lxx.

licvellen pelsen hout en allerandematerie van
metalen. En wat oorbuerticheit van ghediertē
es ons verleent als vā hondē vā peerde vā osten
en andere. En nochtans so wat saken de natuere
re ons voorigebrocht heeft. dat selue heeft so in
dese werelt verleent elckē int ghemecue niet be
loten met muerē slotē noch veste ten vullē v. sa
ge en ghebruuche vā alle dye gone die ter werelt
ghegenereret sijn. seght mi ghi nu wie ghi sijt de
v. presumert dese sakē die natuere also verleent
v. seluē te approprierene en die hout voor vengē
lijc ghemerelick int vander natuere dan ic. en
baerneen. Waeromme so luict ghi nu daer bin
ten ghelijc oft ghi gherraut hinc waer en ic ba
staert ia ghi segt. ick heb bedac toe pijnē en aers
bcyt gedaen. Ic sal dat ooc wel doen laet mi ooc
dan of ghebruuc hebbe. Aldus siet gebueret dat
tghuent dat ons bi der natuere opelic en libera
lick gheiont en verleent wert voor ons allen int
ghemeene. wi v. onseraffectie ghiericheit ende
quaetheit makē dat ons opghē en tghuent dat
bi der natuere elken te voorē ghegheue es. dat
treckē wi an ons daer wy conne en slutent voor
den auderē met posten met weghemct duerē en
andere v. sere sloten. Iae met lovenwettē en or
donnantien. Bi desen weghe. soo wort v. onse
ghierichede ende quaethede dicte ghemaccht.
Ieghens die abundantie ende oueruloedicheit

vander natuerre en aerme ghewacc tguent dae
Plalmo. god bi sijnder gratie rijke ghemaect hadde/soo
exlijij. dat meer metter waerheyt tot onsen lieuen here
scgghen en mach/ghidoet uwe hant open ende
vullet al dat leuen heeft met uwe gebenedijdin
ghe. Men soude nyec connen verhalen tghetal
vanden personen de ouer die iaren in coninc
rijcke van gheruaten van honghere ghestatuen
sijn de welke noch vpdach van bedent leefden.
Judien wy also ghereet waeren omme hulpe en
secours te doen om gheuen/als wy sijn om heb
ben. Ende oft ons toch die milchede vande bees
ten veruerte wiens wesen dat meer voelht na
tuere dan wi en doen/want daer en es gheen bes
te die huer voetsle ghenomen hebbende in die
gemeene wece en verlaet wescende/so en laet ach
tere die rekte ende rouen blijft in ghemene ende
onbewaert voor dandere. Want een veyghelich
moet wel weten dat indien hi gebruyckende es
de ghiften en tghucnt dat he bi natuerre verleet
es in dier voughē dat hy sinen schamelen broe
dere dan of mede deelt als hys ghevisch heeft/so
heide hi seluer recht u aerdelicke naerden heesch
vander natuerre. Maer indien hy datte nyeten
doet/en dat voor he alleene en sijn enghē en pro
pere hout/so es hi een dief en rouere vander gife
te der natuerre. En dan al dat nu verroune en
gherenicht byder met van natuerre. Ghemeere

Folio. rlvj.

Dat hi best en te hē waerres behout allene tguē
dwelc de natuerre te sine behoef allene niet gesce
pt noch verlcenct en hadde/wat seeghe Plato de
wylse filosofhe scriuēde tot archytaw hi seeghe
alcus. Wi en sijn niet geboire tot behouf vā ons
seluē allene. Remaccrens deels tē behouue vā
onsen lande en cens deels vā vriende/ seeghe niet
die oude man in die cōmedie van terentius. Jke
den cen meynsche en late om dīnckē dat ic subiect
ken allen gheuekē passien en affectien vā meyn
sche engeltic andre en gaen my andre lieder sake
also nacc als die myne enghē dit behoort elcken
so hemelic so notoire en so openbaer te sine dat
nyemant en ignoere/maer dat elc wete en ver
sta dat sijn siele noch sijn lichame sijn leuen sijn
ghelt en godē he niet en verlcenct en sijn tfinen
oowooie en ghebruyck alleene. Maer behoort he
elc te laten dīnckene dat hi allene dan of es dīspē
satur en dat hi daer toe en tegeenē anderē sijnē
bi god vā hemelre getōmīteertes/ dit heeft wel
bemeerre geweest bi de vooledē heidēsche wyl
heyt al en wast maer met deynsterheit en bi vos
me vā scauwe viderwelcher so vooisen was v
hucere pooters en onderlatē als dattet elckē blē
halikē was dī eē veygelic alle in vīnuegē sculdich
was sijn dē stede behouf/wat ter seluct stede ghe
boiloft was wettē te stellene vptlichame vpdie
aen en vpdie gebruycksmhedē vā cene ygelikē

En de ghuene de dānflast haddē warē genaēpt
hinnē der stede vā Athenē Arcopagiten binnen
die stede vā Rome Censores cū was properlic hē
lieder officie te onderfouckene vander maniere
vā leuen vā elckē vāder distributie vā huere goe
dynghe. En voort vā al huere belcedē ten syne
dat mē weten soude hoe en in wat maniere hoe
verre en hoe breet een vegelic hē nuytende was
in administratie vā hē en sinē goede ten oorba
re vāder gemeente. Maer noch te desen propoo
ste wi en willē niet bliuē vop de ghetugnisse en
consclyp vā menschen. Maer wi willē bi vā
math. x ghen het beuel ons herē hi seeght aldus. On
niet hebdt ontfanghē ghuere oec om niet. En
te desen propoo ste wort vop eender parabole int
math. xxii. Euangelie scherpelic ghestraft en ghecorrigeert
de ghuene die vander hant ontfacn hadde een
Talent penninghē en selue bi middele vā coop
manscepe oft negotiatie niet ghemeerst en had
de maer hadde dat allecne bestet en wech ghe
leert. En vider seluer parabole sijn seer gheprezen
de ghuene die bi huere diligentie ne cresticheyt en
industriehoude dat si ontfacn haddē vermeerst
en vermenichfuldicht haddē dat es te segghene
die valc andere geholpē haddē en te batē gecons
men niet tghuent dat si vā huere here en meest
te ontfanghē haddē. Waer bi het voorwaere en
dief wel behoort gerekent te sijn niet de ghuene

Folio. 110.

Die sinē aelbincn ontrect dat hi den armē en se
meleniont. Maer vele bet de ghuene die huere lee
ringhe en scientie te vergheefs misbruiken oft
sijn vrome ledē en crachtlijns lichaems ydelick
en in ledichede verlijtēde es. Oft sijn conde laet
verdwijnen oft die sijn goet en ghelt verquist en
ommutelic tondone verdoende en profunderen
de es of dat te nauwe bewarende. Hier salve
mandt segghē met hooghē en houerdighē moe
de wat eyt dan tghuent dat ic doe ic doet van
den mijnē wat wilt ghi my dat segghē. Maer
hoe sijn ghi so stout en so presumptueus dat ghy
dit durit seggē voor een excuse voor dē troon vā
den hemelichē vādere en sijn consistorie daer alle
sake ghewe ghē werdē naer der liefde en carita
te daer ghi nochtans met sulcke een blauwe ex
cuse niet en sout ontfacn hebben noch en hadt
niet moghē allegieren voor de Censores en ses
gierders vā Rome. Ic hebbe gesit en segge noch
dat nyemāt en behoort yet te houdene voor ey
ghē syne. Ic segghe voort en es waer hi es een
dief en en rouere inde oogē gods so wie sijn goet
en ghelt quist vermselt en vertuyscht met teer
linghē en ander cruuscherrien so es hi oocdy
sijn ghelt in sinē couffre getast houdt. Vā ghelge
ken die sijn goet verdort in spelen batementē ex
cessuē bancquettē en brasteringhē so wie vele
ghelco hant in seere ouercofelijcke habitē en

oueruloebicheit van deederē die een seer costee
lie en excessif busfat heeft vā seluere gestoffeere
vārijchē naptē en allerande costelicheide vā gou
de en seluere so wiens habiten thuns ligghē en
voittē of vandē mortē ghetē wordē. so wie huer
lieder goet en ghelt employerē int coopē en ver
erijgē nā sake diemē met eerē deruē mach. Ooc
mede die ghuene die grote ghestichtē markt we
pdelhede en meerdere dant vā noode es. Sūmo
toute en ten laetstē so wnc het ouerschot vā sinē
goede bouē den noot sakelikē behouftē vāder na
tuere niet en deelt en dispenseert tē behouue vā
den armē dat es ee dief. En al est so dat hi naer
de huerē en wettē vāder werelt niet punierlic en
es. Hoe wel nocht as dat mē wel eeneghe vīndē
soude en sullē nocht as niet ontgaen de punitie
gods. En en doeter niet toe dat mē sonde mogē
leggē dat sijn goet sine es wāt also wel es hi drōc
ken die hē dronckē drinct in sinē eygenē wijn als
de ghuene die hē dronckē drinct in eens anders
wijn. Noch hi en es niet min moordenacr vā hē
seluē so wie hē seluē rijf neēpt met sinē eygenē
gherochē melle of sweerde dā die hē seluē cleuē
neēpt met eenē gelcendē melle dyc ouerdadige
rijckē int euāgelie en woordt niet berispt dat hi
zū goet met diefste oft valscheit beregē soude heb
bē. Maer vā d; hi tgoet ouerdadelike quilte en
dē armē lazar? geē secours noch lauennelle es de

Folio. xlviij.

de. Ghī moet wettē tgoet d; ghī besid en es uwe
niet. Maer es v alleē te goede gclatē en gecōmā
dert. En als waert v eygē goet noch en es v n;
geiloft bi geenē rechē godlic noch weerlic d; te
melsbruuckenc. **Hoe dat duechdelic**
leuē noch dat kerstendom nyet wesen en mach
daer en si onderlinghe weldaet en secours.

At hier toe hebben wi verhael ghes
daen tlamē geuoucht de helige scrif
tuere met den leeringhē der mens
schē en vāder werelt. En dat omē de
deghone die so diep sijn inder denmsterhedē vā
der werelt dat si niet verdiagē en connē die clare
heyt vander blinckē der waerheyt. Maer vā nu
voort so sullē wi alleenlic achteruolghē die beuc
len en ghebodē vā dien here en prince die seght.
En wilt niet vernuert wesen vandē ghuenē die Tut. 27.
dat lichaem dooden en daer naer gheen macht
meer en hebbe v pette doene. Maer ic sal v too
ghen wien dat ghī vresen sult. Vreesst hē die naer
dat hi den lichaem ter doot ghebrecht heeft ooc
die macht heeft de siele inder hellen te woipene.
Doorwaer ic segghe v vreesst hē. Maer wi liede
sijn so verblent in onse sonden en wellustichede
als dat wi geen sake min gade en slaen noch en
horen dan tghuent dat ons bi onsen hemelschē
vadere ghelast ende beuolens es. Ende en wer
den daer toe nyet vermacut noch ooc verweert

felts bider brooscheit vā desen verganchelike le-
uene daer wte wi wel behoort te lecrene dat wi
hoope not h troost en behoort te stellen op dese
eertsche en verganchelike sake. Maer dat wi
eens sullē moete staen voor de maestept vandē
ghuenē die niet alleen sien en sal en ghetughe
wesen vā onse gewerke. Maer vā die gedach-
ten en gepenslen vādē gront onser herte de ooc
desclue oordele ingiere en bonnessen sal en dne
een vgheliche vā onsendē sal oft inde eeuwe
ghesalichheit of totter eeuwiger pijn en tormē-
ten naer dat elc verdient sal hebbe. Hier omc en
te deser cause so spreect ons toe god ons hemel-
sche vadere eerst duer sinen eeneghe sone daer
naer duer sine heylighe veruult wesen vādē
heylighe geest. Maer bonē al so es dien alder ver-
tekerster wille en beuel gods vclaert en bescreuē
in dat oude en nyeuwe testamēt in al de welcke
gheen sake so cere ons vermaent noch beuolen
noch gerecommandeert en wert dāontsaerm her-
ticheit of naer tgreischete seggen dā Almoesene
Omme dwelcke te deducere. Erst indē bouc
ghenaempt Deutronomiū. Spreect die here al-
dus daer sullē alcht aarme wesen in uwē lande.
daer omc gebiede ic v en segge dat ghi uwe hant
open doen sult uwē broeder die bedruet en arm
sijn in uwē lande. En en wort ons dat niet beno-
len sonder loon. Maer daer es loon by ghestelt.

Deut. xv

Folio. xlii.

Te wetene dat so wie den anderē bystant ende
duucht doet sal ooc them waert vcreet indē ont-
farmherticheit. Daud seght indē Psalter. Sa. Psal. xl.
lich es hi die verstaet en gadeslaet den aarme en
ghcbreckelijken die sal de here verlossen inden
quade dach die here sal hem bewarē en leuende
maken en salich maken opter eerdē en en leu-
ren hem niet ten wille sijnder vianden die here
bringhe hē hulpe. Op dat bedde sijnder droufhe-
den sijn ghehele slaopcamere omkederde ghi in
sijnder crancheit. En weder omc seght de Pro-
phete in een ander plaetse. De aarme mensche
sijn vghelatē ghi sult der wesen hulper wesen. Psal. ix.
Willende ons daer bi de voorscreuē heleghe pro-
phete clarlike bewijscn dat de rijke en machte
ghedaer to gode van hemelrijke bi officien en
weerdichede rijke en machtich gemact es en
verghif met cere macht goede en auctoritē
omc te sijn een voocht een patroon een bescher-
mer vādē scamelē alle eens en gelic of eē oud-
desone bi sinē vader gestelt waere vooghe vā si-
nē ionckstē broeder. En betoogende de here dat
hi niet en socht noch vele en acht voorsacrificiē
of herimonien. Maer dat tghuent dat hi be-
geert en heescht vādē mensche dat es ontfarm-
herticheit daer voorē toe seggēde sulckē loon so
seght hi in d'ouc vā Elapas dese woorden. Si
biddē mi om oordele der rechtuaerdicheden en

wiltē god genakē leggēde waer omē hebbē wif
geuast en ghi en hebt dat niet aēgctien. Wi heb
vē onse sielē vnedert. En ghi en hebbes niet ge
weēt. Siet spicert onse here indē daghē vā uwē
vassene so wort vtelks wille gheuondē. En ghi
maent als dā alle uwē sculden arē. Siet ghi vast
toot kjuinge geschil en twistinghē, en ghi laet
met vuustē ongoddelic. En wilt nyet vastē gelijc
ghi tot desen dach toe geuast hebt. En corts int
selue volcht. Es dit niet meer dat vastē dat ic wt
uercore hebbe ondoct die onrechtuerdige ban
den ontbint die parckē dē beduuten en laet
die ghebroke ne wy. En schuert alle last vā een
breect den hongere ghē v broot aarme en doelen
de mensche sult ghi in v huus ontfanghē. En
als ghi dē nachtē siet sult ghi hē deckē en v wach
ten vā v eygē vleeschs te versmadē dā sal v licht
wtspruutē gelijc die morgē stōt. En v gesontheit
sachheit wtspruuten en v rechtmaerdicheyt sal
voor v ansicht gā en des herē heerticheit sal v
gaderē dā sult ghi anropē en die here salt ver
hoorē. Ghi sult roupē en hy sal seggē siet ic ben
hier dit warē de woordē vādē prophete Esayas
Dē sondarc souct en bemerct in wat vorme hi dē
here bi hē verbolgē synde sal connē en mogē ges
payē hi offert offerande hi doct offerande vā si
uene vdtē sonc. Maer alle dese sake diemē wt
wendelic soudemoghē doen en voortbringhen

Folio. 7.

ghepostposeert en versmaet vā onsen hemelschē
vadere so es die ontfarmherticheyt vā vinnē en
intwendich begeert. Wāt aldus solēsen wi in sū
chea den prophete. Wat sal ic den here weerdich wick. v. f.
offerē ick sal buughē mijn knpen voor god al
machtich sal ick hem offeren offerande diemen
verbiandē ende iarighe caluercu. Sal die heere
te weden gheset moghē werden met duysende
rāmen of met vele / duysendere better bockē. Sal
ick ghenē mijnen eerst gheboornē voor mijn lon
de die vrucht mijns lichaēs voor die sonde mijn
der sielen. Omē menscheit sal v te kenuē geuē wat
goet es. En wat die here vā v begeert. Sektelic
dat recht te doē en die barmherticheit te bemins
nē de ghuene die seere vcladē hebbē gheweect
ōme te verstante die natuere vā allē saken hebbe
gclept dat die liefde duer huernature en in huer
seluē bi geenē betcrē middele te vwerfuene en es
dā bi minnē. En bi dier seluer cause so en es
die ontfarmherticheyt gods nyet wērs mede
so haestelijc noch so goet om vwerfuē als duer
ons selfs ontfarmherticheit. Salomō die seght. Pro. xxij
En dē genegē es tot barmherticheyt sal gebe
nedijc wordē. En ten anderē deselue seght vā
ongeuadē. Die sijn ooren stopt voor dat crīstichē
der aermen dye sal oocroupen en nyet verhoort
wordē. Maer wat wilt wi vele allegierē. Wat
vindē wi anders lundēc. In alle de voorledene

ghebodē gods dan dat si tooghenden inckelen
wech ōme te vercrigenedie ontfarmherticheyt
gods te wesenē dat wi anderē onse ontfarmher
ticheyt betoghē so dat selfs by dien ons oc e toe
commen goet en prouffijt hier inder werelt. Win
den wi niet dat Abraham en Toth mits dat si ge
woone warē en haddē geploghē dē gaendē mā
te gaste te ontsaene en loght te verleenene soo
es hemliedē gebuert dat inghelen vandē hemic
le hemlieden onwetens te loghtē ghecōmē sijn
so vele eeren ionde hemliedē god als dat dinghe
len van dach nyet en sijn verrockē sonder huer
ghelach welte betalene. Toth es bi desen midde
le ghewaersconwet en verlost gheweest vandē
brande en delolatie vandē vñfleden. En Abrah
ham ter herberge ontsaende en barmherticheyt
tooghende heeft weerdich gheweest te ontsan
ghen dē oorspronc struuc en beginsel van een so
heleghe en ontallike generatie en afcompte die
Coninc dauid oudt wesenē vandaghē heeft ge
spokē aldus. Ic ben ionc gheweest en out gewor
den en hebbe noch nont ghesien den gherech
teghē verlatē ofte sijn saet om broot gaen allen
dach es hy ontfarmhertich en leent en sijn saet
salsijn in ghebenedidinghe. Tact ons nycōmen
toot Christū dien sekere en gketrouwē ambassa
dur van sinen hemelschen vadere an ons ghes
sondē in een wonderlijche moghentheyt vā tē

Folio. II.

keenen en van miraculen in sulche oormoedich
heyt van lichame ten hende dat hi dē meynsche
viant wesenē verloenē soude voor dē verbol
genē vadere. En dat hi den onwysen meynschē
leeren en onderwysen soude dē dolende ten reeh
een woge wysen en wederdaer in stellen dē blen
den het ghebruuc en oorboren vander sonne en
der lucht weder ōme verleenē dit es dpe ghene
wien die hemelsche vader heest met sijn der stem
me ons beuolē te anhoorene dit es die ghene vā
wiens leeringhe doctrine en ghebodē wi os be
roemen en glorieren vā sinē heiligen name we
sende bouē alle namē so dat vpter acrdē geen na
me en es dan dēsc daer duer wi salich moghē be
dien oft behoudē wordē. En in geen andere en
behoorē wi ons te verhueghene. Selig Paulus **Gala. v.**
sept dan iudat helich cruus ons heere Jhesu Christi
Doo waer doo waer ic en sie nyet hoe noch by
wat reden wi ons durfien belijde kerstenē te we
sene aengctien dat wi gheen sake en doen noch
en vulcomē die Christus sonderlinghe ia vncās
alleene beuolen heeft. Dpe heydensche philoso
phen en wise manne hadden huer tekenē daer
an dat men se kennē mocht. Ic wetene dic naect
hept ende bloothēyt van voeten. Socinēde also
Panancenus seght so waren si seer sober irs ha
bnt. Dpe ioden haddē die besnydenesse die gen
darmen en ruiters van oolighen hebbt huer

leuerjen. Dese schapē tselfs draghen docht huzē
tekenen in de coopmāscpen hebbē huer maere
lat dan ons heere gheen teken en leucrije hebbē
daerby men sine discipulen kennē sal moghē en
daer bi onderscheedē werdē vandē anderē. Ja
hi voorwaer sijn leuerje wapene en teken so
Joā. xij. seght hi aldus. Daer bi sal men kennē dat ghy
my discipulen sijt en ist dat ghy ondermalcan-
derē liefde hebt. En terstout voor die voorscreuē
woordē int selue capittelle hadde hi gheseyt dese
woordē. Ic gheue v een nieu gebot dat ghi mal-
canderē lief hebt. ghelijc ic u lief ghehadt hebbe
dit es die principale leeringhe vander wet gods.
Die natuere vāder liefde es sulc als dat so alle sa-
ken ghemeene maect naert ghemeene woort vā
dven phillosophe Pitagoras en van sinen disci-
pulen. Certeyn een persoon die eenē anderē be-
mint en sal daerair van sinen vrient niet min
besorghē dan sijn eygene ia soude die aperē met
meerdere vicrichede en neerstichede. Marc on-
der ons elc souct hē seluē en beiaecht sijn eyghē
prouffijt. En en peynst om sinen naesten niet.
Hyden welckē gebuert so Sente pauwels scrjft
tot die van chorinten hemliedē berispēde. Dye
een hongher een dauderees dronckē so verre eist
van v dat ghi uwen broedere mede deelen soude
van tguent dat v god verleen heeft als dat ghi
tselue dat hi heeft eer met loof trecken soude hē

ghen te ontbindene en tuwen boorde te cree-
kene. Ghi set voer uwen ooghen eenen aermē
mepulche gaen naect ende onghedeet/ endeghi
gaet so gheladē met clederē dat ghise nauwedra-
ghen en contē ghi gaet voorby waer es danne
het lichte hē daer bi dieschaeptins Christi bekent
wordē voorwaer hi en bemint god nyet so wie si
nen eyenē mepulche niet en bemint/ dit selue ge-
tuycht Sente Jan in sine epistolen. So wānerc Joā. iij.
nemant goet heeft van deser werlt en liet sinen
broeder ghebret hobbē Ende suut sijn herte toc
hoe macht sijn dat die liefde gods in hem bliue
Ende hi seghet terstout daer naer int naeste ca-
pittele en ist dat vcmant seyt ic hebbe god lief en
met min haet sinē broedere/ dyes een logen aect
want so wie sinen broeder niet en beuudet den
welcken hi hier hoe en ist moghelijck dat hy gode
den heere lief ghebben sal den welckē hi nyet
en liet. Certeyn hi en ghelooft Christo den here
niet/ so wie hem niet en betraut. Ende wat is
het gheloonen anders dan betrauwen in sine
woorden. Ende goock hem versekerderlijck las-
ten dynckendat sine beloften gheschien sullen.
Ende naerdien dat wy versekert ende warach-
telijcken weten ende oock ghelouen moctē dat
onsen hemellichen vadere ghewilt ende beuolen
heuet dat wi lief hebben soude ende alle dierche
doen metter herte ionnē niet alleene dē ghyuenē

diet seghens ons verdienst hebbe. Maer de gnen die ons inderlic hebbe gheweest en scadelic en dat hi tevredē es he seluen daer voren borghe te stelle ne hoecompt dat wi soo qualic ons daer toe voughē. In dien ghi valte betrauder hē die v daer voren belooft so groot een verghelt ende loon soudt ghi dan niet gheerne dat doen en de aermē vanden urwen geue en secours doe. Ghi die wel durft eenē viendē coopman anhanghē en ghelooue gheue vā. x. duusent ducaten ende meer op hope van waldomme en prouffijte dat alleenlic auenturēde vpeen redulkin of simple belofte van eenen sterfelicke meynsche. Hā voorwaer ghi hebt vā christo een redulkin en belofte die veele sekerder es. Maer sonder twijfel wi sijn so verblent vande vleessche en affectiē te weerelt als dat wi gheestelike sakē niet begripe en connē en dat ons dic in therte niet en gaē. En ouer die ghewoonte der sondē so verstoort en verdonckert dat wi ons leuē godeniet toe en leggē noch en betrauwē van wien nochrans al lecne al dat leuē ontfaen heeft gheschepē ende onderhoudē es want in dien wy hem ghelooue gauendacr hi ons expresselic last en beueelt dat wi alle onse sorghe soo van ons van onser onderhoudensesse werpen soudē en latē de hemelschen vadere van wien en bi wien alle saken hnerwesen hebben. En bi hem voetsle en in wesen on

Folio. liij.

berhouden werdē wie soude so sochuldich wesen voorwaer wy en sondē so grootengheenen anxt daer voren hebbe indient ons eenē sterfelicke prince oft coninc belooft hadde. Certyn ic en can anders niet ghesegghē dan dat wi rechts spreken metter mondt recht of wi van als gode ghelooften. Maer dat wi nochtans so leuen al of wi niet met allen ghelooften noch betrauwē daer af en haddē so dat wi niet met allen enachtendatter principaen blaetse van durchdelicke leuences en thendekin. En dat wi leuē bēghen ten hēde in duechden oft in sonden. En naer leuen ghehendt wert in deen oft in dander so ghebuert ons loon oft puntie. Bijder en angelie wert ons gheleert dat ons sonden ende ghebreken ghepurgiert enghesuert wordē bijder aelmoesene so beramet dan wel dat ghi vleuen voughttoot ontfarherticheden ende alle saken sullen claer en reynich sijn dwelck oock gheconfirmeert wert bi dien helghen Thobias seggen Thobie de aldus. Ick segghe v ghi vergadert v eenē groth. tenschat ende goeden loon inden dage der noot want die aelmoesenen verlost van allen sonden ende vander doot ende si en sal die siele niet latē gaen in die duusternessen. Ecclesiasticus segghet. Eccle. liij. ghelijck als bernende vier wert gheblust met wātere so wederstaet die aelmoesen der sonden Daniclis Dye Propheete Daniel gheuende den Coninc liij.

Abugodonofor raet leyde hem dese woorden.
Hier omme o Coninc laet v in vallen mynē raet
ende wilt uwē groote sonden verlossen met ael
moelen ende v boosshede met ontfarmherticheit
ieghen die arme. Dese selue leeringheleerē ons
alle de ghelcristen vanden apostelen achteruoel-
ghende de woorden van huerē meester voor alle
dinghen hebt onder malcanderen cen bernē-
delicke want die meenichuuldicheit der sondē
wert ghebect metter liefde vinden wi niet in dat
bouck van twert der apostelen dat vpen Edel
man capteyn van. C. mannen den wech der sa-
licheden was hem hūden inghelen gods getoo-
ghet ende onderwelen bi middele vandē aelmoē-
senen bi hem ghedaen. Ende ghelickerwijs dat
het oorbodlich es eenen die pewers in ander cō-
trepen en plaetsen reysen wille dat hi dic inwo-
nēde en poorters van dier maertse te wicnde vee-
weruē dier gelijckē ooc so vermaent ons hier toe
den opperste heere en gheeft coraige segghende.
En ick segghe v maect v vruendē vandē onrecht
uerrdeghe māmon dat es vandat v ouerschijc
vā uwē goede die v naer v ouerhūdē ontfanghē
moghē in die eeuwēghe woonstedē. En de here
verantwoordē de dē ionc mā die hē vrechtē nae
dē wech ten eeuwēgē leucne leyde Enst dat ghi
vulmaect wilt welen so gaet en becoopt dat ghi
hebt en geuec dē garmē. En ghi sult cenē schade

Folio. liij.

indē hemel hebbē. En compt volcht mi na. Sch
of een veyghelijc niet min en ontfage dat oordeel
en iugement vandē rechter die vonnellc gheuē
sal ouer leuēde en doode dan van veelc persoonē
die sententie dagelijc gelyc en ghchoort wert.
Te wercne dat ons als dan hemelrijcke sal ghes-
ghruē sijn vā die werckē vā ontfarmherticheit
ghedaen thebbene. Of die eeuwēghe pyne der hel-
len indē wi de achter gelatē hebbē wat sulk wi
hier toe connē leggē. Of soude ons mogē gebue-
rē tguent dat Lucas seght d: dē pharisee gebuer
de die phariseen die ghierich warē hoordē de lce
ringē gods en hildē daer mede haer lieder ghech
voorwar mē vint hedē daechs noch geen sorte
vā meynschē die de hemelsche leeringhe so ydelc
dynct en so lettol inne valt als si doer dē ghucnē
die barnēde jū in die begertē vā ghierichedē en
rijcōmē als dat marc? seght kinderē hoel waer
enst hē dnc betrouwē hebbē ine gelt te comē int
rijckc. En te vcrgeefs noch sond redene en heeft
Paul? dē ghicregē alleene bouē alle andere son-
dē name geguē vā ydolatrie dat es afgoderie.
En scrijvende ad Timotheum seght dat somme
ghe personen groote affectie hebbende tengoe-
de ende ghelde vanden gheheelicheit vanden
ghelouue ende dnc emmer dnc gheerne rijcke
willen worden dnc vallen in veelc temptatien
en indē valle of stoot vandē vpant vander helle

Luce. xij

Mar. x

en hoe vele sottelidē en schadeliken begheertē die den meynsche versinckē in die verderfucnelle en verdoemenelle. Wien vindē gheeu mesoact by dē apostelen byder doot gewrokē dan die ghie richede alleene v. i. Ananias en vā sijnder huulvrou wē-coogende daer inne mijn here sinte Pieter sijn apostolique macht allene by dē macht vā sijnē woorde sijnder daertoe ernegē officierte beseghene wel wetende hoe inderlic die wesen soude allen goedē werckē en verduchē die daer by so vele telidē hebbē soude niet sonder grote schade en achterdeel vā kerckenrijcke. Elck ga nu in sijn selfs consciencie en besie hē seluen wel oft by sijnder waerhede gheloue heeft tghuent dyes ic voorē ghesent hebbe. En of hi hē laet dinckē dat ooc also es. En hoe wel hē niemāt daer inne seer en beroert nochtās elck sal segghē dat hijt al geloof. Ic hore wel dat ghi seght dat ghijt geloof mer dat ghi betoocht bi effecte dat ghijt geloof dat en sie ick niet nochen cant niet bemerken.

Joā. iij. Hooft hoe vriendelic mijn here sente Jā ons daer toe vermanende es seggende aldus. Mijn lieue kinderhins en laet ons roch niet alleene elcāderren liefhebbē met woordē en metter mont maer metter daet en by effecte inder waerheyt. Sente Jacop seght. Ghi en sult niet alleene wesen horende dat woort gods nemaer daer naer volghen byder daet en metten werckē. Indieu ghe

gheloue hebt te desen so ghi seght hoe macht by comendat ghi so lettcl oft niet gheroert en wert bi so schoone beloften en verwaert vā so groore verdreachtē. Hoe comt bi dat ghi tlast dat vberuolē staet niet en anuert bi sonder anghelien dat daer so vele blijscpen bereet sijn den ghonē die dat ghebot vulcomt en doet en so vele pijnē diet achter laet en voor een slot. Ic segghe dat ic niet en houde voor een kerstē meynsche dē ghuenen die inder noot niet en subuenicert en onderstant endoet also verre alst in hē es sijnē broeder die gebrecheft. Pauwels en Barnabas doe si te Jerusalē gearnuert warē. En doer si Jacop den stichtzweere vandē heere die aldaer dat biscopdom regierde ghegroet haddē. Naer dien dat si verhaelt en verrockē haddē het euangelie ewelcke si onder die heydenē gepreest haddē waren vandē apostelē seer gepresen. En int escedē warē allentlic vermaendt dat si roch onderlinghe gedachtich wesen wildē vā ontfarmherthede seggende dan of Pauwels aldus die hoofden der apostelen Pieter Jan en Jacob. hoc groet si warē gauē ons die hant en verernichdē hē met ons dat wi onder die heydenē en onder dye Jodē predikē soude ons alleene vermanēde dat wi der armē gedinchē soude so sochuwelich sijn die apostelē gewest niet alleene voor dinstuceic en salicheyt vander siele bi goede leeringhē.

Maer oot ten onderhoude oade personē cillich
 amē hēledē vā als voorliende so wel vā tijtelijc
 ken als geestelickē voetsle/ghenelende die sielē
 bi predicatiē en de lichamelicke siectē in traelen
 daer bi huer lieb leeringe geōftmeest was. En
 de nootdrufē vādē lichame bi gaderinge vā pē-
 ningē daer die arme mede genoet oder houdē en
 ghelaest warē. Dat was en es doen vā warach
 tegē kerstenē de ghuene die cen vprecht nauok
 ghere wesen wille vā sinen pūnce en meester/ de
 welke den geheelē mensche niet alleen gesche-
 pen en heeft maer daer naer hē genesen en ghe-
 noet die siele met leeringhe tlichaem met spijse.
 Also betamet elckē kerstē mensche elcanderen
 duecht te doene so wel in sielc also in lichame/ als
 so verre als dat in ons es.

Hoe vele en bi wat maniere
 dannen een vghelick secours doen sal.

De wel dat dandie Philosophen/ Ci-
 cero/ Aristoteles/ Chiophiellus/ Pa-
 netius/ Possidonius/ Hecaton/ Se-
 nera/ en die andere/ die welke vādē
 dienst en gemzene vnstādicheidē sommege regu-
 len en wettē bescreuē hebben. Wiene/ hoe vele/
 hoc verre wāncer bi wat vorme/ en dienst/ ende
 woldact oft dācbarchent te bewijlene es. Noch
 lans om dat si dat dedē wt huerē natuerlijcken

Folio. lvi.

verstande/ respect hebbende alleene naer der we-
 relt/ so en hebbē si dat niet al gheconuē begrūpē
 noch comprēdētē onder huer reglen/ als we-
 sende ombegrūpelick byden mensche/ naer der
 nature. Maer god ons here/ diese selue gesche-
 pen en ghemaect heeft/ heeft esclue al datter ghe-
 breect voldaen en gecomprēdeert. Ons ghe-
 uerde cene genrael regle en ghobot vā liefden
 tot gode en tot den mensche. En daer mede/ so
 heeft hi ontsieden onderwelen en gheleert/ hoe
 en bi wat middele/ dat sleuē vādē sterckelijcken
 mensche mach beleedt wordē. Indien yement
 god warachtelic en wter voist beminde. En si-
 nen broedere om gods wille die liefde sal hē wa-
 rachteliker bet en vprechteliker betwijfen ende
 vermanē wat hem vā doene staet dan alle die
 meesters of doctours vander werelt. Dat doch
 een vghelick mensche in hemsclue nemē wille
 een goddelijcke en vprechteliefde tot sinē naestē
 En dat hē duecht doende/ alleenlic ooghemere
 en respect neme/ vpon die eere gods hopende/ dat
 hi dan of vā hē sinē loon otfael sal. Men segghe
 niet meer dese leeringhe gaet verre te bouē alle
 de ghescrijften van allen den philosophen en wij-
 sen vander werelt. Ende omme ons daer toe te
 werwekene/ so moet ende behoort ooc ons ghe-
 nouch te sijne de leeringhe Christi/ Ihesu seggen-
 de aldus. Wye v bidt dien gheeft/ ende wachtet

vaenſicht te heerene vādē ghuenē die v bide om
kenē doet duucht den ghuenē die v veruolghē/
en de ghueene dan of ghi gehaet sijt/ ghebenedijde
den ghuenē die v vermalendien. Bidt voor de
ghueene die v veruolouchē voorwaer aldus moet
ghedaen sijn bydē ghuenē dye hē afreke hē wille
vā dese crtsche saken en teene gadere ghueē ter
liefden en vertrauwen vā onsen heere. T ghueene

Tobi. iij. dat ons Thobias leert es meer gefondeert in na
merlike redene en wulite vā leuene/ dan in per
fertie euangelique/ seggēde aldus/ doet aelmoe
sene vā uwen goede/ en en wilt v aenſicht niet af
keere vā ecne ghe armē. Wāt also salt gheschien
dat het aenſicht des herē vā v ooc niet afgekeert
en sal wordē. Sijt ontfarmhortich also verre alst
in ves/ hebt ghi vele so gheeft vele en oueruloe
delick. Hebt ghi wennich so suldy dat wennich

Eccle. xiiij. gheerne mede deelen/ wāt ghy vergadert v dat
tot eenē schat. Ten wilken oock wel accordeert
t ghueene dat mē leest in Ecclesiastico/ doet uwen
vrient wel voor v doot en wtrenckene naer uwe
macht/ en dat ghi vermuccht so gheeft den aers
men. En al est so dat men dit doende/ en hē hier
naer regelende schijnt mate te willē houdene
int gheue/ maer dat mē vermach/ en also/ dat wī
nocht niet en bliuē sonder sorgedie wī nochtans
ouer cracht der liefde en caritaten behoort wt te
suucene. Maer noch doen si enmer bet dan de

ghueene die hē laten binckē dat si grote sake ghe
daen hebbē als si wt eenē grooten hoop vā ghe
de recht een mynken of twee om gode gheue/ en
als si vā huerē grooten rydommē een cleen ael
moesen wtghetrockē hebbē/ die appostolc Pau
wels seght aldus. Ick segghe ditte. So wie vrec
kelic sapt die sal ooc vreckelic mapen. En so wie
in ghebenedidinghē sapt/ dye sal in ghebenedi
dinghen mapen/ dat es/ hi sal opelic en met vul
der handt mapen. Deser gelijcker es eenscens
tie vā Danwels toot die vā Salatiē de welcke
ick varijncx verhalē sal. Ghelijc ghi vā gode ont
faet/ so leuert hē wederōme/ indien hi v so ouer
uloedelic en mildelick voorzien heeft. Waer om
me so bedeeft ghij hē so vreckelick en waerōme
ghuet ghij wederōme/ so ongewillicke/ specia
lic aenghesien dat hi v alldeels niet verleent en
heeft voor uwē persoon alleene also hier vooren
geseyt es. Maer hoe onrechtuaerdich is onscas
melc en ongenadicheen sake est dat ghi vā on
sen here goet wel hebbē wilt by duusentich. En
dat ghi een cleen pēnincrkē durft ontleggē eenē
aermē bloet/ kindt gods en uwe broedere naer
den lichame die v daerōme so ootmoedelic bide
ōme die miune gods. Seght mi ter goeder frau
wen als ghi hoort noemē en vermondē den na
me gods almachtich en verſtrict ghi v niet veest
v herte niet in v lichame en werd niet gheroert

vā binnē oncrdinchē de demenichte vande bene-
ficien die ghi callen wilen en stonde so mildelic
vā hē ontfaet en dat ghi so qualic lieden muecht
datmē v bidt in sinē name. En dat ghi omē sinē
wille so lertel of niet en gheeft daer hinc nocht as
al verleent. En hoe wel wi hier bouē alchts ghe-
seyt hebbē dat v wel ghevolft es vā uwen goe-
de voorz af te nemene uwe behoufte en noorsa-
kelichede. Ghi moet nochtans wel wren dat
ghi uwe behoufte en noorsakelichede so niet re-
kenē en estimerē en muecht. In sulker voughen
manere en maniere dat ghi daer inne en daer on-
dere begrijpt allerandē excessen en oueruloepie-
hent. Ghelijc als alle daghe gheleert te gacne in
sijde of stude en andere menichte vā costeliche-
habijten verchert te willen sijn met allerhan-
de costelichede vā goude vā perlen vā costelike
ghestrente vā baghē vā gouden ketenē en dier
ghelijche groote menichte vā hinc etc en dienst-
vādē of camcrierē achter uwe nleerte te houdē
gane alle daghe groote maclendē en danquet-
tente houdene en den vullē bras te hebbene en
menichte vā gerechtē dererlinghē en quatspel
en andere tusschernten stouelic en slouchelijc
te hantierene en daer mede groot ghelt te auen-
tuere dat ghi wanē soue dat dit al v behoufte
en noorsake voo onsen heresal gerchēt sijn en
v daer mede te dekenē ghi soue v seere verabuz

keren. En niet min ten sijne dat ghi v selne niet
en ketelt dat ghi lacht en mernt v sake al schoon
ende clare thebbene als ghi van eenē grooten
hoop van uwen goede den aermen vele om go-
de ghegheue hebt so willic v wel segghen cude
moet weten dat gheen acmoesene gode vā he-
mirliche danckbaer noch behaglicen es so wan-
nert die vden rijcken onthouden of ontrocken
es vanden goede en swerte vanden armē of ghe-
creghen v eeneghen quaden en onghoorloof-
den middele gelijc of vement middelvonde vele
gorts te hoopc te rapene bi bedroge bi meslee-
dinge bi geweldē vileringhē bi sueringhē en
andereloose trockē veleriedē ongelijc te doene
en datmē als hinc dan of een cleen deel den armē
gaue of datmē v emende duusent guldenē ont-
suerde en dat mer de hondert den armē af gaus
In welcke de somme gē hē late dincē dat si won-
derlijchē welen te vullen gedaen hebbē als si sul-
ken dicke roouē en ongheroofde conquesten
bi hemliedē gedaen bi lieghene bedrieghene
huere afroop makē met een cleen portie vā dien-
dic si dē armē dan of geue. Est dat si daer mede
een cappellekin sonderē daer inne stellende hie-
re schilden en deusen cude wapenen. Est dat si
daer vooien de kercken verchieren met huere
glasen vepnsteren al verwapent vā huere wa-
penen of dat ooc noch vrendie es in vden si den

blecht vaders een wat gheue omme gheabso-
ueert te sine. Zachens blechte endere stoer was
al anders segghende aldus. Siet heredie heelte
van mijnen goede gheue ic den armen ende eist
dat ic niemant bedroggen hebbe oft onghelijc ge-
daen dat gheue ic vieruout weder daer by wast
dat ihesus sprac tot hem. hunden es desen hunde
salicheyt gheschiet. Omme dat hi Abrahams so-
ne was die niet allene en representeerde de rechte
uerdicheyt van Abraham mettē woerde maer
oock hiet den weerthen ende bi affecte. soo eyt
dan al claer dat aelmoesene ghedaen van goede
wel ende rechtuerdelijc vercreghen es gode an
ghename ende danckelijc dat dan een yeghelijc
doe ghelijc die goede Zachens dede ten hende
dat hi selue van onsen here hooren ende vercre-
ghen moght. Maer wi moeten wel scerpelic ga-
de slaen ende niet laten lijden onghemerre dat
de voorscreuē Zachens niet en beloofde de heelte
van sinen goede te gheuene seggende ic sal ghe-
ue. Maer dat hi gewillichlic selue tegenwoorde-
lich dat gaf terstont sonder langher verbedden
sonder oordan of last te gheuene of dat te comit-
teren sinen hoirs oft ercureurs van sinen testa-
mente. hi wilde selue die sake doen van so groo-
te prouffijre dwelc vele te min te achtene es als
dat allene ghedaen wert als men oye door voer
ooghen siet. Alder prouffijelicste ende salichste es

Folio. liij

De aelmoesene ghedaen binnen sinen ghelonde
leuene. Want bouē alle saken so eyt onsen here
scer bequame als wy te sijnder eeren ons seluen
wat ontrecken en achter laten sake die ons seere
behaghelic sijn. Ende es daer inne de meeste ver-
dienste gheleghe dat ghi u seluen van uwe goe-
de ende substantie ontrect tghuened welck ghy
eenen anderē geest om gods wille. Alle aelmoe-
sene heeft in huer selue eenen ieghenwoorde ghe-
wederloon so versoet en vermorwet een steen-
achtich herte ende disponeert dat root veran vā
sonden daer inne sturtende alle soetelichede dat
sal een yeghelick welvueden in hem seluen so
wannet hi met vprechter gheionstichede zecnen
anderen duecht doet hulpe en bystant om gods
wille. Sodan inder waerheit die aelmoesene ge-
uet hier inder eerdē een cleē in aecckin en begin-
sele heeft hi vander ewigher salicheyt. Yet es
al claer so wyne hem ghewone maect aelmoesene
te doene bi sinen leuene ende ghelont sijn-
de oye wort te min ghierich ende wert min ghe-
neghen tot on behoerliche ende onrecht uerdes
ghewinninghe. Want goet ende ghelt dat hy
vergaert ende onspacrt dat es alleene om daer
mede gode te dienene wel wetende dat mē hem
geculicfen doet hē te beghifrene vā goede qua-
lic ende tonrechte vercreghē. Ende dat die mil-
hede en opelichede altyts vā lanc so meer wert

groepende en augmenterende bijder continuas
cie vā discre. Dat ghy vaste gaert en nauwe ver
spaert binne uwē leuenc in meeninge niet min
dat bi testamentē te ordonnēren dē aermē ghe
distribueert te werdene. En dat ghy meent dat
onse here dat als dan hondē cū rkenensal voor
goede aelmoescncie en hondts nvet wāt ghy dat
hebt willen behoudē en bliuen ghebruuckende
also langhe als leuen in u was en also gheest dat
werch dan alst ghy niet langere hondē en mueche
Hoc wel nochtans ic protestere dat ic npe mant
ontrādē noch ontlegghē en wille aelmoesenen
en ic gaten salutaire tedocne bi testamētē. Wā
wat duecht of were vā dē sacrmhertichept m dē
te bijden meynsche als hi moet gaen struch/bes
tere en durchdeliker ghedaen sijn dan aelmoese
ne. Maer ic wille allecne betooghē hoe veele
betere en saliger dat es dat yemāt dat selue doc
dan iuste alimengact sternē dat anderen lieden
te lastene ons mecr vertrauende vp andere dā
vp ons seluē. Ic late varen hoe hi hē gheminde
maect cū vā elckē begheert es werch sijnde de gue
ne die in sinē leuene gewone heest geweest al de
werelt te helpene en duecht redoenc en ter cōtra
rien hoemē maect naer die doot vandē ghuenen
dicit al verfelt tot sinē ouerlijdenc hopē de elc als
dā wat thebbene. Voorwaer ghelijcker wijs die
gebūde here voor ons en alder werelt hē seluē

Folio. lx

teender offerande ghefont en ghegeue heest so
behoort wy oec alle malcanderē en alder werelt
duecht te docue. En o dat wi dat niet latē en sou
denōmic dpe snootheyt en onweerde vandē aermē
so behoort ons daertoe hogheltje remoucer
ne die grote onbegripclike weerdicheit vā on
sen hemelschē vā dē dpe welke selue eerst ons
licdē sonder ecnege vdiēte so vele gedaen heest
en noch meer te viedē heest geweest selue te ver
antwoordene voort ghuent dat wy in sinen na
me dē aermē voē soudē en daer wi hē so vele scul
dich iij hē seluē daer voē onse sculdē naer te bekē
nene. Indien die heydensche filosofie Aristo
teles voē bi eeue quadē meynsche hem bi dē dē
ecne permit ggeue hadē dat hē iij medegesellē
dat lachterdē seggē de diē persoon geen aelmoē
sene weert sijnde hē hedē vānt woerde dat hi ge
ne medelidē en hadde vp dē persoon. Maer vp
die natuere hoe veledā temeer betamer onlie
dē dē herstenē sijn medelidē thebbene mette ar
mē o gods wille duer wiens ontfaer. nhertich
wi allene in wescne bliuē sodat gene deerlikere
take en ware inder werelt dā de meynsche in diē
hi dan of eē wile ia ee ooghen slach gelatē wacre
Hooit kerstē nī sche hooit dit es die cōdulle bo
tocht tverbat en obligatie vā godt scppere en
here vā hem sel en eere. Voorwaer segg hic v al
sguent dat ghy gedaen hebt eenē vā desen mūnē

alder minsten broederē dat hebt ghi mi gedaen:
Ende hoe wel dat eendecen sake es nazr t'woort
gods te hoorene t'woort van eenen sterfelicken
meynsche niet min hoort wat seght die wijse salo
monsecretaris gods en greffier van sijnder con
sistorie sodat sijn woort es d'woort vanden he
ghē gheest hy seght aldus. Wie hem ontfaemt
der aermen dic woukert den here. Ende die sal
hem weder vergheldē sinen loon. h'lacs. wie sal
conne verdraghen so rudelic van onsen here on
sen god ghescholden te sine als hi segghen sal.

Compt ghy onghetrauwe dienare. hoe comt
bi dat ghi niet opelic gheghouen en hebt vande
mijnen t'ghuent dat ic v'schuen ghelast en beuo
len hadde. En naer dien dat ghi dat niet en hebt
connen doen vanden mijnen. wat soudt ghy dā
ghedaen hebbe oft al uwe geweest hadde. Hier
omme suldi ooc d'rfuen mijn eeuwich goet. wāt
ghidacr inne niet en sondt conne ghetrauwelic
wandelen. naer dien ghi mi onghetrauwe hebt
gheweest inde p'delheide en vergancheliche sake
vander weereit. ic en vesicre dese saken niet her
Iuce. xvi sijn de woorden chusti in theleghe euangelie vā
Sente Iuud die int cleene en minste ghetrauwe
es es oock ghetrouwe int meeste. Enst dat ghy
niet ghetrauwe en sijt gheweest inden onrecht
neerdeghe mammon. dat es int goet vander
weereit. wie sal vdan betrouwen t'ghuent dat

Folio. lxi.

in hem seluen warachtich es. En enst dat ghy
in t'ghuent dat uwe niet en es. niet ghetrauwe
en hebt gheveest. Wie sal vdan gheue dat uwe
toebehoort. En hoe wel wi gheveest hebbe en es
waer. dat men elken behoort duccht te doene.
Nochtans so es wel waer dat mē int doen ende
distribueren vande aelmoesene te weghene sijn
die behouftrē en nootzakelicheidē vanden aermē
en schamelē meynschē d' aer of de sommege meer
ghebricc hebbe dan d've sommege. d' aer sinder
ooc dient oorboeligher waere eenē stuer ghe
gheue dan eenē anderē een corte. Te wete d've
guene die dat welc oorboelike verdoē. dat mē
vele gheest ruuschers. dobbelaers. mysciaers.
dronchaerts. hoeriaghers. en d'ic ghelijche quist
goede en quabeleders. wat enst anders dā werc
int vier of olie inde lampc te werpene. Certeyn
sulc daneghe. ghelt te gheue en ware hem leden
gheen proffijt ghedaen. maer groot achterdecl.
Hier ommeso scrift sente pauwels tot die vā ga
larien. In deser vourc. D've merten woerde on
der welen wort de deele mede alderande goet dē
ghenē die hem onderwijst. en wilt niet dolen mē
sal niet god niet ghecke want wat die meynsche
saeyt dat sal hi maven. wyc vp dat vleesch saeyt.
die sal vanden vleesche die verberffenesse mapē
Maer wie indē geest saeyt. die sal indē geest dat
eeuwich leue mapen. dat wi toch nemmermeer

moede en werde vā wel te doene. Wāt dē tje sal
commē dat wi mayē sullē sonder vphoude. Ter
wijlen dā dat wi tyt cū stonde hebbē so laet ons
ducht doe allen meynschē en alder meest dē gūe
nē die vā onsen ghelouē sijn. Dauwels dic leert
Timothēo en seght. Dat die ouders die last vā
sielen hebbē en voor huerschaepkins goede sor
ghe draghē sijn dobbel eerē wert. inde exhibitie
vander cere en reuerentie en vā dbetrouwē vā
uwē goede sonderlinghe dē ghue nē die hē besich
houdē mettē woordē en leeringe gods. wāt wel
te hopen en te betrouwene es dat sy tghelt en
goet dat hemliedē ghegūē wort ia oft gheleent
of inde polste ghelept. het en sale gher sullen wctē
te dispensere dā andere simple menschē onge
leert of vā quadē beleede en regimēte. Gdesen
vphene so behoort mē goede engienkins diemē
siet vā schrepen verstande. te helpene en dic vpte
treckene en verchierene en doen instruerene toe
scientien en auctoriteit te vorderne. En ter cō
trarie een angien oft verstant hert en vā quadē
erde wilt bedwonghē sijn en tonderghehouden
ia dat mēres al waer hē ghebuert ecneghe gra
tie vā spiekene en eloquentie of vā auctoriteit
die behoort mē hē te neme ne als hē wesende een
instrument toe quade gelijc mē seght dat mē ghe
ne sweert of mes en behoort te gheue ne inde hā
den vandē sette dullen of wē sinneghē in epulche

Folio. lxx.

Maer nochtans wy en behoort gheen tussche
scheet en differentie te makene. In sulcher ma
niere als vele liedē doen. dat wi mēcr achten sou
den en een ooghe hebben vponse oude kennele
vymarchscip/gebuerfchip vā lande of andere af
fectie naerdē lichamedā vpwijshede. schaerhe
te goede en duechdelicke maniere vā lenene v
dwelcke wi allecne behoort te lettene en nyet v
andere want in die wachede. so sijn wi alle te
gaderē met elcander vbroders bi middele vandē
specialer gheestelijcker regeneratie. daer inne wi
indē sacramente vandē doopsele in onsen heere
alle ghegheueert sijn in dwelcke onse heere
gheue differentie noch onderscheet en maecte
tusschē dē iode en griekē. als wesende here ouer
al en machtich rijke alle dē gūe nē die hē anrou
pen. En voorwaer. al wel ouermerckēde so est
tprincipale en al daer inne geleghe. hoe en wiet
dat mē ducht doe. dat wi dat altoeschickē en re
screrē totte vpperste gode. so es aelmoesne v
penserende dat wy pynen enen vghelijckheit
so verre te helpene als wi siendat hē noot sakelic
en hē gheue vandē onsen. tguent dat wy wetē
hē oorboulicke te wesene so dicwils en so veele
als sijn noot begeert en ons macht en defacultit
vā onsen goede huert bestrēt en vermach. vcmā
de te gheue. sake die hem nyet te stade en cō
mē noch te prouffijte. es te vgeefs en es hē liedē

§. cor. ix.

meer achterdeel dā voordeel. Ghelijc datmē een
vrouwe oft eenē oudē man/also Seneca seght v
grauē instrumentē dienēdcter lacht /oft ecnē ac
kermā ongelcert bouckē. En noch arghere cyst
nemende te gheuenesakē die hēfoudē moghē in
derlichsjn. Ghelijc dattet soude wesen eenē dionc
kaert wijn te gheuenecnē die gram is en verly
ten wille een sweert. En dat also doende daer
wī hemliedē wanē voordeel te doene. Wi doen
groot quact en achterdeel wāt sulche ghiften vā
wiendē en sijn niet betere dā weynschē vā vian
den. Niet min hoe dat si wat wi doen en in wat
manierē wī tdoen/wī en moghē dat onswaere
niet trecken. Remaer al refererē en schicks nter
eetē gods. En daer omē so behoore wī dat rasch
gewillichijc en met eender lichter herte te doen
achteruulgende de gewilliche de vā Tobias dpe
altoos leyde gheerne. Tediē propooste leert os
de apostle Sente Pauwels. Een yegelijc gene
naerdachi voor hē genomē heeft int herte nsee
wt bedruycthede oft benauthedē/wāt een die ael
moesene doet en geeft met realer herte en oplic
ca vā gode bemindt. En wāt voor osen here alle
de duecht vāder aelmoesene geleghe es inde ghe
willicheit en promptitude vā herte/so moct dpe
wtter borst en liberalich ghedaen werde/dat ghi
dat niet en doet wt schaempte oft ontsienellen/
om dat ghi niet en sout durrē ontleggē tghuene

Folio. lxxij.

datmē v heeft oft v dies schamē sout. Wāt ins
der waerheyt allinē begint weygeringe te doe
ne of wisteltc nemene het es half outscir. en eme
mece es daer bi betooght dat wīt npet gheerne
en doen. En schijnt bet datment ons sothelijc
gheneempt dā datmēt ons verbit. En daer om
me behoore wī rasch te sijn int gheue dat te seg
gene/so wānceer wī daer toe occasie hebbē en re
dene vindē. Wāt als doctric en noot ledē es/so
compt degifte en weldact te bate/Jacques voor
weldact niet gerekent. En al cyst/dat wī seggē
dat de aelmoesene schuldich es haesteliegedact
te werdene. Wi verstaen dat woort haestelijc te
wetene eer de noot vandē armē sulck si dat hy
daer bi seer nauwe bedwōgē of gepressert wor
de/of dat si daer bi getrockē wordē/of bedwon
ghē tot eeneger medact en sondē. En dat wī so
lange niet en verbendē/dat huerlieder noot sulc
si dat huerlied anshijn root werde vā besceypt
hede om hulpe te heesthene/ende dat si een be
schaempt anshicht hebbē moett eer sijn gecryghē.
Ten welckē puenierēde en dat schuwēde ghy
voor den here daer mede meer verdient dā met
ten gheuene vandē ghelde/gelijc seer danckelijc
en angename es een ghifte ghegeuē eer die ge
heest es/de vollich/die sente Pauwels begeert
te wesen in tdoen vāder aelmoesene dat es bli
de gelaet so datmē in tansichte vandē guere en

By sine woerde alle sine affairen sien mach dat
ment gheerne en niet noode en doet sonder die
ghifte moeyte makene en te stofferen met vele
woorden betoghende altyts by effecte blide te
sijne gheuonden thebbene occasie endemiddele
om duecht te doene daer toe voughende bycde
reghewillichcyt dat ghi bereet sijt en punteert
noch meer te gheue vpdats noot waere / en
ghide macht hadt. Nochtans dat ghi hemliede
niet sulck noch so vele samblans en tooght ghy
en blijft altyts in v gheheel om hem met redene
te onderwijfene en vertoghe ne ia eist noot te be
gripene sake die hemlieden meslitten. En dye
ghi bi hemlieden begheert en wel wil det veran
dert of ghebetert te sijn. Wat eenduchdelic ver
maen of broederlijcke becspinghe een maniere
van aelmoesene es vander siele. Ja dirquels oot
voorliker da tghelt selue. Ghi moet v nochtans
wachten dat ghi dat niet en schijnt te doene als
ontwert nemende dat yet va v begheert en dat
de materie en occasie van uwen goeden verma
ne niet by ghecomen en es wt huerlieder schult
en by huere ghebreken. Woorden ooe so beleg
ghende dat niet en schijnt dat ghi dat seght meer
wt occasien en om dat ghi hem wat ghegheuen
hebt van wt liefden vander herten. Want also
doende soude v vermaencleen proffijt in vrin
ghen. Ende waere betere almen met sulcke

Folio. lxxxij.

Hebente doene heeft dye altyts sijn vul quader
Cuspicien dat ghy wt sceldet tot vpeen ander tnt
van hemlieden yet te segghene te wetene wach
tende den pas als ghi hemlieden niet en gheeft.
Ende alepft so dat wi den armen wat gheuen
dat en sullen wy ons seluen niet toescruen.
Want wi en gheuen vanden onsen upet / marc
alleene gheuen gode weder omme tghuent dat
hem toe behoort. Ende cer behooren wi gode te
danckene dat wi dat ghebruucken moghen en
ons seluen wel gheluckich rekenen dat wi mate
rie ghehad hebben te doene sulcke saken dan of
wi so groten loon ontfaen en verweruen sullen
En laet ons dan onse weldaet niet beulecken en
hemallicheren bi onsen beroemene berwanene
dat te verwijtene oft dan of verhael te doene en
voorschijne te bringene. Ten laetken en laet ons
toch niet gheue of aelmoesen doen / om te paye
ne of ghenouch te doene den ooghe en tghelich
te vande meynschē. Remac den ooghen gods
alleene wat te min loons wi verwachtē vande
meynschē so vele te meer v wachtē wi va gode en
god sal os te meer loons geue / seker sijnde dat in
dien wi souckē prijs of loon va meynschē. Wi sul
len ons vindē ghefrustreert en ghepriucert van
den loone van onsen hemelichen vadere. Ja en
ooc mede dickerwils vanden loone der meynschē /
dye duecht dan dye weldaet / ende aelmoescue

es gode alder bequaempste en behaghelicste de
welckeden ooghe gods alleenlic bekent es. En
daer de ydelheit vader werelt niet medegemin-
ghelt en es noch mede gemcens en heeft het es
wel een seer schoone sake kerckē en cappellen te
sichtene en die verchierē daer inne dat god ge-
ecrt en ghedient wordt. Maer certeyn althys so
loopt daer inne een wat menschelijke behaghe-
heit en glorie vader werelt. Welckes onder de ghue-
nedat sekerliedē vā cerē sijn en ghewest hebbe/
wāt vā hēliedē die daer inne anders niet en soue
ken dā die ydele glorie vader werelt. wat noode
epst dan of te sprekenē. Och hoe vele betere epst
heleggher en gode bequamere die aelmoesc ende
duecht die alleenlic blyfren dootbloet tusschen v
en den ghenē die ontfaet en dat niemādt en
siet dā god alleene. wā en niet onbekent en es de
welcken alen siēdi hē niet v en alde werelt siet.
Hier inne en aldus doendemachmē seggē soue
gode te behagene en geen deel dan of entrect tu-
wen boorde oft uwer glorie. En voorwaer ic seg-
ghe v voorwaer dat naer dien ghi begeert hebt
vā hē alleene gesien te sijn. ghi sult hē ooc vīndē/
als uwe hemelschē vadere die v dat alder ver-
kerst en alder opelicst loonē en vergeldē sal. Ge-
lyc en also hi selue v geseit en beloofst heeft indat
heleghe euāgelie vā sente Matheus. Hoor nu
wat hi v seght. Siet dat ghi v rechtueerdicheyt

Folio. lxx.

ende duechdelike werckē niet en doet voor bye
mensche om dat ghi vā hemliedē soue ghesien
wordē. Anders so en suldi gheenē loon hebbe vā
uwe vadere die indie hemelen es. Hier ome als
ghi v aelmoescen doet en doet gheen trompette
voor v slaen. ghelijc de ypoctijst en gheuepnde
mensche doen in haer synagoghē en vergader-
inghē. En ooc v de straten ome dat si vanden
mensche gecert en gepresen soude wordē. Door
waer ic segge v dat si huer loon ontfanghē heb-
ben. Als ghi aelmoescen doet so en laet uwe linc
ker handt niet wetē wat uwe rechter hant doet.
Ten hende dat uwe aelmoescen verborghē bly-
uen. En uwe vader die verborghē sake wel siet/
vīe salt v loonen en weder gheuen.

**Dit es hende vanden
eersten boucke.**

**Hier naer vol-
ghet den tweeden boucke van
Jan Iops Diues vpsait en
secours vanden aermen.**

Hoe neerstelijck dattet be-
taempt eenen Regierdere van eender
Stede die aermcn te besoighene.

At hier toe hebben wy onderweten
en̄ betooght wat een yegelic anderē
schuldich es in t̄sijnē en̄ by hem seluē
Nu willen wy gaen segghē hoe datt
ter betaempt eender wet en̄ enē ouersten van
eender stede ouer tgeheel gemeente. Iack en̄ so-
ghē te dra ghene wāt ghelijcker wijs dat elk by-
sondere es gelyceen let in een lichame. Dier ghe-
lyckē so sijn here en̄ wet ghelyceen siete in licha-
me. En̄ gelycker wijs de siele niet alleenlic deen
deel of vander deel vande lichame en̄ houdē
uende maer tgeheel lichaem. Dierē gelycke de-
tamel en̄ behoore heere en̄ wet in een stede ne-
ghene sake achter te latene ofte vergetene. Ne-
maer voor al en̄ enē yegelyckē soighe te draghe
ne. Want die alleenlic soighe draghē wille voor
der rijke en̄ machtighe achter latende descaemel-
le die sachtē duc mederijn of vurgien die niet
en̄ willen helpen de ghevicken vande handē en̄
voeten als wesende verre vander hertē. En̄ ghe-
lycker wijs dat dattē niet geshien en̄ mach son-
der groote indere vande gheheelen lichame so
en̄ moghē ooc in een stede landt of ghemeente
de schatrcle niet vracht of vergheten sijn son-

Folio. lxxvi.

der groote dangler vanden rijken en̄ ghegoede-
den want die aarme lieden benaut sijn de vider
aermoede stellen en̄ voughē hē ter kon om ste-
len enderouen. Ende en̄ dat die vander wet
hem laten dincken te cleene te wesene dact toe
te siene dit es noch al een cleen sake. Maer wat
volchter naer si werden afionstich vop alle ghe-
gocde si veronwcerden en̄ verclaghen met gro-
ter indignatie ende verwijte dat si sien die rijke
wel goet en̄ ghelts ghenouch vinden omē huere
schudden huere hondē pcerden mulen hincpē
en̄ andere ghedierten te houdene. Ja huere lieder
hoere maercten. En̄ dat si niet en̄ hebben waers
mede vvoor te roopene. Omme hē en̄ huere kin-
derē crijstehende vā honghereteten te gheue
en̄ den honghere te blussene. En̄ verclaghen
wel dat si sien moeten tgoet so houerdelic en̄ in
sulck broodronckēschap en̄ ouerdaet verquist en̄
mestruuct te sijn twelch hē liedē mestchē en̄ huere
gelyckē othoudē es. Mē soude niet licht gelouē
hoe vele meuteriē diuisen en̄ oologē in menigē
landē gebuert en̄ gerefen sijn wt sulckē maniere
vā spreke inde welckē datscancle gemeente met
hate en̄ nyde ontstekē en̄ in gramstepe blakēde
betooght alder eerst kinē euelen en̄ verstoorden
moet vop der rijke en̄ ghegoede. Dinc ionghers
vanden gheslachte van grachups te Roome
ende Tacius Cathelina ope noc te Roome alle

die beroertē deden en namen gheen ander oor-
sake. Ic late varen wat wi binneu onsen tijde en
den landen van haerwaerts ouere hebben sien
ghebuere. Te desen propooste so sal ic u verhalē
tghuent dat Plocrates seght. In een vertooch
daer hi mentie maect vanden manieren en pol-
litien vander stede van Athenē. Hi seghet aldus
In die stede van Athenen so en waren niet alle
ne leuende met elcanderen in payse en eendracht-
tichede de hoofde ende principaelste vander ste-
de in tsaic vanden gouernement en politie.
Maer ooc den ghemeenen man onderlinghe
elc in sijn particuliere affaiten ic goet gheuoelē
hebbende vanden anderē ende rekenende huer
lieder landt voor hem allen ghemeene so verre
waert van hemlieden dat die aerme en de minck
ghegoet waren den rijcken ende ghegoeden sou-
den afionstich wesen dat si arme selue niet min
sorghe en dronghen voortgoet ende huusen van
den rijcken dan si en deden voor huerliederselke
eyghengoet en huusen rekenende de weluaert
vanden rijcken huerlieder weluaert te sine. En
de ghegoede considererende dat hemlieden gros-
te schandwaere dat si huer schamele ghemeen-
teende mede poorters souden ghebre late nlijden
sochten alle middelē hemlieden daer in te voor-
sien ende tobuere thucen ghebreken. En
om dat te doene en elken occupice en besichede

Follo. Iroff.

te gheue omme den costte te winne vanden
middele en aduiseerde dat deen deel vanden ghe-
goeden ende rijcken. Sauen den aerme huer
lieder landen in pachte ende verhuerde sic hemlie-
den om eenegracelicken penninc. Andres son-
derse in huer affairen endemaecten hemlieden
huere factuers van deenlandt in dandere. An-
dere gaucn si andere occupatie en middele omme
den costte heblicte winne. Ende en beduchte
hem derijckende ghegoede niet te vallene in
een van twee inconuenientien te wete en vā
huer goet ende ghelt gheheel ende al te verliese
ne of emmers een deel van dieu. Maer sluctre
contrarick waren also wel gerust van tghue
dat si hadde also roerende als oft si thuis in huer
ten costte ghehadt hadden liggende dit heeft
ons aldus bescreuen die voorscreue Plocrates.
Hier bouē staet ooc wel toe te sien ten periculen
ende dangierendic gebuere moghen in eenste
de ende in een ghemeente byde contagienende
smettelicheden van siecten hoe die wille enst ge-
buert dat by eenen mepusche alleene sulke een
grote siecte of quellaige ghelijc pestilencie pochte
lazarie ende dicke ghelijcken indlandt en in ghe-
meente ghebrocht heeft gheweest. Daer wte me-
wichte van personen ghestouen sijn. Certeyn
tenes sonder dangier niet dat men in alle herre-
ken op die alder seestelicken en hoogsten daghe

lijden moet door eghedrom van menschen be-
plaectert bectert ende anders vil wesen de van
vuylnessen ende onacrdicheden te vuylen delce
lick om noemen/ neffens duldaghe en vast daer
an so moeten lijden die personen die den dienst
gods gaen hooren/ als oude menschen ionghe
kinderen vrouwe die bevrucht sijn ende andere
so datmen inde kercke niet gheraken en candā
lydende den wech tusschen den voorscreuen deer-
lichen personen/ want ghi dat alle menschen
so vroom vā complexien sijn/ als dat si suuchters
monts dien stanc soudē connen verdraghē prin-
cipalic als die voorscreuē swercen ende plaecters
niet alleentlic ghechocht ende ghelept en werden
voor den ooghen vanden lieden die daer lijden
Maer ooc vast an huerlieder nusemondte ende
ansichte/ so ontsamelichijne van manieren die
ghuene die wi sien omme gode gaen. Ic late va-
ren dat die sonneghe van hemlieden hem seluē
wel durren steken omme meer die prouffij. Ine
gedrom vandē lieden en dit al en waren si maer
ghcommē wt eenen huuse daer de peste in gha-
weest hadde/ dese saken en behoort niet verwijs-
met maer ghebecterte sine. Sij en regierders
vander stede/ te wetene heere ende wet. En dat
also wclomme te belettene verbreedē van sul-
ke sicten in een stede als om te vindene die mid-
delen dat die moghen gheureert werden. Wāc

Folco. Ixviij.

voorwaerten es tdoen niet van wijse ende be-
souchsameghe regierders van eender stede te la-
tene een so grote deel vandē infetene/ niet alleens
onoorvollic omme hem seluen maer ooc inderlic
hem seluen ende andere/ want als die goetwillie
heyt vanden lieden so verroelt ende vermindert
wort/ dat die armen niet genouchhalen en cōnē
omme opte leuene/ so stellen si hē terstont decne
gheoot roouene en stelen/ so wel binnē der ste-
de als daer buuten/ die sommighe stelen en ont-
wenden secretlic al dat sico wē de ionghe doch-
teren achterlatende natuerlike schaempte ende
sobaerheit vallen in oncuwheden en oncerbaer-
hede/ hemlieden latende violeren/ op hope van
een cleen lechernijē van prouffijte ende vallen by
dien in sulke ghewoonte dat si daer wte niet te
trecken en sijn. Die onde quenē/ cetterende huer
vā lichame voughē hemliedē omme makelingē
en coppelerente sine daer toe applicuerē de sor-
tileghē verguingē toouernē en alderhande mis-
selticē de kinderē vandē armen liedē dat sāmere
es/ werdē gcuoet en groevē op in alle quade ses-
dē wāt so mē dagdier sict/ sulke personē sictē in
alle ledicheide met huer kinderē voor of binnē die
kerckē a gaē blyfende en vagerēde al stede duer
ō huer betacht/ en en voughē hē nēmer meer ten
dienstē gods/ noch om sijn helich woort te hore-
en/ bidē welckē si blyuē so beestachtich dat si niet

te meer en weten hoe ende in wat manieren sy
huer leuen behooren te leedene noch wates vā
onsen helegghen ghelooue oft ordonnantie ende
institutiën vander kercken dan wilde dieren en
onredelike beesten ende dat arghere es en wert
bi niemant noch gheesteliche iustitie noch der
weertliche daer vppe gheslegghen soo verre es
sonder ghegaenende veruallen het onderwisen
ende bewegghen dat wi elken anderen schuldich
sijnende behooren te doene ende dwe sorghe dwe
wi behoorden te dragene voor dwe wcluaert deē
vanden anderen sonderlinghe vander siecde
anemant den anderen gade en laet noch sijns
an entrect dan daer hi prouffijt doen mach ende
de gheesteliche wien dat meest toe behoort later
hemlieden dweckē dat sulche aerne schamele lie
den hemlieden niet aenen gaen Aldus commet
bi datmen sulche lieden rabauden en broot bid
ders nēmermeer en sal sien te biechtē gaen noch
ten autare ons heeren. Ende anghemert dat si
niemandt en hooren preken dwe hemlieden dat
woort gods leere so eyft vā noode dat si een cleē
oft gheen gheuoelen en hebben van alle saken.
Ende sonderlinghe vanden helegghen ghelooue
en sacramente. En mids dien moeten bliuen in
alle quade seden en maniere. En indie bi auen
ture nemāt vā hemliede tot eeneghe goede ge
saccet so en sijn si nictom verdraghe wirts dat si

Folio. lxx.

so onbestelic vop ghequeert ende vop ghehoude
sijn gheueest van kints beene dwelcke dicwils
hemlieden nyet soo sere te wītene en es als den
wethouders en regierders vander stede die hie
re stede niet bet en besorghen als niet aduiscere
de vop tghuent daer vop principelijck behoort re
gaert ghenomen te sine. Nechts of si alleene ghe
stele ende ghecommitteert waeren om die pro
cessen te wijderene daer questie es van goede oft
ghelde of ommedelicten te punierē ende iustitie
te doene daer si nochtans ter contrarie behoort
den huere principale neersticheit en diligentia
te doene omme goede poorters ende insetene te
makene ende daer toe aduiscere ne alle middelens
dier moghelic es mer dan om die delicten te pu
nierene als die gebuert sijn dwelck si doen soude
met vele minder moeten hadde si dat eerste wel
ghedaen en en waere dan vā gheue noode van
viele punitiē. Dwe romeyne hebbe hier voortijts
sulck ordie politie en voorfichicheit gestelt onder
huere poorters datter nyet een noot en hadde
gode te gane noch broot te biddene. En al had
de si gewilt en hadde dat niemant ghevolst ge
weest als verbode wclende lieder dispositie van
huere rechtē vā ghelijckē so wast in die stede van
athene. En hoc wel god vā hemelijckē de loode
schē volcke een wet ghegheue hadde die hart en
sprac was nact dwe hartnachticheit vanden

volste. Nochtans es hemliedē hi expresse beuolen in deutronomia dat si sulcdebuoir en sulcke neersticheden aden so verre alst in hemliedē waer als dat onder hemlieden gheen aemie en son den sijn noch die noot hadden om gode te ganc. Emmersten minsten int iaer van rusten dē here behaghele en bequame. In welck iaer si een paerlic leuende sijn die ghuene wien de here metter oude wot vā moyses en huere cerimonien begraen es ende int graf ghelept metre oude Adame en met Christo vpghestaen in een nieuwe lemen naer den gheest. Doorwaer het behoort een groote schande te sine ons kerstene ende behooren ons leer te schamen wien gheen sake nauwre en meer beuolen es dā onderlinghe liefde ende caritate. Ja dat ick nauwe en weer ofte wopandere ghebotende beneel hebbē dan datte alleene dat men in onse stede anders niet en siec in alle houcken waer men hē keert dan sulcke armelieden en brootbidders dpe de hant voort steken om wat te gheerijghene. Och oft so mochte ghebueren ghelijc wop sien in een stede alle saken de vā oude veruallen vernicut en weder vpmaker de oude mueren veste houers paleysen waterloopē maniere costume. Ja self huere oude huere en statutē alst oorbodliche es datmē ooc sorghe droughe sulchē aemie meynschēte helpen en onderstandt te doene ghelijcmen bedeint

Folio. lxx.

eerste bewohende elcken middele omē sijn noot durtte gheerighene. En omē dat die oude maniere vā doene so sere vergaen es so sijn sichten bi eeneghe goede ende wijse mannē die der gemeente wel wildē daer toe geadmiseren geueest eeneghe prouffijtelike en bequame middelen gelijc minderlinghe oft verlichtinghe vā allijen en lasten. Soc dat men dandt en erfachtiche dē vā den ghemeente ganc te ghebruckene den schamenliedē omē by haerliedē arbeit en labure ter noote en driecht ghebrocht te wordene oock mede eeneghe extra ordinarie exploitte en penninghe commende van besidē schickende te oorbucere vandē aemie alsoo wy altemer in onsen tijden selue ghesien hebbē. Maer omme dat cerspaerlicte doene so behouwendē sekerē middelē en maniere vā doene de welcke sere seldē in dese tijde gebuerē en daer o somoetmē daer toe soue kēander middelē en maniere o dat te beledene.

Die versaminghe vandē aemmen en tbeschijuen vandien

M soude mi vemanē vraghē. Maer hoe en by wat middele dyncer v dat dit doelic waer. En dat mogelic waer te helpene ē so grote menichte vā aemie mēschē. Ic legghē v indē die liefde gods in os ware die soude os daer toe ē wet sijndys

van gheenē noode en es daerlesoe es. **Maer**
soudē daer toe vā selfs wt liefde beweecht sijn en
niet bi beuele. **Wāt** by middele vander caritate
en liefde soudē ons alle sake gemeen wordē. **En**
soudē elc niet min besorgē de affairē proffijt en
noot vā eenē anderen dan desijne. **Maer** nu so
esser lettel nemāt die selfs sijn soige wt sinē huus
selact te wercke gaen. **Na** nauwe voordere dan
tot sinē wijue en kinderē. desommege niet voor
dic dā an hē seluē. **Wāt** het es te duchtene datmē
liedē vindt die selfs huere vaderē moedere huere
epghē kinderē huere broeders of susterē. **ia** huere
epghē huusvrouwē niet so ghetrouwelick bi en
staen als si behooren. **Hier** om es so moetmē daer
toe remedien en middelen souckē. **by** meynsches
liche industrie ende voorliclicheyt. **En** dat son
derlinge in sulcke persoonē daer de middelē ons
ghegeue bi onsen hert ghyen effect en opererē.
En naer mijn verstant aduis ende optime. **het**
maer doenlic by dē middelē en inder maniere
nauolgende vande aermē liedē. **die** eeneghe leuē
en crighē den cost inde galthuusen. **oft** leuen by
de aelmoesenē en fondatien by daer toe gestele
ghedoteert en ghesondeert sijn. **by** somme ghe
gaen vā een ten anderē openbaerlike biddende
huclieder voot. **Andere** pynē thuerē huus hus
ten noot en armoedete verdraghene ten besten
dat si connē. **ic** heete galthuusen oft fondatien

toe hier taufente wesen alle plaetsen daer de scek
ken ontsaē gholpē en gelaest sijn. **En** daer een
scker getal vā armeliedē onderhoudē wert. **En**
daer de knechtkins oft dochterkins vpgueere
en onderhoudē wordē. **en** daer mē vondelinghē
den cost besocht vā gelijckē daer die wessinnighe
bewaert sijn en blende woonachtich. **Heeren** en
wet regierders vāder stede moetē wel wetē. **dat**
alle dese sake staen thuerē laste. **en** behoort dact
soige te dragene. **en** en behoort niemant te gaen
arguerē. **vandē** expressen woordē. **vā** der fonda
tien. **al** of si iuste soudē onderhoudē sijn. **also** en
inder maniere dat de woordē niet so seer en we
den gheuegē als bye vprechtighe redene wille
ende equitē. **ghelic** datmen doet in alle voor
wardē die gemact sijn ter goeder trouwē. **En**
behoort alhts meer gemerct te sijn dē wille sin
en begeerte vande fundateur dā de woordē ghe
lijc datmē doet in testamentē. **Wāt** geenē twijffe
leen es den wille meeninghe en intencie vande
fondateurs. **es** alhts geweest dat goet en gelt
bi hemliedē ghegeue. **gedeelt** en ghedispenleert
soudē wesen inde salichste oorvoelijckste ende
duchdelike ghewerckē datmē soudē moghē. **en**
byder bequaeste maniere en cerbarste plaetse
dat doelic ware. **en** dat si min beladē warē met
te pynen hoe en in wat maniere die dispēfacie
gheskerē soudē. **dā** si en warē vāder wile dat die

aechterblijnen soubē cū datter teene gabere nīet
en soude afgedaen wesen. Cū also inder werle
noch onderons liedē geen sake en sī so vīn so en
ghen noch in sulcke vryhede ende liberte hēren
moet subiect en onddanich sijn here wet en der
iusticie dat es den ghuenē die tregement en hie
uerhant daer of hebbē in dlant of inde stede cū
dat verre es vā vīn tē sijn hē te wanē makē de ex
empt vāder iurisdiccie vā dē ghuenē die dan of
dlaft hebbē en hē niet te willē boughene onder
huerlicder handt en gebodē. Maer soude ooc
wesen voerlele en occasie vā allerande sīe bou
hede en dat elc soude willē doen naer sijn hoef
en also hi willē soude so en eyt ooc niet mogelic
noch doelic dat pemāt sijn goet ghiftē oft sou
daticn soubewanen te crimieerne oft exempt te
houdene vāder ooghe last' forge en iurisdiccie vā
den lande of stredaer die geleghē sijn of sī liden
woonachtich. Ten ware dat hī selue vā daer ver
trocke en sijn goet transporteerde tselven mach
niement sīc persoon en leuē dat hi heeft dan of
eximerē dwelc hē nochtās naer dēre gaet vā sijn
goet. Cū dat wt sonblinge redene wāt elc moet
hēnē dat tghuent dat hi heeft heuet vregē by
middele en toedoene vāder gemcente en benefi
cie vāder iusticie. Cū daer sonder en soude dat
niet connē passīnelic behoudē en cōseruerē. Om
medit wel te vcleedene en die sake te vīngene

Folho. lxxij.

ten goedē besceede so waere wel noot dat vāder
wet wege gecōmittēert en geordōneert soubē sijn
twee schepene oft wethouders met eenē secreta
ris of cleere omie elc vādē voouereuē huusen en
hospitalē te gaen visiterne en daer besouchē en
sake te makē vāder rentē en incōmē datter es.
Soe mcde de namē cū tgetal vādē acrmē en pro
uendiers deweleke aldaer geuoet en onderhou
den sijn onderuragende ooc graue en middele
hoc si daer inne gerocht sijn. Cū dat tbeuint vā
dien hi goedē besceede gsetelt en gheredigiert in
ghescrijfte ghebrocht worde ter wet waerts.

Item dat mē ooc cōmittēert twee schepene.
Cū hi hē liedē bi prochten doen besouchē en no
terē hi gescrijfte de aerme huus aerme die sīnele
ke prochte vīndē sullen met wat laste vā kinderē
en ander sīns. Onder souckēde hoc en wat leuē
si te voorē gheleet hebbē en bi wat middele si al
so ter armoede gecōmen sijn. Wat sorte vā volc
ke dates vā wat leuene en wat manerē dwelc
al goelic es om vernemē inde gebuerde sonder
nochtans ga te slane tghuent dat andere aerme
meynlichen huer tghelīc daer of legghen sullen.
Want ghemeenlic si sīkē veel ternpen peghen
elc anderen vā alle dese saken sullen hem die vā
der wet doen informeren. Ende beuindende
dat en ghe by subite quade fortune oft acciden
te gheualle es in grote armoede en ghebricke

dat salmēter stont der wet te kennē gheue ten
hende dat daer inne voorhen werde naer de con
dicie qualiteyt en behouste vandē persoon. En
omme te restringierene de menichte en tgroote
getal vandē brimbuers en wome mendiantē so
salmē sulc volc en die also mendierē en brootbid
den en gheen scter woonste en hebbē vroom en
gaue sijnde vā ledē doen alle te gadere vrgade
ten en cōmen in een grote open plaetse en daer
hem lide vraghē en doen segghē huer eyghē na
men affairē en manierē vā leuene. En descau
se waer om si also loopē vrimberē en dat al stille
bi gescrifte en vandē ghuene die siet belēmert en
ongelont sijn sal men present sulcke ghecomit
teerde besouck doen doen met eenē mederijn oft
cyrurgien die hē bi persoonē dieschennē en waer
dich vā gelouen informerē sille so vandē lee
ren en manierē vā sictē als ooc vā huerē leuene
En ten sijne dat deselue ghecomitterde te meer
ontsien werdē en te bet gheobediert so sal hem
lledē vāder wet weghē macht en auctontent ge
gheue sijn en si geauctonscirt de voorscreuē aec
me te moghē bedwinghene en selue hande daer
an te slane als si ouerhotich sijn. Ende dpe inde
vangeresse te moghē leggene om gheleuert te
werdene inde handē vā dpe vander wet omme
te kennene en te doene naer de qualiteyt vāder
michact also redene berouiscn sal.

Folio. lxxij.

Choe en by wat middelen men den aermen sal moghē voorhen van leefrochte.

Wame dit te beleedene so waere voo
ren en alder wec eerst vā node ghe
statucert ghecerneert en scherpe
lich gheordonneert tghucnt dat ons
here den menschelijckē gheslachte en ons allen
ghestelt ghelast en beuolē heeft voor een penitē
cie vā onsen sonden en misdact te wrene dat
een pghelijckegeuoet si en ete broot dat hi mee
sinc aertbeyt ghewonnē sal hebbē. Als ic segghe
broot of hete so en verstaec niet alleene spijse en
nutscle. Maer ooc leeden en ghecreeden woons
te hout kersten ende alle materie die vā noode
sijn ten onderhoude en behouue vā desen licha
me dat v pemāt vā onder alle die aermē gheoor
loft noch gedoocht en si ledich te wese so verre
nochtās als hē dat bi grote conuermueghē oud
de of cranchept vā lichame niet verboden en si.
Paulus diescrist tot die vā Thessalonien. Doen i. thess. ij
wi bi v waerē so haddē wi v gheseyt en gheleert
dat indien datter pemāt si onder v lide die niet
werckē en willc noch aertendē dat hi ooc nu ten
hete. Wāt wy hebbē gehoort datter sommeghe
sijn onder v lide wandelende in ledicheden en
willen niet aertbeydē. Maer si leedē rechts huer

leue in curfentheit / sulckē ghebedē wi en̄ exhoer
teren durr die liefde ons herē Ihesu Christi daer
si toch stille huerlieder werck en̄ ambacht doene
en̄ in aerbeyt hueren nootdrift nemē en̄ broec
eten. Ende te dien propooste / so heeft die prophe
te Dauid beloofte beide de saligheden in dit leue.
Ende in dander den ghuenen die eet en̄ leeft by
den aerbeyt vā sinen handen. En̄ daer omme
so en̄ nemandt te ghedooghenc lediche gae
ne ende leuene in een stede daer inne elc meyn
sche sijn last officie ende besichede behoort thob
bene also wel alst doet in een huus of menaige
daer regles. Want te seen onderwoort / ende
niet min waerachtich nyet doende / so leeren si
nochtans quaet doen. Maer mer min hier in
moet regaerd ende ooghemerck ghenomen sijn
op de dispositie oude ghesont hede of ongesont
hede van den personen / ende so tochiende dat
men niet bedroghen en worde by ghemacete of
ghecontrasfete sietten also wi dicwils sien ghe
bueren. Ende omme dattete wetene so salmen
daer by nemen chirurgiens ofte medecijns. En̄
de ghueue die men vindet daer inne bedroch of
bouuerse ghedacn ende bedieuent hebbenē dyc
salmen punieren.

¶ Vanden aermē lieden vrom vā leden ende
ghesont van leuene. En̄ niet min vrom berene
so salme die weemde en̄ wt landliche senden tot

die steden en̄ quartieren daer si sijn / dwelck alto
ghestatueert staet byder dispositie van gemeen
nen rechten. Vemlieden nyet min voorfende
van leefrochtom repleen / wāt het soude heert sijn
en̄ onghenadich eenen aermen meynsche wech
te sendene achter lande / sonder leefrocht / en̄ dat
achterlatēde / wat so doet mē anders dan hē be
dwinghende te stelen / ende rouene. Ende
wefende in huere maecte en̄ quartieren si com
men by huere vrienden maghen / en̄ onder huer
kennesse daer si hem meer schamen sullen van
huere ledichede / en̄ van huere onnutten leue
ne en̄ manieren. Ende sullen daer veel bet vū
den middele van leuene dan buten daer men se
niet en̄ kende. En̄ niet min waeren si van sulc
ke steden oft dorpen die by oorloghen bedorfen
waeren ende ghedescort / dan behooren wi ga
de te stane ende merck te nemene / vptghuent
dat seute Dauid seghet dat tusschen dyc ker
kenen en̄ die van eenen doopselē sijn in den bloe
de ons heren Ihesu Christi en̄ es gheen differen
tietusschen Juede oft Griecke / Dale oft Blas
minck / Inghelsche oft Schotte. Maer sijn
oock alle gaderē te houdene als nyeuwe crea
turen voor dyc insetene ende gheboorne poor
ters. Dyc insetene salmen onderfoucken ende
onderuraghene oft sigheen ambacht en̄ conne
sommen si gheen / ende sionē ghenuoch sijn ons

Datte leere so salmen se onderwijfen en een
ambacht doen leeren toot den welken si segghē
den meesten sijn thebbene indpen si selue am-
bacht doen moghē. Wāt waert dat si selue niec
en souden moghen doen so souden men hem liedē
een ander doen leeren den dien naest gheliken-
de. Ghelue eenen die begheert scheppere of par-
mentier te wordene indien dat hem niet gheor-
loft en waer men sal hem leeren couffen maken
Ende es hi so oudt van daghē of so siecht van ver-
stande dat hy gheen constich ambacht en soude
conneu begrypen so salmen die beweghen tot
eenen ambacht lichtere om leeren. Ende die hē
tot gheen en ambacht voughen en willen oft en
conneu die salmen stellen tot eeneghe saken die
men in corten tuden leeren mach. th tot spitten
ende delfuene of tot warre te slane ende in brau-
werien vartwerien of eldere sachen draghen dē
cordewaghen trecken coorden draven oft boot-
schappē lopen of messagiers dan of maken. En
hoe weldie ghuene dpe met quaden regimente
ter aermoede gherocht sijn ende met quade be-
leedtschepe thure ghequilt hebben als met mē
felen met tuuselen mer dubbelen met putterin
ghenende boordeelen te hantieren met ouerda-
deen met explessen in gulsichede met droncken
drinckē wel ghenoot ende gealument teert moe-
sen sijn ende onderhouden. Want men niet

Folio. lxxv.

en mach noch en behoort te laten steruene van
honghere. Nochtans in penitentie van hueren
quaden leuene. Ende omme andere exemple
te gheuen hem dies te wachtere mē sal hem lie-
den stellen ende voughē tot wercke dat lastigher
es ende van meederen acrbeyte ende soberlick
hem liden gheue tetene ende te drinckē ten her-
de dat si niet haestelick weder en vallen in huer
wooggaende dissoluite maniere van leuene. En
hoe welmen hem liden wel behoort bi forche vā
wercke ende soberheyt van leestocht huer liede
weelde te stremene ende dat lichaem te hou-
dene in bedwanghe ende maghcrede. Nochtans
men mach se daer omme teene gaderen niet dooē
of te neuten brenghen. Ich haude al vast dat
indien dit aldus gedaen ware men soude place-
sen ende winckels ghenouch vnde omme hem
liedē al te wercke te stellen ende sullen in alle tē-
ten wel meesters vinden indien si die lieden ghe-
riuen willen want daer es in die stede van ar-
meniers daer men so groot saict doet van drave-
ren alle die weerelt beclacht hē daer dat si ghe-
ne wercliden noch ghesellen gherijghen en cō-
nen om wercken. Ende die te brugghe hem liedē
gheuerē met brugghe sarrine te makē soude de
kinderē wel hueren om te winden te draven al
soude si elc doen door dander en stumer so aechts
gheuen ende noch den roff daer toe. **¶** Aertie

connē gheen gheuinden om dat te doene want
vader en moeder segghē dat si meer thuis brin
ghen met om gode te loopen dan si sonden van
also te werckene. Enōme dit te bet te doene mē
mochte vander wet weghē elken werckman dwe
machtich es winckel te stellene en meester werck
man gheheetē te sine toeschickē en assignerē se
kere ghetal van schamele ghesellen te wercke te
stellene die mits huere armoede die macht niet
en hebben winckele oft meesterie vpte stellene.
En als vemandt so veel gheprofytteert heeft oft
ghelofs vercregē dat hi die macht hebbe mach
selue en winckele vpte stellene mach andere si
ne medeghesellente wercke stellen. Men soude
ooc sulcke schamele werck ghesellen ter hant doen
en te wercke stellen en besich houdē indewerckē
vander steds dwe dicquils vecke en diuersche sijn
ghelyctmaken van beelden van waterloopē vā
houuers van grachten van clederē en vā allen
ghestichten dat mē hemlicdē ooc toechtere en ter
handt doe die werckē indē hospitalen en gastsu
sen behouene ghedaen te sine ten hende dat de
goedinghē die tenprouffte vandē armē gefon
deert en gheschict sijn onder cūtsche de arme
lieden moghē ghedispenseert werdē. Alsue sou
de ic den bisschoppen prelaten abten en collegen
vanden canonickēscer radē te willen doene om
me tot welckersake hemlicdē te mouerene wā

Folio. lxxvi.

noch eens aen hemlicden sonderlinghe scrijuen
sullen hoe wel ic hope dat sijn wt hem seluen hier
naer maels noch doe sullen eenich vermaen. En
vdpatter eeneghe sijn die noch gheenen meester
en hebbē noch voorien en sijn vā plaetse om wo
nen dat mē hēliedē pewers. In eenich gastsuus
plaetse verlecte en daer late leuē wat tijts vpe
aelmoesene sonder nocht aus dat men se daer la
te ledich sijn noch en houdē van werckene ende te
doene sulc ambocht als si connē ten hende dat in
bi toedoene vander ledicheit niet en vallen en
bliuen inde triperic. Den passanten en reysen
den man met gaders de pelgrims salmen in dwe
hospitalen een maelt nt oft au outmael gheue en
wat prouantien genouch om hner reyse totter
naester stede mede te doen daerwaerts dat hie
ren werhlicht. Maer die gheue dwe welke vā
den ghetalesijn van vromer abauten ende betic
cers ghesontsijnde vā leden die welke in die gasts
huusen wante woonene ende daer den costē
te rapene in ledichede ende in leuaerdie vpe den
aerbepte ende vpe den sweest van anderen dwe sal
men van daer doen vertruusen endewtiaghen
endē dwe salmen oock soo vecke doen dat sijn daer
wt vertrecken ende dat men dwe selue ten amb
ochte ende ten wercke stelle. Ten wacce
nochtans dat by speciale saken ende redene
recht haddē daer te moete bliuene te wetene

Wt fondatie of beneficien van huereu voorders
of dieso vcle vanden huereu den huuse gheghe-
uen hebben dat si huer leue daghen daer die pro-
ciene hebbē moetē wel verstaende niet min dat
men hem leden daer te wercke stellen salende be-
dwinghē te werckenc tē hende dat het prouffyt
en̄ bate van huereu aerbedde ghemeeu werde
metten anderen ende denghemeeu van dier
plaetsere stade cōme. En̄ up datter vemant oock
ghesont van lichame daer waere die welcke we-
licke vanden gode huuse of vandē gheselscheps
sin hadde en̄ begheerde daer ooc te bliuene men
sout hē moghen accorderen up deselfde conditie
hē te wercke stellende wār het en beraempt niet
dat vemant ledich gaen soude of in wceldeu leuē
up sulcke goedinghen ende gods huusen patri-
monie. Alleenlic hier voortints ghegheue in ael-
moesenen ende ten onderhoude vandē aermen
Hoe wel nochtans dat te duchten es dat men
vindt in sommeghe plaetsen daer sy van dienst-
beden vandē aermē meersters ofte meestercken
gheworden sijn. Ended aer dic wouwē in lecker
nien leuende in costelike abjten ghecleet gaen
ende ionc vruwen willen gheheetē sijn die eerst
warfuen en̄ int beghinsele ghenomen en̄ inghe-
stelt waerē ome die wercken van ont faermhet-
sicheyt te doene ende de aemie sicke te dieneu
de welcke als nu vranwē bedeghē sijn die aers

Folio. lxxv.

me wessuuten of emmers onghenadelic anthe-
rene en̄ tracteren. Ic soude raden wildeme nup
ghelouē datmē hemliedē dat weerē en̄ nemen
soude en̄ so doen dat si niet meer mettē goede eff
substantie die inder waerheyt den aermē en̄ ses
melen toe behoort hem vetten souden en̄ trium-
pheeren daer up en̄ huereu kin hooghe draghē
dat si toch bedwonghē wordē te doene en̄ te vul-
cōmene tghuent daer ome si daer ghecomē sijn.
En̄ hem besich houdē inden dienst vandē arme-
licken. En̄ hem leden allerhande secours en̄ la-
uenesse te doene en̄ te bewijsene ghelijc dat die
goede weduwē deden int beghinsele van onsen
helighe kerstē ghelouue waer af si weerdich wa-
ren bidden apostelen so hooghe ghepresente sine.
En̄ de reste vandē tijde als si metden aermē niet
onledich en̄ sijn moghē si exployeren en̄ hem lie-
den voughē den here te biddene te lesene spinne
ne napene briedene of tot rene ghe andere heb-
belike wert en̄ besichert. Also die helege docteur
Sontre Hieronim? wel beual te doene ionc vru-
wen hoe groot en̄ rijcke si warē vangoede en̄ ede-
le vā gheslachte so nauwewillic elche te wercke
stellen dat ic niet en soude willen ghedooghē ope-
blende personen ledich te sittene ofte wandelē.
En̄ huere tijt te sijtne in ledichede wa nt men
vindt vele diuersche sorten vā besichede daer sy
aut en̄ bequacm tee sijn soude de sommeghe af

En si blindt si hebben nochtans goet en engien
dienende ter leeringhe ende sulche willic datmē
voughe ter leeringhe wi sien somtijts en hebbe
somme gheghekent die niet qualic gheprouffij-
teert en hadden. Ende leerden als om ghenou-
ghen. Andere machmē stellen ter musijke en lee-
ren singhen. Andere vpo: ghelen leeren spelen.
Ander moghen die blasbalcken vphessen in die
smessen. Vraumē al sijn si blindt connē wel spin-
nen ende haspen. Men vndt wel vele en diuer-
se maniere van occupatien ende besichede als
mendieleidicheit niet en souet so datmen werre
ghenouch om hemlieden vinden soude als si hē
daertoe voughen wilden ende als si hem dan of
exruseeren voorwaer hnerleidicheit ende lepar
die esser cause ende niet huer ghebrec van narue.
ren. Gude en crancke persoonē salmē te werke
stellen ende werre ghenen dat licht es om doen
ende sonder grote aeruevt naer huerlieder cranc-
heyt en debilitent vā huerē personē. Voorwaer
nemāt en es so cranck die gheheel en onnerino-
ghen es ome pet te doene. En aldus doende en
al die werelt houdende in occupatien en besiche-
den so sullen de ghepeynsen en quade begheerte
dye dē ledeghe meynsche pleghē ouer te comene-
achter bliuē en belet welen. Als dā die galschuu-
sen en hospitalē vjēde middelē voorscreuē vandē
leerghanghers en ledeghe rabaudē gesuert sul

Folio. lxxvij.

len wordē so salmē dā gaen ouerleggē trierlij-
sche incōmē tgereet ghelt de carterle en hauē vā
dē seluē godshuusen. En al datmē dan of derfuē
mach gelijc properhedē en oueruloedege sake of
suueclē die ionge kindere of dē ghierē gē vcharck
elckcr sijn dā duechdelike personē datmē al dat
te gelde bliuge en verroope. En danne so mocht
me aduilerē elcke placse te sendene een getal vā
aerme siecke personē en scamele meynschē nare
datmē bruiudē sal datret incōmē vandē seluē go-
des huusen sal vermogē te dragene vlerēdc daer
inne sulche redene en discretie datmē hē wacht
vā hē te ouerlastene en dat si roch etens genouch
en dē buic vulgetijghē. En dat si niet bedwon-
ghē en sijn met haluer portie te ghedoene dwelc
sonderlinghe te schuwene es dē ghuenē die ghe-
brec hebbe weder in dē lichame weder in huerkin-
nekims welc ghebrec pleech te merseue bi gebre-
ke vā voersele hē niet min althjts wachtēde van
weeldē of goede daghē te geuene. Vjēde welckē
si lichtelijckē in quade ghewoonte comē soude.
En wāt hier te propooste compt te sprekene vā-
dē ghuenē dye ghebrec hē in huer kinnekims en
stant. Also in der werelt geen sake en si vā meer-
die excellente en edelheyt dā de meynsche. En in
de meynsche geen sake vā meer die wordē noch
meer te achtene dā verstant en si so waert wel
dan noode en behoort daer toe alder meest ende

principale neerflicheyt gedaente sijn omē dat te houde in goedē viguere en in wesenē. En vā al- de duecht en vrientſcepe dūemē eenē meynſche hier vp der aerde doen mach/so es de meeste dat menſyn ſinnekins en memorie tot goedē verſtā de bringe. Of dat mē die in wesenē en ghedue- richedē houde en conſeruere. En hier omē al- men in een gaſthuys eenē perſoon qualikē sijnſ ſelfs/of wtſyns wesenē gebrocht ſal hebbē. Ten eerſtē en voor alleſakē ſalmē onderſouckē of die ydelheyt bi natuerē compr of dat ſou gerōmē es bi eenēge andere oorſake en accidente. En ofter hope es vā becōmene of dat ſi den moet gheheel verlorē gheue/ het behoort elckē goedē meynſche vele anthebbene en leer leet te sijnē dat ſulc een deerlic ongeual ſinē eue kerſtē meynſche gebue- ren moet in tghuent dat sijnſ aldermeestes/ dat es in sijnē ſinnē. En voor alle ſakē ſo behoort mē wel toete ſiene en ſulc eenē perſoon ſo te bewaer ne als dat hē sijn gebiet niet en vermeerſe/ en dat de ſiecte gheen voetsel en vercringe byder hantie ringe/ twelcke gebuert alſinē wtſinnighe meyn ſehē taent en tūt/ en alſinē met ſottē perſonē ſpōt rende es/ en dat menſe prijſt en voetsle gheeft/ als ſi vet ſots gelept/ gedaen of bedreue hebbē/ of dat mēſe daer toe verweert occasie en voetsle ge uet vā meerdere dwaeshent en ſotternē. Wat onghenadegar ſake moelct mē vīndē dā dat ghē

Roſo. lxxij.

eenē meynſche ſult ontſtellē vā ſinne en verſtā de/ alleenlic om dat ghē daer inne v behaghē ne- met/ en daer mede lachen muerch/ en hout uroē ſpot in ſulc een deerlijcke ſake nūē euen kerſten meynſche gebuerēde. En daer omē/ ſo ſalmē al- le middele ſouckē en doen hemliedē alle dereme dien diet mogelijc wert om hemliedē te helpene toot ghelondicheidē den eenē behouft laueneſſe en bequame maniere vā hetene dīnckene en ait dere voetselē den andere cen ſoete en goedertie- re hantieringe en touwinghe/ ten hendedat hē ghelijc een wilc/ dier alleynſkins temmē moghet en keeren toot redene/ den anderē behouft een goet vermaen/ daer sinder ooc die vā noode heb- ben bedwonghē en ge bondē te sijn. Maer noch tans mē moet dat ſo wel doen en in ſulcher wijs beledē dat de patientē daer bi niet argere noch meerdere en wordē alſo verre alſt doenlic es al- tijts poogende huerlieder ſinnekins en verſtā te bringene en ſellene in ruſtē en ghelofſelkert- heyt daer by huerlieder redene en ghelondicheidē van ſinne lichteliker weder keeren ſoude.

¶ Ende vp indien die gaſthuusen niet grooc noch ample genouch en warē omē alle de ſiecte en crancke aerme perſonē daer inne gelogiert te werdene/ ſo behoort mē noch een huus oft meer te beſorgene/ ſo dat daer plaectſe genouch ſi omē alle de ſiectē perſonē te dōē houdē. En daer alſo

te samē weseñde / so salmē hemliedē voothen vā
medecijnē / cyurgien / appocariſten / dpenſtbodē
om hemliedē te dozn repnegē ſunerē en te doen
geneſene / en bi dien middcle ſo ſal al de vupliche
de en corrupcion procederende vā ſulke ſiectē en
ghebriekē in een vergaderē / gelijk bider natuere
gemeenlic pleecht te gebuerene / en die ſchipmas
kers omē huer ſchip ſchoon te houdene / dpe alle
vulichede vandē ſhepe vp eenē hoop doen ver
gaderē. En alſo ſal belet wordē dat dander deel
vander ſtedē die fray en ghesont ſijn byder cou
tagie en ſmette vādē anderē niſet ontſteke en ge
corrupteert en worde. En daer omē ſalmē dpe
ghuene die ſier ſijn vā eeneghe ſmettelickē ſiectē
en leelickē ſcurfichede hebbe in huerē lichame /
die ſalmē alleene legghē / en alleene vp hē ſeluen
doett etē en drinckē. Ten hende dat dādere dans
of gheen walghinge en nemē. En dat die ſiecte
hier niet ſo ſcere en breede dat dander dan of ghe
infecteert wordē. En bidien en ſoude daer of nē
mermeer hende wesen. En als ſi geneſen ſijn daer
mē ſe dā te wercke ſtelle / en doe werckē geliç an
dere die fray en ghesont ſijn / ten waere nochtā
dat ſi ſulke vierichede haddē vā deuotion / dat ſi
lleuer haddē te werckene om andere dics meer
gebrek hebbe / en alſo ſijn ambocht andere liedē
te prouffite te late cōmene. Arme huuaerme en
ſcamel liedē de hē ſelue houdē in huer meſſingo

ſo ſo. lxxx.

dpe ſalmē ooc te wercke ſtelle / en ſo voothen daer
ſi te werckē vindē / omē den ſchamelē coſt te win
nē / het ſi an dwerc vā der ſtede / of vā dooſters /
en diere geliçhe godshuſen. So mede de rijke
en ghegoedde mannē ſullen alle middelē ſouckē
omme hemliedē te wercke te ſtellene / en in huer
affairē eenē peninere doen winnen. En indien
men dā beuindē den laſt vā ſulc dan ge perſoonē
ſo groot en ſo ſwac / dat ſi vphuerliedē ghewit
en dachuerē hemlieden en huer kinderē niſet en
counē onderhoudē / noch den ſchamelen coſt ghe
rapen / ſo ſalmē hemlieden wter ghemeener ael
moelere wat toe legghē. En ooc niet meer dan
hemliedē vā noodē en es. En omme dat elck te
bet beſocht ſoude wesen en t gelt te gheemploys
eert / ſo ſullē de ghuene die vāder wet wegedaer
toeghelast en gecōmitteert ſullen ſijn / ſcer nore
ſich ſijn en dilligent omē hemliedē te doen infor
merē vandē nootſalcliken ghebriekē en behouf
ten vandē aermē liedē / ſonder ooghemert te ne
men vprghuent dat die liedē daer of legghē mo
ghen of iut quade keere / althitſ pegghē die aermē
lieden vſerende vā gracieuſe en ſoete minnelijc
ke woorden / en ſonder hemlieden rigoreuſelick
toe te ſpreken / noch wreethede te tooghē of tcr
waere grotē noot pegens dpe quade bouuē dpe
niet obedierē en willē noch hēliedē reghelē naer
de kuere en ordōnaciē daer op gemaect bid wort.

En ten sijn dat dit te bat te werke ghesche
en dat de aelmoesenē niet ghegeuē en wou
den meer tot affectien dā daert noot es so waer
goet dat vāder wet wege daer op gemaect was
te een ordonnancie huere en statuu dat indien
pemat waere rijke vā goede oft groot vā aucto
rite en vā machte die hē presumeerde te biddene
of den gouuernours vāndē aermē importim te
vallene / omē pemat te voordene in fait vā ael
moesenē op colen vā ghebracke dat mē sulcke lie
den niet en gheue / en dat noch meer waere dat
meer boete ende peyne pecunaire toe stelle op die
ghuenedie dat vadē ter discretie en goetdinc hē
vāder wet. En dat niet min elckē wel gheolofs
si gracelic te kennē te ghenenedē gouuernours
en besorghers vāndē aermē / daer si eenige perso
nen weten daer noot en gebreec es / en dan sullē si
ondersouckē mogē en hē informētē / vā tghuene
datter af es / en dat also beuindēde / sal mē hē lie
den byder handt vāndē seluē besorghere en gou
uernours voor sien naer den heesch en erigentie
vāder noot / ten hende dat hiernaermaels in toe
comendē tijde niet en gebuere / dat der rijke liede
en gegoede mannē hemliede schamēde pegens
huer selfe voise / en sparēde huer eyghē goet / hie
re / dienaers en aarme vriendē of magē voor sien
vāndē goede oft aelmoessenē vāndē aermē. En
also dē aermē thuere ontnemē of o huere vriendē

Folio lxxvi.

we fauere te gheuenē. Dese forēde also vrient
stepe voor noot. Ende wilckē men bi vade gra
de en faueur achter laten ducht te doene en die
aelmoesnetē ghenen daer dē alder meestē noot
es / welc wi hedē soaechs dicquills ende in vele
plaetsen sien ghebuert sijnde en ghebuere in die
hospitalen ende gasthuusen.

Besorghē vanden kinderen.

Omme dat mē specialc en sonderlinge
sorge behoort te dragene voor de ion
ghe kindrē omē die so te bewegene
dat si wassen en opgropen moghē in
duerhdē / so wert noot en behoort voor sien te sijn
dat de ionge kindrē die te vondlinge gheleue
sijn hebbe huer lied specialc godshuus en woon
ste omē daer onderhoudē en gheuoet te sijn. En
dye ghuene dan of de moeders seker en bekent
sijn sal mē latē inde handē en beuelt vā der moe
dere omē bi hemliede gelactert ghekoestert en
op ghequeect te sijn tot dat si ses iaeren oudt sijn
En ghecroemen sijnde te dyer oudde / so sal men se
stellen ter ghemeender schole / omme daer on
derhoudē te sijn / en niet eenē ducht en eere lecrē
en goede manierē / ooc mede lesen en scrijue. En
omme dat si daerte bet besocht sōndē sijn en be
weeght in scientien en duchtelike leeringhe / so
moet bouē al bider wt tot ghesien sijn en grote

forge gedieghē datmē daer toe kicse en ordon-
nere goede duechdelijcke en geleerde mannē en
schoolmeesters vā sulcke manierē en so goedē le-
uene dat de kinderē daer an moghē nemē exem-
ple vā leuene en vā grote duechdē. Wāt in ghes-
nen sake enfaelgerē dpe kinderē vandē armē
so seere noch enes hēliedē meerte wachrene dā
vā vpgebrocht te sijn in snoode onhebbelijcke en
inciuile manieren van leuene. Ende omme dat
te emtecrene en goede sijne meesters te ghecrij-
ghene en behooren de steden ende gouuerners
vanden gheenen cost te spaerne. En en mocht-
tent ghele ende goet vander steden pet bet be-
steden. Maer sullen sonder faulte daer me-
de der stede eenē groten dienst doen en niet cle-
nen coste den ionghē kinderē salmē leerē en vā
soner ghewennē te leuene in alle soberhede su-
uerlic nochtans en hebbelic te leerē sijn. En dat
si leerē te vreden sijn met cleender sake dat men-
se spaene en wederhoude vā alle weelden dat si
niet gewoone en wērdē vā gullichede/lecherie
noch de vasteringhe en leerē anhetē. Wāt als
men daer toe gheneghen es en datter niet ghe-
nouchen es wscmede lieuer dā sijn derfue son-
den voughē hē eer dat onschamelic te hcesshene
ghelijcmē vele liedē vinder so onschamelic als en
gebrecht hē maer een wat mostoeris of een and
maniere vā sausen suudē daer omme gaen biddē

Folko. lxxxij.

en de om gode halē. En sullen die dootcrene sco-
lieren daer niet alleentijlecren lesen en scrijue.
Maer bouē al en sonderlinghe gode duechdeli-
ke leeringhē naer dinstitucie vā onsen heilighe
kersten ghelooue en hemlieden leeren vā ionce
goet gheuoelen hebbē vā allen saken. En also
ghelept es vandē knechtins dat seluē behoort-
men te doen en tonderhoudene inde schoolē vā
dē mechtins inde welke mē hēliedē cerst leerē
en onderwijfen sal te conne lesene. En indiet
dattercenge waerē bequame en vā sulckē ver-
stade dat die sondē mogē schijnē dienēde ter lee-
ren so mocht mē die late hoogher leerē behou-
dens dat mē hēliedē geen ander sake en leere dā
die hē soudē mogē dienēter cerē gods en tocheb-
belichede vā manierē en goedē lenē dat mē se ooc
leere goet genocē hebbē vā onsen here en kerstē
gelooue. En bouē dien sal mē hēliedē leerē en be-
sich houdē met spinnē uapen vrendē te werckē
metter naelde. Doc mede alle manierē vā huns
te houdē en vā mesuagterne als bachē wasschē
die maniere vā cokene en vā synse te bercedē al-
lerande duechdē als hebbelicheit/zebaricheit
gesparicheit/gracllic werē en vrouwelike scaep-
te. En dat mē se bouē alle sake leere en onwijse
huer reynich/en suerhite bewarē hēliedē vā a-
nēde dattet es de principale eere goet en dueche-
lic een dochter of vrou vā cerē hebbē mach. En

de ghuenen vanden knechtkens vremen vinders
sal vanden besten gheeste ende ingent ende be-
quaemst ter lettren die salmen terscholen en ter
leeringhe houden ende doen continueren by ho-
pe vandan of selue achtervolghende goede scool-
meesters te makene ende een maniere van ion-
ghe queckinghe van goede duechdelijcke ghez-
stelijcke personen. Ende dandere vrebottere
sijn van verstande of sonder groot engien salme
terstont den ambochte en neeringhe stellen elck
naer dat sijn gheneghentheyt en affectieers.

Vanden Regierders der aer- men ende huere pollitie.

In sijne dat dese saken moghē ghes-
daen worden by goeder ordre onder
die hant ende byder auctoriteyt van
der wet. so ware van noode en wert
expedient dat wten callege vander wet oft emce
vander wet weghen ghequintreert wordē twee
notable personen als weseude regierders van
den aermē souckende daer toe die alder eerbaer-
ste ende beste van leuene diemē soude connē vin-
den die welke neerstelijc huerliedederdebuoir doe-
sullen van te onderfoukene en vernemene van
der maniere van leuene ende affairen vande ar-
men also weloanden ghuenen dpe ghecommen
sijn thnerer oudde als vanden ghucnē dpe noch

sonde ende onder huere saren sijn. Onderfouckē
de wat dpe kinderen doen ende waer mede si hē
ghenceren hoe si prouincieren. Ende wat voort-
ganckē nemen in duechden ende inleeringhe
ende goede manieren van wat engiene sy sijn
ende oock van wat seden ende van wat manie-
ren. En wat hopen dat men daer up hebbe mach
metter tijt. Of wat ghebree dat men in hemliedē
vuidt. Ende oft si uwers in mesgacū bi wijs
goedene dat datte ghebuert ende dat benonden
dat men niet en late de faulte te corrigierne en
alle saken te doen beterne. Ende nopende dpe
ionghers ende ghedacchde personen dat men
wel besoucke oft si hem voughen te leuene naer
dat hemliedē ghelast ende beuolen es en naer
pordonnantie daer nu ghemactt. Ende byson-
dere salmen sekerp onderfouck doen by vbleede
ende maniere van doene vanden oude quenē
die welke sonderlinghe v meester sijn pleghen te
sijn van een coppelkin te drapene of van andere
te doen betouerre of met sorrellerien omme te
gane vernemende wat hebbelich ghesparich en
ghere ghelt leuen dat si leeden. Ende die ghuenen
van hemliedē die de tuuscholen bolle van pistā
uernekens pleghen te hantierne die salme straf-
fen ende danofrauiseren met woorden. En in
dien sy dan of niet en houden ende dat een vers-
maen of twee niet en helpe so salme straffeljs

ende bi openbare punitie corrigierē. Ende ten
sijne dat si hem dan of wachtē so ware goet dat
men daer ieghen in elcke stede goede kuieren en
statuten maecte vp gnedepennen naer dwe ghes
legghentheyte vanden stede ende qualiteyt vandē
insetenen. Ende also die ghegoedde ende wijste
vander stede wel aduiserē sullen naer dē heersch
ende dispositie vandē tyde en den negotien daer
wesende want alle saken en alle manieren van
doene en sijn in alle plaetsen en tallen tijden niet
bequame ende oorbuert want den ghesijn ghe
mouert byden eenē en andere byde anderen.

Item men moet seere en wel toefien en hem
nauwewachten vanden bedroghe ende verdule
linghe van dwe ledighe bouwen dat sy v nyeten
bedrieghen.

Ick wilde oock wel ende waere een sake seere
prouffijtelich dat desclue ghecommitteerde ooc
last hadden ooghemerck en regaerdt te nemene
vp rbeleet ende regement vanden songhers en
kinderen vanden rycken lieden. Ende dat sijse
bedwonghen der wet ende hemlieden dan of te
verantwoordene enderekeninghe te doene vā
den beschicke van hneren kindere te wetene hē
lieden te kennē gheue. bi wat manieren bele
de ende occupatien si dientyt ouerbringhē. En
waer mede si hem gencerē. Doorwaer dit soude
een beter aelmoelene wesen ende van meerdere

Ouchte van vele duusentich guldenen om gode
ende den armen te gheue. Omme dit te doe
ne so waren hier voortijts te Rome ende in dre
stede van Athenē eerlijcke officien inghestelt en
gheordonneert. Ende also de goede maniere vā
doene vanden oudders vergaen wasen al ver
gheten wiert byder lanchede vander tijt so es
die vernieut en veruerscht gheweest vider dispo
sitiē van ghemeenen rechte byden keysere Juste
niaen in auctēicis. Collō. vij. de questore. §. si
vero huius terre. Byden welckenden officiers
en wethouders dyetlast hebbē vander iusticie
onder die hant vā sinder. **M.** ghelast en beuolē
es scherpe en nerslich ondersoek te doene vā al
len persoonē gheestelic of weertlic van wat sorte
statē of conditien si sijn of met wat goede si om
me gaen. Die elc si van wanen elc compt en ter
wat cause elc daer te woenene heeft en en ghes
dooght desclue ordonnantie niemande ledich te
sine noch in ledichede sinē tijt duer te bringhene.

Vandē middele omme te sur
neren eten costen die hier toe behouuen sullen.

V mochte pemāt legghē voorwaer
ghi compt hē schoone bi en segt wel
En bringt vele schoone sake voort.
Meer waer soudemē alle dat tghelc
halen dat hier toe behouuen soude. Certepn is

hebbe vast betrauwendatmen niet alleenehier
toeghelts ghenouch vinden ende ghecrighen
en soude. Maer datter noch ghelt ouerschieten
soude. Omme te voorliene soo wel ten daghe-
lyschē nootdurft. Als ooc omme te wederstane dē
extraordinairē lastē somtijts onuerwilt ouerco-
mende. Ghelijc datter daghelix in een gemeen-
te vele ghebuerē in voiledē tijde als dat bloet
ons herē Jhesu chisti noch lau ende waerm was
doe warē dcliedē en eerste kerstenē so vierich in
deuotien en blakende in caritate dat een yge-
lyc sijn goet rijcdom en patrimonie wicrpē voo-
die voeten vandē apostelen omme dat sidanofes-
nē yghelike voorliensoude naer sinē nootdurft
en behoufte. En naerderhandt so hebbē die apo-
stelen hē laten dyncken dat hemlieden te deene
was daertoe andere personē ghequuteert dinc-
kende dat der gramte en helichyct van hemlies-
den bet betaempde/besich tesine en hemliedē te
occuprenemct prelicne en de wet gods te leere-
ne. En tshamele volc daer in te instruerne dan
hemliedē ende huerliedertijt te employerne in
ghelt te gaderne en ontfanc te nemenc vanden
aelmoesenē en dat te distribuerne en also was
bi hemliedē dat last ghegheuen ende den diacon-
nen wiendat ooc nyet langhe an en stont noch
en wildens hem nyet langhe moeten sulc soo
groot en so vierich was doen dē wille affectie en

Folio .lxxv.

deuotte van anderen de wet gods en die helege
euangelie te leere ne en die duecht te voorderne
En die ghewillicheyten begheerte om te come
nie root die eeuwigheer glorie duer en bi middele
vander gloriuse doot en passie der martierien.
En hier omme so hebbē daer naer weerlike ende
lecke persoonē dlast ghehadt die penninghen
ter aelmoesene vergader te distribuerne eenen
yghelichē naer dē nootdurft en behoufte van
elckē. En also duer en bi middele vandē vermee-
ninghē vandē ghetaele vander kerstenē en dat
soms tijts ghebuerde datter persoonen inde han-
delinghe gheraceten die niet en warē vander be-
trauwē so es ten hende tselue ghedaen en
gheadministreert gheweest nyet al ghetrauwē-
lich. En omme daer inne voorliens te sine en te obs-
uierne te sulcken inconuenientē so hebben ope-
bischoppē en prelaten vander kerche tselue last
en administratie vandē goedē penninghē en aels-
moesenē ghegheuen om tonderhout vandē aers-
men/weder omme geannuert en hant daer an ge-
gcslagē en in huer geweld genomē sulc so goet
so helich en vā sulcher weerdicheide geloonē en
experientie. Warē doe die prelatē en bisscoppē dat
gheen sake en waerē so groot mē hadse hēliedē
wel durfue betrauwē. Also sente Jan guldemōt
datte bescrijft. Maer also naerderhant al tijts
meer en meer die vierichyct vandē weerdighen

bloede Christi vercoelt es gheweest. Ende den
gheest gods gheedeelt en gheroiqueert so min-
dren ghetale van personagen so es die kerke
of die ghene die dan oft regent hadden gewor-
den naer volghende maniere van doene van
der weerd. En dat meer es heeft de eere pom-
pueyde houerde den staet chierlicheit en alle
ande eyses vander weerd willen ghelijc en
te bouen gaen so dat die heilige docteur myn he-
resente Hieronimus scrijvende aen Nepotianus
dat verclachte segghende dat naer dien die he-
ren en gouerneurs vande lande van maeltij-
den en banquetten van hetene drinckene ende
groot chiere te makene bet ghetractert ware
inde cloosters dan thuerlieders selso huusen ende
houen so was daertoe van noode een grooten
schat van goede enghelde. Om welcke staet ende
crain onder hondene en ten costen te furnierne
schiffchoppē en gheesteliche prelatē haddē tgoet
vande aermē en tghuent dat om hemliedē ghe-
ordoncert was getrockē thuerē boorde en ge-
appliqueert thuerē enghen verdoene. Och of
god vergaue dat si eens mochtē gheroert werdē
van sinē heleghe gheest dat si werdē pepnende en
reduceerdeter memoriē en ghedenckenellen van
wanē hē dat goet ghecomē es. En ter wat mes-
singhē en intentie. Doorwaer si souden beuindē
en hē late drinckē dat si alleene rijck en machtich

ghewordē sijn bi middele vande goede en substa-
tien vande aermē. En als dan so ware te hope-
ne dat van selso en wt huerliedcrengghen deu-
tie ende ghewillicheit soude moghē gheschien-
tghuent dat legghens huerē danc en wille niet ge-
schien en mach. Nadat meer ware si souden hē
seluē voughē/hoofden/ capitains en principale
belceders en conditeurs te sijn tot eender sake
die so schoone ware en so wel voughende willen
de daer in naer volghē en inuiteren minne heere
Sente Erubrantij. En andere heleghe bisscop-
pen/ huerlieders last en officie es properlike ande-
ren te leccene/ te vertroostene/ te beweghene/ de
stedē te bespene van huere ghebicken en ope te
corrigeren inder sielen. Ende die lichamen ons
siek ende onghesont sijn te ghencken ende ghe-
sont te makene/ dwelcke sijn wel doen ende val-
bringhen souden in den si sulch vaste betrouwen
hadden in den heere als si begheeren dat andere
tot hueren prouffijte hemlieden betrouwen.
Maer het es een ghemeen quaet en ghebier dat
wille te gadere een ducht van anderē willen
ghedaen hebbe. En dat van andere wel te heere
schen. Maer wien willen die seluc niet doen.
Ende en behooren sulche prelaten/ nyet allene
van hueren goeden aermen te staet comene
en hē liede dat mede te helpene/ naer volghende
cōderwijs exēple en leeringe van die heilige ap-
le

Wijn here Sente Pauwels. Remaer om al in eē
te begripenē / behoore alder perfecter te welenē
in liefde en caritatē. In middelen vandē welckē
si hē voughē en buughē souden / naer den heelichē
en behouftē vā eenē pēghelijckē / hē seluē nyet te
groot kennēde om den armē / noch te clen / om
de ghueue die vā meerdere of hoogerē state sijn /
noch so lreter achtēde de arme en cleene liede / si
en makē hemliede cleene ghelijc si om hemliede
te voordere / noch ooc wijckende der hoocheyt
vāder werelt omē huere onderlatē te stichtene
metten woerde gods. En al enst so dat die voer
seyde herē / bisschoppē / abten / en andere geesteli
ke prelatē. Indient hemliede gelicde / cen grooe
deel vandē armē wel onderhoude soudē / en hē
lieden seere subleure / bi middele / dat si voor sijn
sijn vā so grote goede / dwelcke vop dat si niet doē
en willē / god alleene sal dan of de wrahe nemen.
Nochtā so en vermoghē noch en behoore nems
mermeer de arme / daer vop so te murmureerne
dat si daer omē te gadre loopē / of eenige beroc
te makē of menterie vop stellē / dwelcke bouē al te
schuwene es. Wāt noch vele meerdere quact es
en in cōuenient vā argere consequentie / ten roe
tinge of menterie in cen stede / dant en es dē ar
men huere goet also conthouene. Want gheue
hoop gheits / hoe groot dat hi si. Ja al waert alle
dat goet vāder werelt / en mach den kerstenē so

Folio .lxxxij.

weert niet sijn / dat si daer si daer omeloude wils
len vrchte / of eens harnasch daer omē andoen.
Remaer in alder maniere en bouē albehoore wē
wte te sijn en selouchene ruste wede en en drach
ticheyt onder die gemeente / de welcke Christus
ons gbelast en benolē heeft te onderhouene / so
ooc dat sente Pauwels achtervolgende tgebot i. c. lmo. 5
vā sinē meestere. En en behoore de arme niet te
begeerne noch te langene datter eenige beroc
te in stede geschien soude / al waert ooc dat si daer
bi te bet vook en soudē moghē sijn. Wāt si beho
ren ter werelt verstoruē te sijn / dinc hēde dach en
nachte vopthende vā dese pelgrimaige. En omē
te geraken te blijder haucnē en helighē lande
daer si sullē hoorē dat soete woor. Lazarus heeft
in sinē leucne quact ontfanghē. Maer nu so es
hi verroolt en in weelde. Omme dan hier inne
te voor siene / en dat bi goede middele te belcedes
ne so waere vā noode / dat mē tuerlicke siche inco
men vandē hospitalē sommere soudē al te ender
somme. En daer en es geen twijfelle ane / allinē
daer toelgghe soudē den aerbeyt en daer huere
ren vandē ghuenē dwe woom genoueh sijn ont
werckē. So sal het incōmē en rentē sterc en souf
siane ghenouch sijn / niet allcenlich omē tonder
houdene die vā binne. Maer dat mē doech dan of
soudē moghē deelē den ghuenē buute welenē /
wāt ic hebbe milact segghē dat incōmē en goe

dinghē vaudē gashuusen inelcke stede so groo-
te sijn dat indien die wel bewercht en gediscen-
leert wacrt dat die daer ghenouch wesen soude
omme te scelpene alle die nootzakelike lastē en
behoufē den insetenē ouercomēde also wel die
ordinare lastē als de ghene die disculls haeste-
lic onvoorhienlic en extraordinalic ouer comen.

Item ome dat deen godshuus rijcker es dā
dandere so soude wel betamē dat de ghene die
rijck sijn en meest voorhien vā goede descamele
en arme hospitalē te goede quamē en hemliedē
mede dezelē vā dat hemliedē ouerschote. En in-
dien die schamle hospitalē ooc ghenouch hebbē
om mede te gedocne so sullē si ooc tghuenē dat si
derfuemoghē ghruē den secretē huusaerme. Al-
dus doende so soude gebuerē dat de caritate en
liefde Christi niet allienlic huer spreedē en exten-
derē en soudē ouer alle die ghhecle stede gelijc
te gebuert in een huus daer sijn alle wel eens dis-
ghē en in paple liefde en vrientsepe leuē. Maer
soude huer ooc verbricedē en spreedē al dat ker-
ckenrijcke duer en soude by dien geschien dwele
wilē dat onder die heplighe apostelen ghe-
buerde. Diemacht der ghelouighē hadden
ecu herte en een siele. Noch nyemandt en sep-
de vā sinen gode dat sijn eyghen was. Maer
het was alghemene daer en was ooc niemāe
onder hemlieden die ghebrec hadden. Ende vp

Folio. lxxxv.

dat die machtighe en rijcke godshuusen en ghe-
goedde mannen in huere stede nyeten vonden
warr noch in wiene huer aelmoetenē te bestē-
dene so sullen si soucken en senden in andere ste-
den en plaetsen daerontrent. Ja ooc in vremde
landen en contreyen daer si weten dat noot es
dit soude wel voughen by alle kercken en meys-
schen ghe daen te sijn.

Watmen tot ricken gashuuse vanderwel-
weghe stelle twee voochden en gouuerneurs-
mannē vā ceren en vā traunen god weesende
de welcke behoudē worden alle sare voor die vā-
der wet te docne rekenende bewysende reliquis
van al huerlieder handelinghe. En vp datmen
se goet ende ghetrauwe gheuonden heeft so sal
mensc continueren. Ende vp dat anders si sal
men nyewe stellen.

Woorit alsomen ghemeelic als men sterfē
den acrmē yet pleeghe te gheuen in testamen-
te so wacrt seere goet datmen den rijcken als si
gaen steruē vermaen dade en hemliedē exhor-
teerde dat si toch lieuer achter lieten die groote
pomperie die mē pleeght te doen in begrauinge
en solcmpele wtfaerdē immer datmen danck
uele te mindede en te meer gaucten prouffte en
voibore vandē acrmē. Voorwaer men soude bē-
onsen here vele te welcommerc sijn en bequa-
mre voor dye ooghen gods. Ende oock nyre

tem in gheacht inder eerdē hoe wel nochtās dñe
ghuene die daer gaen streeuē voor gheen eere lof
noch prijs en behooiē te soighene noch te beghe
rnen dā vā god alleene. Soc mede men pleechte
inde wtuaerdē te declene. Proucndē vā goede
sichē rau vleesch/ en broot met cen stic ghelts of
andere sake tusschē den armē/ dwelc men geest
elckē die eerst compt in wtfaerd, en pleghē dat
te belettene/ omē tallē iaergetyde dat continue
rene onder de ghuene wien die tekenē ghegcuē
wordē bydē exccuteurs vandē testamēt of an
ders also bydē testamentegelast wert. En waert
goet vā nu voortan dat die voorstreeuē gouern
eurs en gquutecorde vp tfaict vandē aermē
gade slonghē en oogemere namē hoe en in waer
manierē dat ghedeelt en ghedistribueert wert/
tghuent datmē dē kerckē geest/ tē hende dat dae
niet gegenēen worde dacs minst vā node es.

¶ En indien alle dese sake noch niet genouch
en souffissant en sijn/ so salmē blockē en couffers
stellē in die principal kerckē vāder stede daer de
meeste hantieringe es vā volcke/ dacr inne dat
elc sal mogē sckē naer dat sijn deuotie gedaercht
En sonē twyfelē dacr en werdt nēemāt die niet
liener en sal hebbē dacr thien stuerste bestede
ne dā twee cortē an dese rabandē en loopēde tra
wantē/ sonder nochtās de selue blockē te stellen
allewekē. Maer alle enlic als si vp ghebricke en

bydet noot bedwongē sijn. En omē hier in alle
standē te emptecne/ so sullē vāder wet wegē ge
quutert sijn twee notable goede eerbare mānē
omē vādē voorstrenē blockē tlast thebbene. In
de electie vandē welckē men niet so secreffen cu
sal naer huer lieder rjcdom/ als dat si niet trecthē
de en sijn/ dwelc sou blinge in sulcke officiē te be
werckē es/ datmē ooc niet en gaderē so vele als
omē wel soude moghē gerrjghē/ maer rechtē also
vele/ alst vā node es/ en datter behouft om elcke
weke. En emmer niet vele meer/ ten hende dat
de gouerneurs en besorgers niet ghewone en
werdē te spelē met grote menichte vā ghelde en
te vergaederne grote zōme vā pēningē/ dat niet
en gebuerē twelcke gebuert es in sommige diet
cregemēt vā hospitalē gehadē hebbē. Wat in de
se stede daer af es/ en weet ic niet noch en wille
bz niet onblouckē te viedē sijn de met mīnē bouc
ken. Maer ic hebbe wel hotē seggē dē onblingē
datter vele sijn vādē Conincrycke vā Spaengē die
teenegader huer huus hondē/ en dat seer groot
maectē mettē rcntē vāder hospitalē onbhoudē/
de in stede vandē aermē hē seluē en huer familie
augmēterēde en ūmenegēde dics te meer huer
lied bodē en huusgesinne/ en warē lettēl beforcht
vādē armē/ dwelc alleene bī compt bydē hādelin
ge vādē grote gelde dicmē hēliedē laet en gedoo
ghet. ¶omme welc incōuenient te schuwene

te ooc soude vā aduñse sijn en soude my dīnckheit
voort bestē datmē nēmermeer gelt vandē armē
en belepde in renten noch daer mede rente en
cochte. Wāt onder t dēscle vā dien so blijuē dñe
penningē onder de ontfangers vandē gashuut
sen. En te wñle datmē de pēningē vgaert en te
hoope bringt en dīc houdt liggende root datmē
pas of prouffijt vīndt te coopenē so werdē de ar
me vergetē en ljdē acmoede en gebrec so datse
vergaen en verowñnē vā armoede en gebreke.

¶ En indien datter gebuerde dat de acmoef
senē so groot bediedē datter eenē grooten hoop
ghelts te gader gebrocht werde en dat die alten
deerde ter groter sōme indē handē vādē ontfan
gere of gouuernent vādē acrmē ware goet so te
bouē geseit hebbe. En mē behoort dāof te nemē
en dāof mede te deele dē acrmē vā andere plaets
sen daer meer gebreke es. Wāt de nature en ap
petijt so vādē gelde/ so vādē meynsche sūle es. dz
hoedat dē hoop meerdere es/ hoedatmē noodre
dien minderē sal. En so wert die ghyericheyt vā
dē meynsche vmeerst en geangmēteert vā ang
mētacie vādē gelde/ datmē eer en licuere geuē
sal als dē hoop cleen es dā als hi groot es. Maer
nochtās men sal toe sien dat also vele ghelts al
ser wel vā noodre es en behouft omme de acrmē
danq in wēlene ghehoudē sī. En dat ghelt sal
men legghē by vourne vā de postē inde handē vā

Folio. lxxxvi.

der wet vop groetē cebt belofte en condicien als
dat selue gholt in gheenē anderē vsaigen noch
affairē en sal bekeert noch geemployert sijn. dā
vandē acrmē en vā datter noot oft occasie valt/
ten oorboie vanden acrmē datmē dat daer toe
beleg hē en empluyert sal. En darte om datmē
gheen costume of ghewoonte maken en soude/
eenich ghel langhe onder hē te houdene gello
ten. Wāt nēmermeer en salt ghebuere dat ons
arme liede ghebreken sullen. Maer dwoort ons
heren. Ghi sult altnit arme met vlieden hebbe. *Joan. xij*

¶ Item. En indien datmē saghe dat die ael
moellenē en groote duecht vanden goeden lie
den nyet en consten verdraghē vulstringhē oft
ghesurnierē ten laste vanden acrmē meynsche/
so sal mē gaen totten rīckē lieden en ghegoedde
persoonē. En hemliedē gracolic te kennē gheue
den noot vanden acrmē versouckende en biddē
de dat sī den acrmē meynschen willen by staen/
de welke hemliedē vā gode so seer gerecōman
deert sijn. En emmers ten minsten dat hem lie
den ghelieue vanden huerē te leuene/ tghuent
en also vele alster behouft endevan noodre es.
Ende oock so wannere dat die acmoese voor de
acrmē meynschen seere gheberert es en dat wel
incommen es/ so sal men sorghe draghen datmē
hemlieden dat wēlen ghetrouwelic wedertom
me gheue ende restituerē.

Houē al desen so soude dye stede selue alte
met wat moghē verminckē vā sommegē costen
te doene diemē wel deruē soude. gelijc vā vele os
telike maeltidē en bancquettē ghiftē presentē ba
tament spelē hermessen omē ganghē en andere
keestē en pōperijē dyemē voortwacr almer doet
vā grootcedē houcedie of hooghedē andsins

Soc mede so en twijfelt mi niet dic punce
vandē lande en soude wel nemē. Ja en selue blij
desijn en te vrede darmē in sijn entre en blijde in
compstreals hij tijnē lande compt/hē ontfanghē
soude te menderē coste. En datmē alle diē grote
verloirē cost/achterliere. Als hi wetensoude/hoe
en in wat betere vsaigē geemployeert ware het
gelt en de pennighē diemē so groot en so grof ples
ghet te quistene in sijn entreen en blijde incomp
ten En indiē hi dat niet welen name voorwaer
ic soude seggē dat hi ware kinderachtiche en gene
ghē torlichticheit en vdele glorie. En indien em
mere die vander stede vā gheenē aduise en wa
ren dat te willen doene/noch doē en wildē/darf
ten minstē dē aermē eē wat pēningē ter hāt doē
bi leuigē en mē salt wed geuē alst sal ingecomē zj

Hē vouē al so moet de aelmoesene vandē goe
dē liedē alsdeels vry sijn libie en onbedwonghē
ghelijc dat seeght mijn heere Sente Pauwels.

En vegelic geue naer dat hi te vorē begre
pen heeft in sijn herte. Also wi seggē in ons vlatē

Folio. lxxxvii.

Sche naerhē god int herte leect niet wt noot als
bedwonghē of met droefheyt vā hertē. Wāt een
vrolicke gheuere es gode bequaemen heeft hem
god lic/wāt niemāt en es te bedwinghene omē
duecht te doene/anders soo heeft die aelmoesene
hueren naem verloorien.

En hoe wel in vaste hope en betrouwe dat
sonder twijfele byder goedertierentheyt gods
metter tijt alle dese sake oueruloedelic toecomen
sullen. Nochtās soen moghē wi so groot so salich
noch so duechdelic een werc nvet toeleggē noch
ons dies betrouwē vpdie naersticheyt voorzie
nlicheyt industrie oft crachtē van ons seluē. Ne
maer wi moetē dat alleene toeleggē der goeder
tierenheyt gods en daer vpsstellē gheheel ons be
trauwen/dye welke siende ons goede propoost
voornemē meeninge en intentie niet latē en sal
ds daerinne bi te stane. En sonder faulte salt al
veemenighē en multiplierē/hp sal dē rijckē voor
sien vāt ghuent daer si aelmoesene mede sullē doē
moghē. En hemliedē daer toe noch goet verlee
nē dē aermē leerē eerbaertic en so verlic dispense
ren tghuent dat si met beschaempdē ansichtē ot
faen hebbē die here salt wel wetē al te besorgene
wien dat ecrtrijc toe behoort en die veruulcheyt
van dien hies die ghueene die allesake oueruloe
delic gheschepē heeft en doet daghelicx en al tot
onsen oorboere en gebuuche. En daer vorē en be

gheert anders niet dan een ghewillich en vlietende herte themwaerts vancbaer voor so vele en ouerulpeghe beneficien.

En hoe wel dat re eerste schijnt dat ditte al niet doenlic en ware nocht as bi vele diuersche exēplē es beuondē geweest en gheblekē dat die sommege vpenemēde en beginnēde dit vpsitel en duclydelic wtrogenouch in cleenmoedichede sovghe en teengadere hē beduchtēde dat tghelt en huclēder incōmē niet en soude cōnē toe cōmen noch vullstropnghe. Hebbē nocht as int achteruolghē beuondē dat dye sake so vbreede en meerde als dardie guene dies hē moydē hēseluē moeste verwonderē bi wat secrete middelē het mogelic was dat sulc een sake mochte so vermēest sijn en sulckē voorspoethebbē. **S**hīliedē mīn heere vā brugge. **R**ecmptexēplē an vliedē seluē vā vlieder schole vādē armē kinderē. Die welcke ghīliedē ouer. **E**. iare es leden hier in uwe stede vpgestelt hebt. Als die eerst inghestelt was so was t vpsitel en meeninghe dat daer. xvij. kinderē alleclic soude onderhondē sijn en noch so wasser wese datter niet goets ghenouch wesen en soude datte te cōnē onderhoudene en achteruolgene bi faulte vā gelde. En ghi liet u wasser. **C**. of daer ontrent onderwesen gheleert en onderhondē. En dit mitodē oueruloedigē in cōmē datter incomt en noch so blyster ghenouch ooc voor hē allen en

Folio. lxxxvij.

noch al quamet hemliedē daer van buuten / en souden gheen ghebreclyden.

Doorwaer demilcheit gods es so groot en so breed dat daer bi alle sake out houdē en genocct sijn lenē en bliuē gestadich / niet duer dye rēdōmē of goet vāder weerelt noch duer onse eyghē cracht noch raet vā meynschē. En also int vpenemē en auercedē vā duclydelijckē sake / so en beuootmē geen anscoute nemene vphoe veel ocf wat mē vermāch / maer hoe vele en wat betrouwē dat men heeft vphem diet al vermāch / ende wien dat niet onmoghelic en es.

Dat ooc die arme die niet en werckē leerē niet vele hebbē vā prouanchē en langē tydē wāt hē liedē daer wt compt een gherustē vskerthede en wert vmindert het betrouwē te gode waert / dat sitoch huer betrouwē niet en stellē vpmeyn selike troost hulpe of vstant. Maer vphisto allene de welcke os niet allene gesent maer beuolen heeft dat wi hē en sijnē hemelichē vadeerē soude late soigē voor os en onsen mont / ocf en al v os noot sakelic es. Hi es de guene door wien geuoet sijn alle die dierē vā ter aerde en inder lucht / die noch en saven / man / spinnē / noch en weuē. En also lenēde so soude si als no leedē cēlenē gesijn cen inghelic lenē hē liedē oustenēde in sinere sinnē. **E**erst o hēseluē / daer naer vordie salich vāndē ghucē duer wiens aelmoesē si geholpē

Sijn dat Iesus Xps gewerdighe hemself dat te
lonenc hondertfoudt in dat eenwisch leuen.

Vandē ghuenē dpe bi fortune of ecneghē anderē messchlene in noode ghetōmē sijn en bensaude.

Men moet ooc alle nlic te hulpe cōmē
en vorsien die ghuene die so aermzj
dat si niet en hebbē om eenē dach by
teleucne. Maer ooc die ghuene die bi
eene gher voorzieneghe fortune oft mesualgerō
mē sijn. In aermoedē oft benauthedē / gelyc dat
sijn / dic in doologhe gheuāghē wordē of gheuan
ghē vā schuldē die bi vrant of bi in vndatie van
der; ee huer goet verlorē hebbē. Ghelyc kerwys
datter sijn vele sortē vā siertē so sinder ooc ontellī
ke vele sortē vā auētuerē. Bi middele vādē welc
hē vele grote huusen en wel ghestelde liedē te lij
dene gehadt hebbē. Hier mede sijn ooc terckenē
schamele dochterē die welcke dic wylent duer ghe
brec en aermoede huer erc bliesen en te valle ge
brocht wordē. Doorwaer ten es nter lidelic noch
te vdraghen in een stede. in late varē die kerste
ne si a selfs onder die heydenē / indē datter goe
de pollicie ware. En dat mer bi redelcefde / daer
so meenich mensche es so oueruloedich vā goede
dat mē cuthouuele duust guldene hanghē fōude
om ee costelike sepultuere of eenē excellentē cor

Folio. lxxxix.

re of een gheschichte nienwers toe dicnē de ia in
een banchet of om tōderhoudē vā een officie dag
mē wel deruē soude / dat mē daer soude latē indā
gicrede cere en maechdō vā eender ionghe doch
tere / oft de eere leuē en weluact vā eenē man vā
eerē / oft eenē so benaut / dat hi sijn wjfc en kinde
rē latē moet en abūdonnerē en al om cen clecue
somme vā .v. of .c. guldenē. So mede so behoort
demē te verstante / omedic ghucne die geuanghē
sijn te helpē verlossene / welc die eoude philosophē
ghelys als Aristoteles / Cicero en andere onder
andere duechdelike werckē niet en rckdēt min
ste. Maer voor al behoort mē te sorgenē voor die
ghuene die in handē vā huerē viandē sijn in swa
re slavernie. Gelyc dat sijn die kerstē onder de
handē vandē sarafinē / die alle daghe in dangie
re sijn vā tghelooue af te gaene. So so es groot
medelijdē te hebbene vpdyc goede rooplidē en
andere passuele personē die welcke hē nter mon
ende metter oologhe. Nocht as bi ougelucke ge
cōmē sijn in handē vandē viandē / en voort alder
laetste es compassietc hebbene vpdē gend armē
en liedē vā oorloghē die selue cause sijn vā so vele
vordiets vā dē anderē so dat vandē guenē de ge
uangē sijn / mē sal cerst sien te verlossen de ghue
nede ter aermoede en nō suluetic ghetōmē sijn
mer bi accidētie of cranche auētuerē vā bi huer
selfs toe doene culpe en quadē regimēte. En daer

naer de ghuene dyelancrt inde geuanghenesse
pariëtie gehadt hebbē doorwaer daer es grote
cōpaffie en medelydē thebbene mettē gucnē die
tanderē tijde rycke en weeldich gheweest hebbē
cū ter armoede geract syn so dat wi daer bi ver-
macnt werdē hoe dat elchē die fortune enē naer
es. En dat de also os eē spiegel sijn Als bi gneue
dat die armoede en gebrec hartere es om diaghē
dē gucnē diet noch gedruet vā sinder weelde en
gestadichede. En wi en behorē niet te vbejdene
tot dat sulcke persoonē dpe tanderē tijde in eerē
en state geweest hebbē selue huerē noot cōmē cla-
ghē en te kennē geuē. Maer wi behorē daer
naer en naer huer gebrec te rieckene en dat sece-
telic te onderfouckene en de duecht die wi hē doē
willen secretelic en bycans hē liedē onwctens te
doene. Sheligmē leest dat vele duechdelike per-
sonē voortijts gedaen hobbē. Als de goede lycere
Archepylaus de welcke gaende besien en vifiterē
eenē sine goedē vrient de sicclach en de welcke ter
armoede ghecōmē was. En nochtās wt schaē-
te sijn armoede deckē wilde lepde bedccelic on-
der sijn oocassen eengoede en grote somme van
goude en ghelde om dat hy ot waect sijn de vīdē
soudet guent daer medehi hē seluē soude moghē
doen helpē sonder een beschaempt an sicht an te
doene dwelcke wi alrijts behorē te wachene iō
derlinge dat al sinē duacht doet dē ghuenē die al-

Fol. 10. re.

so in huerē tijt liebē vā eerē gheweest hebbē en
cerlic vpghehoudē so doede dat mēse niet bescaet
en makewelcke scaēpte die wilent hē liedē swaer
der valē dā hē liedē die duecht lief en es. En daer
ōme sullen die regierders vā dē aermē in elcke
prochie ooc naerstellic vernemē en onderfouckē
vāder noot en die beuondē hebbende sullen dpe
der wet byngē sonder nochtās hē licdē te noeme-
ne toot andrē stont dat hē liedē die duecht ghe-
daen en dē onderstant bewesen wort want dan
waert betere gedaen thuerlieder bi sine. En in
huerlieder presentie ten sijne dat si wctē mogē
wien dat si dan of dancwetē sullen. En dat ooc ge-
nesuspite en si dat mē hē min ofrecoit gheeft. Te
ware nochtās dat dē staet vā dē persoon sulc wa-
re en vā sulcker qualiteyt als dat mē hē in dat pe-
ricle vā bescaempthede niet en behoort te stelle-
ne. Maer nu sal mē schijē vēmāt willē seggē sal
mē aldus daneghe liedē ooc onderstāt en secours
moetē doē so en salder nemmermeer hende sijn
van ghenene. Maer segt mi ter goeder trouwē
wat machmen vīdē ghepynsen oft ymaginē
ten salegher dā gēen mate noch maniere te hou-
dene int gheuen seker ghi hebt gheseyt een sake
die seer swaer wret en dā gercuy es ic waende
dat ghi geclaccht sout hebbē d; ghi vrese hadt d;
ghi n; liedē genouchen sout vīdē an wiē ghi v
aelmoessene soudt bestdē. Certe in d tweluarē

vā hēlicdē die gebreclijdē mocht ghi wensche
 dat niemāt anders hulpe noch gebiet en hadde
 Maer also verre alst v angaet / ghy behoort te
 wenschened at dē middele enocaste. vā so gro
 te een prouffijt en winninghe / v nēmermeer en
 faelgiert te wetene dat ghi v mangelē muecht
 sake die vergākelijc sijn / subiect en in dangiere
 vā so vele periclen en fortunē / voor sake die eu
 wich sijn en niet vergākelic. En hoe wel ic mi
 wellate dinckē dat alle dese sake die ichier bouē
 gheseyt hebbe / goet en oorboulijck warē te desen
 wact omē gedaen te sijn. Nochtās ic versta wel
 vatiuste alle sake also en inder maniere dat one
 hier bouē gestelt hebbē gheweest en soudē niet
 moghē noch connē gedaen en onderhoudē sijn /
 in elke stede en in allē tijdē en daer omē sullē de
 goede mannē en ducdelike personaigē in elc
 ke stede daer wte nemē dat si vinden expedient
 naer de gelegentheit en dispositie vādē stedē en
 vā huerē volcke naer huer discretie. En so si vin
 dē sullē der stede en dē inserenē oorboulijc te
 sende. Hoe wel nochtās ic v alte houde en gelo
 uē dat tallē tijdē en in allē plaetsen / goet gedaen
 ingestelt en onderhoudē waret ghuentē dē sin
 en meeninge daer ic geerne wac / en dat ele ge
 raecte dwitted ic gestelt hebbe / en dat selic vo
 nē matē nut en expedient waere. En vpendien
 dat mē niet al te negadcre en conste gedoen tee

hē tijde. Wāt men niet so haestelic sommige en
 gewoontē oude costumē brekē en can / so sal mē
 daer toe bi voorzieniche de mogē te werche gacn
 En in vinge en introducere ten eerste de pointē
 die licht sijn en goet o doō. En daer naer alle vnt
 kints de pointē de welckelichijne meer swariche
 de in thebbene. En wāt geen sake so wel en can
 ingestelt sijn / dat dircorbooilic en vougelic si in
 alle paetsen en tallē tijdē so sal mē daer in ne wyl
 hede te werche legghē. Syder welke men toe
 sien sal tallē sake / so doende dat bouē al / geschus
 wcr en gheempreert worde alle beroerte meute
 rie en vpryngē onder de gemeente dat so groo
 te en inderlic een quact es in alle steden.

**Vandē ghuenē die dese nieu
we ordonnācie mē spijlen en improberē sulley.**

Dealept so dat die duecht in haer
 seluē sulc si vā natuerē en so behage
 lic dat se vā selfs vā elchē behoort seer
 begeert te sijn. Nochtās so en sal se nē
 mermeer sijn son d vādē en v sprakers / de welc
 ke hēlicdē daer inne wondlijc seer stoorē en ver
 belghē sullē / als niet accorderē de maer te nega
 dere cōtrarterē de huer sinnelike maniere vā le
 uene. En also heest d ewerelt opnt geuochte en
 noch euwelic vechte sal vegēs de wer ons herē
 wicns claerheit en blinckēde lueht / de deymster

nessen en os belēmerde gesichte niet gesien ghe
herderē noch verdragē en can in deser wijs sale
oock sijn in dit vegenwoordich affaire en sake so
duechdelle al enst dat niemā tso wie redene ooc
voirē wille en sōde cōnē geleggē alle de voorcre
uen pointē en dienē allcenc omē secours hulpe
en bistāt gedaē te wesenē en te secoureerne reis
gebrekē vādē meynschē en dat de aerme ketinū
ghe en allcndige meynschē geholpē blicht en ge
lact sōdē sijn. Nochtans in sulc een sake die so
duechdliche es. Men sal vīndē dyet lachterē en
mēspijlen sullē of die ten minstē indē sin dan of
convidē sullē sijn. Wāt de sommegē als si hoorē
dat mē die armoede en ougcrcghelthede weerē
wille si leggē en rekenē dat de armeliedē vōrij
mē wille si roupē het es eē ongenadich fait dat
mē die arme ketinūge meynschē also veriaccht.
recht of wjse wtiaerhdē oft d; wi wt warē omē
hēliedē noch mecr allendē om te doene ditte en
es onse meeninge noch os voorstel niet. Maer
ons propoost en meeninge es d; wjse treckē sōt
dē wt luere ketinūch; armoede diuc en benaut
hede. En wt huerlied eenparege scamelhede so
doende d; si toch voortan meynschē mogē gere
kēt sijn. En sulc dat si wercdich warē ontfarm
hertichedē en cōpallien sijn en dat mē hemliedē
duecht dade dā sijn dat grote Theologicnē wil
lē sijn. En daer omē hīngē en wat voor wter ho

lighe Euāgēlie al enst dat het lertele oft niet en Math.
doet tē propooste. En leggē waer os here heeft xxvi.
ghelept/aermeliedē sult ghi alhtjt met v hebbe.
Maer wat enst nu heeft hi ooc niet ghelept het
es vā node datter scandalē gebuerē en ontstich
tichedē geschien. Seeghe pauwels niet vā te vo Math.
tē datter tweedracht/hertneckichede/opiniē en xviij.
heretiē vprisen sōdē sullē wi nu dā dē armē geē
hulpe noch bistāt doe noch scuwē alle scādālē en
ontstichticheit vā cleāderē noch wedstaē dē twee
dracht/hetterie en hertneckige opiniē we vze
dat mē sōde mogē leggē dat God en sentē Pau
wels gelogē haddē of niet waer geseit. God is
ons de scrifsture bet te vstane. Xps en heeft niet
te voir geseit dat wy alhtjs arme met os heb bē
sōdē dat hjt also hebbe wilde noch datter scā
dalen en ontstichtichedē gebuerē sōdē dat hē
also behaghelijc en bequame waere. Wāt hten
heeft os geen sake meer noch nauwer beuolē dā
troost hulpe en bistāt dē armē te doen. En hi en
mach niet geluchtē de ghone de cause dan of sijn
en daer die scandalē en onstichedē bi gebuerē.
Maer want onse cranchept en broothēpt hē vā
doe wel kennelic was. Op middclē vāder wēle
ker hi sach dat wi toot armoede cōmē en vallē
sōdē. Doc mede onse quacthedē en malitic so
groot dat wi de ghueue vā ons dpe vallē sōde
niet ter stont weder op helpē en sōdē maer tee

contrarie dat wijsle ooc sondē latē liggē bōwijnē
in huerlieder aermoede heeft hi os wel te voorē
geseit dat wi alchts arme meynschē bi os hebbe
soudē. En also cyst te verstante vādē scamelē en
ontschlichedē tguent dat wi gealligiert hebbē
vā Sente Pauwels vādē tweedrachtē diffentē
en heresien die welke hi wel wiste dat vprisen
soudē mids der gecorrumpeerde natuere vandē
meynschē die met so vele vleckē en ghebrekē be
snet es. Maer nochtās heeft hy gewilt dat mē
vē tweedrachtē en diffentien wedstaen soude so
wāneer dat se vprjzē. Also hi wel bescreift tot Ty
tū seggēde aldus de ghuene die biscof werct dat
moet een gelcert mā sijn vā goeder leeringe so
dat hi mach bi argumentē wederstaen dē ghuē
nē die vegens hē sal willē seggē. Hier bi so vlyct
wel en es betoocht dat Christus bi tguent dat
hi ons al dese sakē aldus te voorē geseit heeft os
niet beuolē en heeft selue te doen. Maer dat hi
vā doe welsach dat wijt also doen soudē en dat
ons also gebuerē soude. En also indien voughē
wi en verstaen niet by dese onsen vpstelle en
tghueut dies voorstreuē es de aermē geheel en
al te weercne. Remarckhēliedē te vlichtene en te
sibleuerē. Noch ooc wi en wanē niet te cōnē be
ter niet een arme en waere. Maer wi sagē geer
nc dat si niet langhe aarme en bleuē en dat mē

Folio. xcij.

hāliedē ter stont en sonder langer te beydene die
hant gauc. Also verre alst mi angact.

¶ Ick wil de dat wi so vele gedoen constē als
datter aldeels geen aarme en warē binnē deser
stedē. Ic en soude mi niet otkien vā dien dāgiere
dat schijnē soude dat os here gelogē hadde wā
sonder faulte daersoudē noch armē genouch bli
uē in andere stedē. Soc wede so moctē wi wetē
dat si niet alleene aarme en sijn die gebrec hebbē
vā gelde. Maer ooc alle de ghuene die cenich ge
brec hebbē in huerē lichame of ind sielē gelijc in
dē lichame vāder gesondicheit. En ind sielē vā
den verstāde. En in huer sinnchins gelijc wi bo
uen gesept hebbē int begīnsele vādē boucke en
vā gelikē enes uiet rijke te rekenē maer arme
ooc vā gelde de ghuene die in een gasthuus hof
pitael in sijnhuuskin of menaige soberlick den
heeft niet bi sijnē wercke oft aerbevt mer duer
cost ghifre en aelmoescne van anderen.

¶ Nu segt mi wie vā beedē doet oumeynschelic
de ghuene die sulc arme liedē hout en wille ghe
houdē hebbē in huer vuylicheit in huer quaet
en onhebbelicheit in huer sondē en gebrechē on
scamelhede ocmuthede ometē hede gebrec vā sin
nē en boort in ald aermoede en betruuchede vort
tēde. Est de ghuene die gerner sage en alle mid
delē souer ome hēlicdē daerwte te helpē en hēlie
dē te bewegē toot een graceliker hebbeliker be

tere en bequamer maniere vā leuene. Hopende
dat mē daer bi so menich dunsentich vloer en be-
doruē mēnschē winnē soude. dusdāne so doē wē
gelijc dat doet die cōste vā medecijnē. de welke
al en canse alle de siectē teene gadere niet veria-
ghē. Mochtās so pijnseal te genese. also verre
alst in huer es. **O**ch of de wet os herē cracht had
de in de hertē en sielē der kerstenē. voorwaer die
soudetwelen vā meerder crachedā de hēnessē vā
der medecijne. **S**ōder twijffel bi middele vā die-
re soude lichtelic gebuerē. dat onō os geen arme
en soude sijn. so datter pemāt gebuerlijdē soude
gelijc en warē in te beginsel en eerste vprisen vō
der kerstē kercke. Also mijn hēre **S**ente **L**uuc dat
te verhaelt in dwerc der apostelē. **M**och daer en
soudē geen dīffentien oft tweediachtē sijn. noch
geen stichtichedē of scandalē. **M**emaerōme die-
wille dat onselondē os altyts so vlassē sullē. **E**n
dat de mēnschē niet so wel metter hertē en by
dē gewerchē t helich kerstē gelooue belijdē en sul-
len als si dat hebbē sullē in dē monde. **S**o en sullē
ons nēmermer arme. tweediacht noch stichtich-
tichedē gebreke. **D**aer sullē messchiē andere sijn
gelijc dat het plecht te gebuerene in eenē gē ra-
dē. de welke o dat se te wher soude gehoudē sijn
En o dat si eenē namegerngē soude. **S**o en con-
nē si niet gepensendā dat si selue eerst ghesit en
voortgestelt hebbē. **D**oorwaer de dese hebbē

Folio. rclij.

eenquaet bemodē niet alleenlic vandē mēns-
schen maer ooc vā gode vā hemclrijcke selue. die
welcke gelouē of willē andere doē te vstane. **D**aer
god in anderē onvruchtbarich es. **E**n dat hi in
hemliedē alleen alle wijsheit subtylheit en ande-
re graciē en voorhemichedē gesturt heeft vā sulc
danegemanierē vā liedē seeght die heleghe pro-
phete **J**ob. **S**o dā sijn ghi alleen mēnschē en met **J**ob. **xij**
v sal de wijsheit steruē. **D**oorwaer ic en wil niet
looehenē. mē vindt wel eenēge de so vstādele en
scerp vā begriype sijn als dat hi alleenlic pepnsen
de op eē materie. sullē voortbringē sake die eer
and niet en hadde connē vstere. maer te lichtene
voortbeste en allene te prijsene t guent dat vā v
come dat es onō twijfelē doen vā eenē vwaer-
dē mēnsche. **N**a en also **T**erētī? seeght. **H**et es eē
teckē vā grote onwetēthede niet te houdē voor
wel gedaen dā dat hi selue doet. **M**aer ic latē mē
dīnchē. **D**i twee sortē vā liedē hebbē sullē wē
dese sake ald mīnst inuallē sullē en de meest daer
in gestoort sullē sijn deen de ghueene te wies prouf
sijt en daer o d; al gedaē es. en wē dese ordōnācie
en opstel alle te bate comē soude. **D**ādere sorte sijn
de ghueene die bi middel vā hēsiēde vīndē sullē ge-
priueert vāder hādelinge vādē gelde en pēningē
wāt mē vīnt vele arme liedē vīc gewoon sijn vā
huerliedē onacrdich; vulichreñ onhebelic vā leuē
o; si wel node ongewillichlic en spytelic daer wt

R ij

sullen te treckē sijn so soete en aengenaem es hē
liedē ghewordē de groote ledicheyt en lepacrdye
daer in dat si ghewoone sijn te wandelē. En had
dē lieuer te scruen dā dat si sondē moctē werckē
aerhendē of een ambocht doē. En leuē in sobrie-
te en ghesparichedē. Och hoe hart een sake enst
ducht te doē dē guenē die in huer quaethede en
malitie so verhert sijn dat si hecē int quade en
houdē voor ongelic als mē hē liedē waent de mee-
ste duecht te doene. Wat soude v meer mogē spij-
ten dā als ghyemant meent ducht en vrient-
schap te doene dat mē datte onweerdelien epe-
en ghelic of mē hē groot ongelic dade achterdeel
of schade dese maniere vā ondancbaerhede gaet
also naer als mach der ondancbaerhede vandē
inedē de welke siende dat de guene die oorspōe
en fonteyne was vandē leuene al dpe werelt en
eenē vgheliewel dede elchē behulpich en gerece
was gesont makende dīc hecē en lucht en salic-
her t elchē verleenē de hebbē hē nochtās buolcht
niet alleene ter doot. Maer hebbē hē alle de scā-
de gedaē dīc si ter werelt mochtē. En dat in re-
copenē vā alder duecht en grote ionste die hi al-
der werelt gedaen en getooyt hadde emcr dē go-
nē die de vā hē hebbē en ofsaen wildē. Maer ge-
lyckerwijs dat die inedē ducrdronckē sijn de vā
alle houcrdie vwaenthede ambitie arrogātie en
ghierichede hē liedē lietē dīckē dat hē liedē gro-

te scande hadde geweest te latē dpe maniere vā
doene. Also varet ooc met onsen aermē die welc-
ke so gcuoet sijn in hnerliedet vuulichedē on aer-
dichede leclichede en allerande lepacrdie dat hē
liedē dīckē soude dat si in grote seruitute en sla-
ueryge gebrocht soudē zj indie si beweecht wer-
dē tot beter en duechdeliker maniere vā leuene
¶ Willen wi dā wel doē laet ons tē naestē dat
wi conē naer volghē onsen here onsen god on-
sen salichmaker die niet ghelate en heeft duecht
te doene o die ondācbarichede vandē guenē die
hi wel dede en dpe dan of prouffijt haddē wpen
behorē geen gade te siane wat sake vemat gheer-
ne hadde. Maer wat hi behoort te willene en be-
gheerne. Niet wat hē iuste gelieft. Maer wat
hē liedē vā noode es hct es te hopene dat si dpe
ducht behenē sullē als si wel hē seluē sullē geco-
mē sijn. En dā sullē si seggē mijn herē vāder wet
die hebbē os behoudē alwast teghē onsen danc
en wille En sond twijfele. Indie mē hē liedē toc-
gane en licrē volgē huer selfs wille en affectē in
diē si naermaels een wijc tijts ter kennesse qua-
mē en te beterē vstande soudē dā segghē die wet
wanēdc ons hef hebbē en willende ghelieuē he-
uet os bedouē en te nientē gebrocht alleleens ge-
lyc een bedouē kindt vā sinē vaderē. Met goe-
der causen beclagende es als mē hē in sijn ionge
daghē te velc toegceft. En dā als si ter kennesse

cōmē so en moghē si niet de ghuenē die hē lieden
tot huerlieder vderffenesse geholpē en gebrocht
hebbē. En tē hende dat ons dat niet en gebuere
so sullē wi doē/ also doē die medicynē huerē hec-
kē als si rasende sijn En de wijse vads huerē kin-
derē/ die niet wel en willē/ dat es dat wi hē liede
duecht doē/ en voor derē huerlieder profijt al eult
segens huerlieder danc en willet n̄ in dier manie-
re so es properlic d'alt werc en officie vā heere cū
wet of andere regierdere vāder stede soige te dra-
ghene. En te aduiserene niet dat deen of vande
re begheert of om eenige personē allen te gelie-
uene. Acmaer so te doene cū alle sakē te beschic-
kenē dat allene gedaen en gesocht si/ prouffijt en
weluarē vāder gemeente. En dat t'gehele licha-
me vāder stede in t'generale cū in t'gemeene wel-
uarende si. En al enst so dat hy elckē particulier
niet en cā gedoen te danckē. Nochtā so en cā hy
hē niet qualicquitē/ als hi alleene de ooghe heeft
v'p die gemeene weluaert. Wāt die lucre cū sta-
tutē meest oorborlic sijn dē ghuenē d'ye quaet en
v'nduechdelic sijn. Omme dat si wt ontienelle
vā diē hē liede betere soudē/ cū niet lange quaet
bljue. Also bouē gelyc es so sal dit ooc qualic in-
vallen en seer ondankelich ghenomē sijn vā dē
ghuenē die te vore die handelinge en administrā-
cie gehad hebbē vā dē goeden ghelde vā dē
armē. Tātē die hē liede dynckē/ dat huerlieder o-

Folio. xlvf.

fficie hē benomē wert En om huerlieder affectie
tedeckene en hē lieden excuserne en t'lic groet
makens legghē aldus. Ten es geen maniere vā
doene en es niet oorborlic te cōmenc an saken
die bi so langer costume en v'santie ingebrocht
sijn en bi so gemeenē cōsente geconfirmert. En
es een sake vā groet pericle en niet sonder groot
dangier sulche sake costume en oude maniere
vā doene te willen veranderen. Seggende v'vort
de testamentē en ordinantie vā dē goeden oudē
daer bi si huere fondatie en prouende gesticht en
gefondert hebbē en moghē so niet ghealtcereert
en verandēt sijn/ andersins so es groetlicx reduch-
tene dat si alle eer lanc veruallē sullen en tenen-
ten gaen. Om den welcken te verantwoordene
soo sullen wi eerst daer icghens segghen en v'ra-
ghen een vraghe. En dat si mī daer v'p verande-
woorden. Ick vraghe hem liede/ waer omme en
bi wat redenen en salmē hi goeden ende duech-
delighen ende goddeliken manieren van doene
niet moghen veranderen of breken/ infirmeert
of te nienten doen t'ghuent dat quade ende on-
duechdelicke manieren van doene/ ingebrocht
en gheapprobert hebbē si sullē hē wel wachten
saen sondē niet durre noch en warē so stout niet
dat si vallen soudē in dat argument ende dispu-
tatie. Te wetene dwelck van beedē betere ge-
daen warē ende prouffijtelijcher t'ghuent ende

maniere vā doornedie wi gheerne inbringē sou-
dē en daer toe wi pooghē en ons beste doē elckē
te persuerene oft dē train die si begherē te on-
derhoudene. Nu indiē mē geensakē en behoort
noch en v̄mach te vanderne waer omc hebbē so
dā so stout gewest of so v̄waent dat si die alder
eerste maniere v̄stel en intētie vādē fondateurs
en de ghuene die alle prouēdē beset hebbē bi lā-
gher handt en v̄hēdē tijt so v̄andert hebbē dat tē
schijnt dat t̄guent dat si dan of doē en also si dat
v̄leerē es p̄ucr ieghens en cōtrarie dē eerste v̄-
stelle en intētie la bi naer daer legens v̄chrende
en cōtrarie rende. Laet v̄sien en ouerlesen de al-
der eerste fundatiē en institutiē vā al. Taet onder
v̄aghē dē ouds mē sal wel v̄uēndē hoe vele en
hoe verre dat schilt huer maniere vā doene also
en indermanierē dat si dan of nu v̄leerē vanden
ghucnē die was int eerste instel en institutiē en
also mē dan of v̄leerde v̄innēdē leuene noch van
den ghuenē diese fonderdē en noch gheduerde
corts naer t̄oucrlydē. Daer sijn sionse en en con-
nē ons niet ontgaen bi middele vā diē argumē-
te. Want wi en begreē noch en willē die eerste
fundatiē niet veranderē. Maer wi en willen ooc
niet gedogē dat de goede fundaturs en de gue-
ne die huer beset dactoe gedaen hebbē ghe-
frustreert wordē vā huerlieder goede meninge
en intētie die welke mē in alle tēstamētē sonder

linge en bouē al anmerckē en confidreē moet.
Hetes noch hedēts daechs in vele plaetsen hēne-
lic vāder eerste fundatiē so v̄hēdeletrē en v̄ies-
uē dan of weseude so v̄hē memorie en gedynke
nelle vādē ouders en vā hore leggene vā hēlies-
dē. En te willē spriekene vāder intentie en wille
vādē fondateurs wics so blent of so cleen vā v̄-
stande hi en v̄stact weēt en geuoelt wel dat die
goede ouds de huer goet groot en grof gegheue
hebbē tot sulcke durchdelike fundatiē vā hospiti-
talē prouēdē en dillchē dat si dat niet gegheue
en hebbē. Om rijke liedē noch rijkerete ma-
kene of huerlied magē mede t̄vullē de maer
ōme daer mede dē acrmē te ondhoudene en hē
liedē t̄clauene hopēde dat si ouer huerlied sielē
v̄ierichlic en deuotelic biddē sōdē. Ten hende
dat si v̄vondē en ontladē sijnde vā t̄pac der son-
dē en dan of geluert weseude sōdē moghē v̄t-
faen sijn vā gode vā hemelrike en gecolloquiert
in die hemellicke chorē der ingelē. En v̄p indiē dese
liedē noch vaste v̄sijn in huer opinie en hē liedē
poogē te stellene cōtrarie en legens v̄s voortstel
sonder twijfelic si sullē roogē dat niet enes t̄fact
en prouffyt vādē armē dat si souckē. Maer dat
si meer v̄schermē willē en v̄chten voor huer ey-
ghē winninge en prouffyt wāt wi selue sijn de gue-
ac die schermē voor de acme. En al eyft dat wi
v̄s beste doē v̄me hē liedē te besorgene si selue sijn

ongmeest leghe en contrarierde wat saghe si da
en wat souche si souche si he selue so sijn si verwon
ne vader sonde vaghiericheyt en betooghe bi ef
fectie ia moerz kennē dat guent dat si dan of ges
daen hebbē en de administratie de si gehad heb
bē dat datte was omē hē selue en om huer prou
sijt en niet o de arme. En en es dese ghiericheyt
niet allene seelic maer seer inderlic pernicieux en
te scouwene wāt naer die dat een groot quaet es
en weerdich vā punitiē eenē rijkē mā sijn goet te
stelene. Hoe vele eyt dā argere en meerdere son
de weerdich vā vele meerdere punitiē de acme
en schamele persoonē thure te ontrockene en te
onthouene allinē eenē rijkē mā cenige die se
doet heten es maer goet of ghelt dat mē hē steelt
Maer die se doende acme mē neypt hē nyet
alleene sijn gelt maer dleuē vā sinē lichame. Of
willē hē liedē dese liedē excuserē seggende dat si
huer ooghe hebbē en gheerne die acme souden
helpē en onderhoude mettē fondatiē en besette
so sal ic daer op verantwoordē dat mijn herē vā
der wet verstaen en willē selue dese sake so doen
en so becedē dat die acme noch bet en oplicher
voorfen en gheholpē sullē sijn wat gaet hē liedē
an of wat hebbē si daer mede te doene bi wiē dat
ghedaen werde so verre dat emere nyet ach
tereen bliue en vele bet gedaen worde. En bidē
alderbestē middele so wi emertogs bijder cryps

Folio .xviij.

entie die wi gesien hebbē der wet wel vertrauwē
moghe en behore te vertrauwē. Mijn here sente
Paulus seghet ic wilde versouche en beghere
dat christus al omē vercondicht worde maer mi
en roukes bi wat middele noch bi wiene behou
dens dat emere ghedaen worde. Noch segghe si
willende noch excuserē huerlieder pertinacie ia
wi soudent gheerne selue doē indie si dit souche
de god voor ooghe hebbē so hebbē si voldaē met
ten goedē wille vordie ooge gods. Maer indie
si voor ooghe hebbē en souche hē liedē selue of dē
menschē te ghelieuenē en behaghene so siemē
dat si inoffitief en werdē achterhaelt vā ambi
tien. En oft si hē ooc sullen duruē vclaghē dat
die vander wet hē liedē niet genouch vonghene
en willē om in te volgene huerlieder ambizie en
ghiericheit. Of dat mē hē liedē daer inne niet ge
nouch secretelic gerieue en wilt. Ic late varē an
dere sake dicmē hier wel soude mogē leggē indie
nemāt huerlieder regiment vā ouer vcliarē wil
de gaen en souche maer ic en willē dien poel oft
vuplen messinc hier niet roerē noch hier gaen in
die vuule more puerierē. Voorwaer ten wort hē
liedē geen cleenecere hier iegens met wederspa
rich genallē te sine. En dat si nyet straf geuallen
en sijn omē te willē behoudene ghelt dat si last
ghedaen hebbē te bewarenc. Maer dat si dit
affaire vandē armē so ter herte ghenomē hebbē

en hēliedē genoucht ten ghemeenē accorde vā
der stede sulcke affectie en sonstedaer toe dragē
de al oft hemlieden seluē anghinghe en huere en
ghen prouffijt daer inne gheleghen waere.

Dat gheen sakē en behoort te
belettē noch achter te houdē de sakē voorscreuē.

Mer wel dat in en vā allemancrē en
speciē vā duerhdē vele sakē bydē hen
denē eerlic gedaen hebbē gheweest
en wijselic gelyt en gesprokē. Noch
tans so en es ond al geen sake so cōstante so eerlic
noch so weert o achtervolcht te sijn dā dat mē in
sijn herte gecryge een ionste liefde en affectie so
groot tertveluact vādē lande en tottē poorters
en insetene vādien dat si niet en achtē noch ga-
de en slaē dē achterclagere quaet en scāde diemē
achter hēlicdē seght en dat si die in goede kee-
rē en minnelic vdragē so en si in sulckermijs dat
si daer omē niet en veranderē vā huere duerhde
li hē propooste vādē lande bistāt en hulpe te doe-
ne als waert ooc soo dat si deselue necessicheit
en goet propoost lachterdē deghuenedie daer bi
ald mēst geholpē werdē sulc waerē de notable
personaigē te Athenē Aristades Theuustocles
te Rome bedede scipioenē ooc Epaminūdas vā
thebē. En die vrome pince Quintus Fabius max-
mus te Rome dewelcke bemerkēde dat hanin

bal Captain vā Cartaignē niet te matteerne en
was bi fortscen noch met hem vploop te doene.
Maer alleene bi vachtene en hē te slepene ad-
uiseerde alchts al scoonhins en sond eenich fase
tedoene doorlooghe te ledene en die te slepene
wel wetēde dat alleene daer inne de victorie ge-
legē was dese fineste hebbē eenegelidige meyn-
schē en de gendarmē die lieuer genochte hadde
gclachter en in tquaet gekeert seggēden doen
de de mare gaē dat hi verstat hadde met hanin-
bal en dat sijn eens warē. Of dat hēt dede wt
ambicien en begeerte vā dominicrē. Omme
dat hy te langher in machte en auctorite bliuē
soude. Ja omē hē te stekene wtē regimēte scvde
dat hi dede wt conwardijc en buaerthedē. Hy
middelic vandē welcken hē die principael capi-
tain was hebbē de macht bouē al diemē hiet di-
sator was geguē mede gefelle te weten emili-
tius capitain vandē peerde volcke en was hē in
macteghelic gemaect dat te voorē noynt ghe-
hoort en was dē welckē nochtās niet vegēstact
de Quintus fabius hē alchts constante en onuer-
winnelich houdēde en liet noch om die vpsprake
vā sijnē volcke noch omē huere ondābaerhede
niet te peristerē in sijn goet vpsstel. Maer per-
senercde in sijn voornemē bloste ten hende sijn
volc vādē voorseidē hanin baldie hē sond twyffe
le ouerualle soude hebbē ten hadde eweest sijn

grote voorfienfchede en conftancie/thiende be-
roochde wel vā wat grote moede dat hi was, vā
wijfheide wat affectie en ionfte dat hi drouch toe
finē lande en mede poorters fo dat bi eendrach-
tighē conſente vā hē en tſijnder eeren gheſcreuē
es gheweest dat hier naer volcht. *Vnus homo
nobis cunctando reſtituit rem nā non ponebat
rumores ante ſalutē. Ergo magiſq; magiſq; vi-
ri nūc gloria claret.* En naer dien vele en diuerſ
ſche heren en goede perſonai gen vā deſen ſin en
opinie gheweest ſijn ſonder ecnich regard noch
reſpect thcbbene vā god vā hemelrijche als dan
of gheen kennelſte hebbēde. *Remaer* allene wt
goede inſtitutie of daer inne ſouckēde glorie en
eere vā hē ſcluē en vā huerliedcr ſtede. *Hoe* vele
te meer behoort wi kerſtenē meynſchen wome-
lice en conſtantelic en met ecnē liberalen en eens-
vanweghē ſinne ons te vougen te doen en an-
te gane ſake die vele ſchoonder ſijn en vele coſte-
lūcker en vā vele meerdere excellentie. En rome
dit te volbringene alleene voor oghē nemende
onſen god onſen ſhepperen en makere ſonder
ons ecnich ſins te betrouwen. *Remaer* eer vce
ſmadēde alle crachtē vandē lichame of dpe ſijn
moghē inden meynſche conſidererendē dat wi
verlicht ſijne en beſchenē van die claer ſonne der
goddelicheit ghelcet en gheinſtrucert bi ſijnder
heleghe leeringe. *Daer* by liefde en caritate ons

Folio. C.

niet alleenlic ſo ſpeciallic gheretomandeert es.
Maer ooc ſo hoogelic ghelaſt en beuolen. En ſo
grote onſeggelijche puntie en correctie daer toe
gheſtelt. *Juden* wi dies ſijn in ghebricke. En ſo
ſchoonē en rijcken loon indien wiſe wel ter exe-
cutie legghē en achteruolgē wāt ſo vele te meer
dere ſalden loon welen als wi te meerder moy-
te ghedaen en aengenomē hebbē ter eere gods.
Hyden welckē ſo en behoort wi alle te male dat
ons propoſt en voorſel nyet allene te appro-
beerne. *Remaer* dat tenegadere te auicerde-
ne en by effectere wercke te leggene en dat rea-
lic te executerene. *Wāt* niet ghenouch en es wel
te willene ten hi dat wi ooc die hant toedē wer-
ke ſteke alſte te paſſe compt en haer de occaſie of
ſecere. En en behoort de ghuene die verweert
vermaent. *Ja* geroupe en daer toe geſtiert ſijn
bydē gebodē en beuelē gods dan of niet getroes-
kē noch belēmert te ſijn bi eenege beletē of im-
pedimentē der werelt angaēde. En vele te meer
en biſonder allinē ſiet dat daer in geleghē es de
eere gods. En bouē dien het prouffijt en oorbouē
alſo wel int ghemeene als rome elckē int particu-
liere ende de ſalicheit vandere ſielen.

Dpe groote ducht ende
prouffjten ſoo wel naer God als naer
der weerelt dper noch volghen ſouden

Indien men dese saken aldus doen wilde.

Ierst waert nyet een sonderlinghe
coov sake: en woderlike grote eere
voor ee stede dat daer inne niet eenē
mepnsche en waere die vā node wa
re om gode te gaen/voorwaer saet. Wāt byder
menichte vādē mendicantē en liede die om gode
gaen wsfende in een stede wert betooght ee clec
ne viendelichede en quaethede vādē gemeenē
mā. En de slappicheit en negligētie vandē wec
houders/hoclcencsorge si dragē voor tweluarē
vāder gemeente. Ghi soudt ooc sien vele te min
en dootslagē gebucrē/vele te min roouē en vele
quade sticke sien geschien. Adulterien/ouerspel
lenonitien/soitellerien sullē dervelc te min ghe
bucrē/wāt daer hi soude tgebicc en armoede vā
dē volcke gesoet en gebetert wordē. Sider welc
ker si soude gestiert en vwert sijn tot sulckē qua
dē faictē en vuple sondeghe maniere vālcuene.
Ooc mede so soude vele te wecr ruste sijn als ele
naer redene en sijn behouf te besocht waere/en
soude daer wre spunitē een grote cenbrachtich
heit als de arme dē rijkē niet affōstich; en sou
den. Maer sal hē eer beminne als dē ghuenē die
hē duecht doet. Noch de rijkē en sal den aermē
niet verstekē als quaet bemoedē ophē draghen
de. Maer sal hē lief hebben/als hē wsfende een
middcle vā duecht te doene en gracie te vercrē

Folio. C. l.

ghene. Wāt tes naturlic dat wi altyr bemin
nen en lief hebbē de ghueene die ons duecht doet
Esdanof wi te bet hebben. En also wcri liefde
vā liefde ghewonnē. En bi dien middcle so sal
men ooc vele sekerdere vele genouchelike en in
vele min dangicrs niet alleene gaen en hē hou
den inde kercken. Maer ooc wandelen ouer al
de stede en die vupeliker hantierē. Alimē niet als
lōme ghemoetē en sal die leelichede vandē swee
ren en malaignē danof men vā natueren eenē
gru heeft en vercrickende es of een walghē en
afgrisen ghecricht. Sonderlinghe de ghueene
dye teers vā hertē en compatieul; en die ghue
ne die schamelachtich sijn en nyet seer rijkē/en
sullen niet bedwonghē sijn te moetē geueue by
de onschamelheyt vandē stoutē truanten. En
beghucue diet helieft te gheueue dye en sal dat
niet durrē latē omc menichte vādē armē. Noch
ooc vicle hebbē dat hi sijn aelmoesenē gheue sal
dacc die qualic bestet wert. En soude oock der
stede daer bi een wondlic groot prouffte af comē
Intghuent datter somenich insetene daer bi be
dien sal sobaerder hebbeliker en oovoolriker.
Omme t gemeene in alle necringhē en negoris
tien. En sullē ooc de selue arme de stede tcheuer
wordē hebbē de in die welke en duer de welke
si also onderhoudē wordē. En en sullen hē niet
vongtē te souken eenē genyeuwichede negene

here en wet. **E**st eenegementen. So mede
bi desen middelen sullen so vele vrouwen ghetrockē
sijn vandē oncerbare leuen so vele dochterē ge
hondē wt dē dangiere vā oncrustheit so vele on
de queenē vā makelardie en couerniē veler. **E**n
se kinderē knechtelins en meyskens sullen ondwel
sen en geleert wordē in gracelike en hebbelike
maniere vā leuē in gesparichede in lesen in scri
uen en leerēde de wet gods sullen ooc beweert
wordē en geleert dē cost te winnē om eerlic duer
der werelt te geraken. **E**n also in eenduchdelic
leuē inghestelt wordē en in alle goede maniere
opgebrocht sijnde sullen hē wetē te wachten vā
allerande quade stichē sullen gods gedincē in
waerhede en in geloue en sullen alsoā meynschē
mogē gerekē en ja sullen also werdē dwelc hē
te sijn kerstē meynschē. **I**c bidde v roch war were
dit anders dā veld duilic meynschē weder o te
hē seluē te bringene en die olsen here gewonē te
leuerne. **W**ā gelijckē so sal os dā of groote prouffig
volghē in sake die geestelic en godelic sijn in
ghuent dat groote menichte vā goede liede dpe
leer beladē en ongrust hebbe gweest vā cōsciē
tien bi desen gestelt sullen sijn wel gerust en vā al
le scrupelē ontladē dpe welke al wistē si wel en
hēliedē hildē vserker dat hē gebondē warē in cō
sciētie en moeste anderē ducht doē en vulbrin
gē de werckē vā ontsaermyertichede. **R**ochtās

Folio. C. iij.

warē iugebickē te doē dat hēliedē benolē was.
En licē dat te doē d; si hēliedē latē dincē d; an
de ghone daer si huer aelmoelenē doē soudē niet
bestet en was en also warē vā huerē goedē wil
le afgekeert wt hatie of tleuouste die si haddē
rotte ghenē dien sijn genē soudē. **E**n een ovelo
vū groter menichte vā personē die si sagē ome
gaēde daer wt si vielē in twijfel en dluerstepe
vā opiniē en vondē hē beladē in hē seluē waer en
an wiene si eerst beginnē soudē en wien si liefē
helpē soudē. **W**ā si so grote menichte vā liede sa
ghē die armoede haddē en gebic ledē als dat si
te en gaderelicē vmedot ducht te doē wt des
peratē en maniere vā wāhopē dincēde wat si
doē en hoe vele sijn niet te meerdē armē hel
pen en mach noch te stade cōmē dā oft si in eenē
grote brāt wierpē in eē dīn pel of twee waters o
dat te blusschē. **E**n bi desen middelen deghuene
derne sijn en macht hebbe sullen nu vele relieuer
hopelic en oucruldedelic dē armē vā dē huerē ge
nē blidz wende d; so daer in vordien es. **E**n
de sake so veler en godisponereet dat si vserker
sijn d; huerē aelmoelen en ducht wt bestet sal
lē en. **B**lydewende d; si al mer huerē en kerstē
meynschē mētē huerē ducht doē mogē en val
bringē dē wille en gebot gods dan of si vā hē so
grote dāc hebbe sullen. **E**n en wert geenē twijfel
daer en sullen vele machtige en rijcke liede vā and

Beden die dese pollitie vā huere aarme te onder-
 houdene noch niet angenomē en hebbē. gemo-
 uert werdē ghyt en aelmoesene hier te sendene
 wel wetēde dat selue wel goddelic en duechdelic
 gedispenseert sal wesen en gegeuē daer dē meestē
 noot es en bet besteet sal sijn. En bouen al desen
 so es tehopene en goelick te betrouwene dat de
 grondlose goetheyt gods en sijn ontfaermher-
 richede niet late en sal sulke caritatyf volc en so
 ontfaermherlich te beschermene en deffendere-
 ne. En bouē dien warachtich salich te makene.

Hoort wat volc met rechte salich mach ge-
 naempt sijn niet duer gestughenelle vā eenē sim-
 pelen mensche. Maer duer dē mont vandē hele
 ghē prophete hi seght aldus. Verlost mi en neypt
 mi wter handt vandē wimden kinderē. Wiens
 mont ghesprokē heeft ydelheyt. En haer rechte
 hant es eē hant vā onduechdē en quacchit huere
 kinderē gelyckē dē nēuwe plantsoeyē of poortē
 in huere ioncheyt. En huere dochterē sijn toeghe-
 maect en ront somme verchicrt gelic een gelike-
 nelle des rēpelen. En haer scapraue sijn al vul de
 wtgegheue prouit tot weder prouisie haer sca-
 pē sijn vruchtbaer ouerulonch in haer wtganghē
 haer renderē sijn vet en daer en es gheenē val der
 mucrē of wandē noch duergant noch roup in ha-
 re strate. Salich hebbe sigesleit sijn de guene met
 wient also gaet maer salich es dat volc wien die

heere sijn god es. Soe mede dese sake doende en
 achtervolgende so en sullē ons de tijdelicke goe-
 dingē niet saelgierē. Maer texemple vandere we-
 duwe vandere welker dieheleghe prophete Heli-
 as ghepuyt was die helege prophete David me-
 te makende vandere stede inde welke dē heere
 woont. seght aldus. Ic sal huere weduwe ghebe-
 nedien. Of ghelyc seght dē hebreuschē text. Ick
 sal huere leestocht benedien en haer aarmē verla-
 dē met broode. En weder omē in een ander plaet-
 se. Spreckht hi weder totter seluer stede hi selo-
 uwe pelen mede en verlaet v metter blōme vā-
 tarwe. Maer noch bouē allen prouffijcē so gaet
 te bouē her verbedē amplierē en vermeenighē
 vā onderlinghe liefdē en de ionst en caritate due-
 huere vermeenighē sal mits der duecht liefde en
 to bien dat wi so hertelic deen dē anderē te hulpe
 comē en mede deelen wtten gront der hertē en
 sonder swaricheyt vā dat te verontweerdighen.
 En sonder faute sal daer wt volgē dē hemelshē
 eeuwichē loon die wt bouē gheseyt hebben be-
 reet en toe gheseyt te sine ben ghuenen die

ducht en aelmoessenē den anderen
 doen wtten gront van liefden
 ende caritaten.

Dit es thende vanden secourse der
 aarmē persoonē of vandere meyn-
 schelickē noot salichede.

Chier naer volcht de Tafelē vā
den eerste bouche ghemaect by Nee
ster Janlovs Vines vpsconr
ten den aermen.

- O**en oorspronck der menschelicker behouste
en Carhuicheits. Folio. ij.
- D**ie ghebieken inder menschelijcker na-
tueren. Folio. iij.
- D**ie regle vā anderē wel te doene. Folio. iij.
- H**oe dat natueren es den eenen den anderen
ducht te doene. Folio. viij.
- W**t wat oorsake eeneghe hē wecke nemen
eenē anderē ducht te doene. Folio. xvij.
- W**at sake de arme behoort te doene en hoe
si hē hebben moeten. Folio. xxij.
- S**i wat ghebrekē belet wordē vā aelmoes-
sen of wel te doē si die de macht hebbē. Fo. xxvij.
- D**at gheen sake ons en behoort te beletē vā
anderē ducht te doene. Folio. xxxi.
- H**oe dat desake dwe wi van gode ontfien
hebbē ons niet allcenlicghegeue en sijn ten ghe-
brucke van ons seluē alleene. Folio. xliij.
- H**oe dat ducht doel ic leuen noch dat kersten
dom niet wesen en mach daer en sonderlinghe
weldact en secours. Folio. xlvij.
- H**oe vele en bi wat manierē dat mē een ve-
ghelijc secours doen sal. Folio. l.

Folio. C. liij.

Chier naer volcht de Tafelē vā
den tweeden bouche.

- D**ie neerstelijc dattet betaempt eenen sie-
gierdere van cender siede dwe Xermen te
besorghene. Folio. lxx.
- D**ie vermaninghe vanden aermen en bes-
schyuen van dien. Folio. lxx.
- H**oe en bi wat middelen men dē aermē sal
moghen voorien vā leestochte. Folio. lxxij.
- D**ie besorghē vandē kinderen. Folio. lxxij.
- D**anden siegierders der aermen ende huz-
re pollitie. Folio. lxxij.
- D**andē middele om te te furnieren te roste
die hier toe behouue sullen. Folio. lxxij.
- D**andē guenē die bi fortune oft eeneghe an-
derē messchiene in node gecōmē sijn. Fo. lxxvij.
- D**andē ghenē die dese nleuwe oodnantie
melprisen en improberē sullen. Folio. xxi.
- D**at ghenē sake en behoort te beletē noch
achter te houdē die sake voorcreuen. Fo. xxvij.
- D**ie groote ducht en pioukijte lo wel naer
god als naer der werelt dier noch volghē souden
indien mē dese sake aldus doen wilde. Folio. C.

Sheprent Antwerpen buytē die Ca-
mer poorte Inden gulden Cenhoer
Bimi Willem Dorstman.

DRUKKERIJ
ANCIENS ETABL. AUG. PUVREZ
N. V.
59, Fonsnylaan,
BRUSSEL

Toelating n° 1193

GEDRUKT IN BELGIE

Van dit werk werden gedrukt, der-
tig exemplaren op Malmedy's velijn-
papier, genummerd van I tot XXX
en vijf honderd exemplaren genum-
merd van 1 tot 500.

Exemplaar N° 480

Secours van den Aermen

LVDOVICVS VIVES VALENTINVS
Splenduit in terra gelidam quæ respicit Arcton
Natum felici sydus in Hesperia:
Illius ac totum radij effulsere per Orbem.
Vives doctrina & quos tulit & pietas.

Uitgaven VALERO & ZONEN
Drukkers - Uitgevers : ANC. ETABL. AUG. PUVREZ N. V. BRUSSEL.

Secours van den Aermen

P

32

34

UNIV. FAC.
ST.-IGNATIUS
ANTWERPEN

Valentius in Hispania natus. 1498,
varii bonarum artium magister mi-
it. Idem in Anglia, undereoua,
rugiis deceffit, florenti etate, nondum
in annum hęc adimplerat. Commem-
rium scripsit super egregium S. Aug.
us de Civitate Dei. ^{opus} Notatur quod
ntiles quosdam, atı Catonem, Salvos
licarit. Opera, ejus extant, Basil.
85. 2 vol fol., dictione non indecora, quam-
duriusculā.

DRUKKERIJ
AUG. PUVREZ
59, Fonsnylaan
BRUSSEL

----- end of text -----

This publication is made available in the context of the history of social work project.

See www.historyofsocialwork.org

It is our aim to respect authors' and publishers' copyright. Should you feel we violated those, please do get in touch with us.

Deze publicatie wordt beschikbaar gesteld in het kader van de canon sociaal werk.

Zie www.canonsociaalwerk.eu

Het is onze wens de rechten van auteurs en uitgevers te respecten. Mocht je denken dat we daarin iets fout doen, gelieve ons dan te contacteren.

----- einde van de tekst -----